

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE ŞİDDET EĞİLİMİ ARASINDAKİ
İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Selin KARA BAHÇEKAPILI**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN**

**İSTANBUL
Aralık 2022**

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE ŞİDDET EĞİLİMİ ARASINDAKİ
İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Selin KARA BAHÇEKAPILI**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN**

**İSTANBUL
Aralık 2022**

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Selin KARA BAHÇEKAPILI tarafından hazırlanan *“Çocukluk Çağı Travmaları ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü’nün Aracı Rolü”* konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 29/12/2022

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu:

İmzası

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN
(Haliç Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Burcu TÜRK
(Haliç Üniversitesi)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi, Zeynep Pınar COHEN
(İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi)

Bu tez yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu’nun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Zafer Utlu
Müdür

Çocukluk çağı travmaları ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü

ORJİNALLİK RAPORU

% **10**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **9**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **3**
YAYINLAR

% **3**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1 acikbilim.yok.gov.tr
İnternet Kaynağı

% **3**

2 dergipark.org.tr
İnternet Kaynağı

% **1**

3 docplayer.biz.tr
İnternet Kaynağı

% **1**

4 Submitted to The Scientific & Technological
Research Council of Turkey (TUBITAK)
Öğrenci Ödevi

% **1**

5 www.researchgate.net
İnternet Kaynağı

<% **1**

6 Submitted to Istanbul Aydın University
Öğrenci Ödevi

<% **1**

7 9lib.net
İnternet Kaynağı

<% **1**

8 atif.sobiad.com
İnternet Kaynağı

<% **1**

29/12/2022

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çocukluk Çağı Travmaları ile Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü” başlıklı bu çalışmayı başından sonuna kadar danışmanım Dr. Öğr. Üyesi. Bengisu Nehir AYDIN'ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Selin KARA BAHÇEKAPILI

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tez sürecim boyunca her ihtiyaç duyduğumda desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimleriyle tezime katkı sağlayan çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN' a

Yüksek lisans sürecimin başlamasından, sonlanmasına kadar varlığıyla, bilgisiyle, desteğiyle, teşvikiyle, arkadaşlığıyla her anımda yanımda olan, bana inanan, eğitim sürecimi kolaylaştıran ve yüksek lisans hayalimi gerçekleştirebilmem için her türlü fedakarlıkta bulunan canım eşim Ekrem BAHÇEKAPILI' ya

İnsanları sevmem gerektiğini, hayattaki en büyük başarının bir insana faydalı olmak olduğunu öğrenmemi, hayatımı da bu düstur ile şekillendirmemi sağlayan kıymetli ailem annem Hanife KARA, babam Cemal KARA ve kardeşim Nur KARA' -ya

Varlığına şükrettiğim, büyütürken büyüdüğüm, geliştğim, olgunlaştığım biricik çocuklarım Yaman Agah BAHÇEKAPILI ve Bilgehan BAHÇEKAPILI' ya

Her daim yanımda olan arkadaş ve dostlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Bu tezi de hayata şanslı başlamadığını düşünen, sevgiyi- şefkati koşulsuz tadamayan, destek bulamayan, zorbalığa uğrayan, ezilmiş, görmezden gelinmiş, ihmal edilmiş ve hayatı boyunca da bu büyük eksikliği telafi edememiş, hayatı ellerinden alınmış insanlara ithaf ediyorum.

Aralık, 2022

Selin KARA BAHÇEKAPILI

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ ETİK BEYANI	i
ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın amacı	3
1.2. Araştırmanın Problemi	4
1.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Araştırma Soruları	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	6
1.5. Araştırmanın Sayıtları	6
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	8
2.1. Ruhsal Travma	8
2.2. Çocukluk Çağı Travmaları.....	9
2.2.1. Fiziksel İstismar	11
2.2.2. Cinsel İstismar.....	13
2.2.3. Duygusal İstismar	15
2.3. İhmal	18
2.3.1. Duygusal İhmal	20
2.3.2. Fiziksel İhmal.....	22
2.3.3. Aşırı Koruma- Kontrol.....	25
2.4. Duygu Düzenleme.....	26
2.4.1. Duygunun Tanımı ve Düzenlenmesi.....	26
2.4.2. Duygu Düzenleme Süreci ve Stratejileri.....	30
2.4.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü.....	32
2.5. Şiddet	34
2.5.1. Şiddetin Türleri ve Tipleri.....	35
2.5.2. Şiddetin Nedenleri.....	42

2.5.3. Şiddet Eğilimi	43
2.6. Çocukluk Çağı Travmaları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişki	47
2.7. Çocukluk Çağı Travması ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki.....	49
2.8. Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki	51
2.9. Çocukluk Çağı Travmaları, Şiddet Eğilimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişki	52
3. GEREÇ VE YÖNTEM	55
3.1. Araştırmanın Modeli	55
3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi	55
3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	56
3.4. Veri Toplama Araçları	56
3.4.1. Demografik anket.....	56
3.4.2. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği.....	56
3.4.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği	57
3.4.4. Şiddet Eğilimi Ölçeği.....	57
3.5. Verilerin Analizi.....	58
3.5.1. Veri Ön İşleme	58
3.5.2. Gerekli Ön Analizlerin Gerçekleştirilmesi.....	58
4. BULGULAR	59
4.1. Ön Analiz Bulguları	59
4.2. Katılımcıların Genel Özellikleri.....	60
4.3. Modelin Test Edilmesi	61
4.4. Modelde Ortaya Konulan Hipotezlerin Değerlendirilmesi	62
5. TARTIŞMA	66
6. SONUÇLAR	70
7. ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR	73
EKLER.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt	: Aktaran
Ark	: Arkadaşları
ÇÇT	: Çocukluk Çağı Travması
ÇÇTÖ	: Çocukluk Çağı Travma Ölçeği
DDG	: Duygu Düzenleme Güçlüğü
DDGÖ	: Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği
DEHB	: Dikkat Dağınıklığı ve Hiperaktivite Bozukluğu
DSM	: Diagnostic and Statistical Manuel of Mental Disorders
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
IBM	: The International Business Machines Corporation
ICD	: International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
ŞE	: Şiddet Eğilimi
ŞEÖ	: Şiddet Eğilimi Ölçeği
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TCK	: Türkiye Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	56
Tablo 3.2. Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlik Analizi sonuçları	57
Tablo 3.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları	57
Tablo 4.1. Değişkenler ve Ortalama Puanlar	59
Tablo 4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları	60
Tablo 4.3. Cinsiyet ve Psikiyatrik Tanısı Olanla Olmayan Katılımcıların Değişken Puanlarının Karşılaştırılması	61
Tablo 4.4. Katılımcıların Kesme Puanına Göre ÇÇT Ölçeğinin Her Bir Alt Boyutluna Maruz Kalma Durumu	61
Tablo 4.5. Amaçlanan Modele İlişkin Uyum İyiliği İndeksleri	62
Tablo 4.6. Değişkenler Arasındaki Doğrudan ve Dolaylı Standartlaştırılmış Etkiler	63
Tablo 4.7. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirilmesi	64

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Araştırma Modeli	4
Şekil 4.1. Amaçlanan Model ve Değişkenler	62

ÖZET

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE ŞİDDET EĞİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜ

Bu çalışmada bireylerin çocukluk çağı travmaları, yaşları, duygu düzenleme güçlükleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada çocukluk çağı travmalarının 6 alt faktörü, yaş ve duygu düzenleme güçlüğü'nün şiddet eğilimine olan doğrudan ve dolaylı etkileri, kuramsal olarak ortaya koyan bir model üzerinde değerlendirilmektedir. Çalışmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 18-65 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. 18-65 yaş aralığı dışında kalan, okuryazar olmayan ve nörolojik ya da sistemik hastalığa sahip katılımcılar çalışma dışında tutulmuştur. Veriler kolayda örneklem yöntemiyle toplanmış ve çalışma kapsamında 527 katılımcı verisi elde edilmiştir. Dışlama kriterlerinin uygulanması ve ardından aykırı veri analizi sonucunda 443 katılımcının verisi analize dahil edilmiştir. Çalışma kapsamında veriler demografik bilgi formu, Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Şiddete Eğilimi Ölçeği yardımıyla toplanmıştır. Araştırma verileri yol analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre modelde yer alan değişkenler bireylerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının varyansının %28.2’sini açıklamaktadır. Şiddet eğilimi ortalama puanını en fazla pozitif yönlü olarak duygu düzenleme güçlüğü değişkeni etkilemiştir. Aşırı koruma ve kontrol, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal değişkenlerinin şiddet eğilimine olan etkileri anlamlı değildir. Dışsal değişkenlerin şiddet eğilimi değişkenine duygu düzenleme güçlüğü üzerinden dolaylı etkileri incelendiğinde ise sırasıyla; yaş negatif yönlü, duygusal ihmal pozitif yönlü, duygusal istismar pozitif yönlü ve aşırı koruma kontrol pozitif yönlü etkilediği görülmüştür. Cinsel istismar, fiziksel ihmal ve fiziksel istismar değişkenlerinin şiddet eğilimine olan dolaylı etkileri anlamlı değildir. Modelde yer alan değişkenlerin bireylerin duygu düzenleme güçlükleri ortalama puanlarının %24.1’ini açıklamaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü puanını en çok etkileyen değişken negatif yönlü olarak yaş değişkeni olarak belirlenmiştir. Cinsel istismar ve fiziksel ihmal, fiziksel istismar değişkenlerinin ise duygu düzenleme güçlüğü üzerine

olan etkisi anlamlı bulunmamıştır. Araştırma sonuçları duygu düzenleme güçlüğünün şiddet eğilimindeki kritik rolünü vurgulamaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü, şiddet eğilimini hem doğrudan hem de farklı değişkenlere aracılık ederek etkilemektedir. Ayrıca çocukluk çağı travmalarının bazı alt boyutlarının şiddet eğilimine doğrudan ve dolaylı etkileri olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Çocukluk Çağı Travması, Duygu Düzenleme Güçlüğü, Şiddet Eğilimi, Yetişkin Bireyler*

ABSTRACT

THE MEDIATOR ROLE OF DIFFICULTY IN EMOTION REGULATION IN THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDHOOD TRAUMAS AND TENDENCY TO VIOLENCE

In this study, it is aimed to examine the relationship between childhood traumas (overprotection-control, emotional/physical/sexual abuse, emotional/physical neglect), age, emotion regulation difficulties and tendency of violence in adults. In the study, the direct and indirect effects of 6 sub-factors of childhood traumas, emotion regulation difficulties and age on tendency to violence are evaluated on a model that theoretically reveals. The population of this cross-sectional study consists of individuals between the ages of 18-65 living in Turkey. The data from 527 participant were obtained by online surveys and convenience sampling method within the scope of the study. As a result of exclusion criteria and then outlier data analysis, the data of 443 participants were included in the analysis. Data were collected by demographic information form, Childhood Trauma Scale, Emotion Regulation Difficulty Scale and Violence Tendency Scale. Research data were analyzed by SPSS and AMOS, using correlation, path analysis, direct and indirect effects. According to the research findings, the variables in the model explain 28.2% of the variance of the mean scores of the individuals' tendency to violence. Emotion regulation difficulties has the most direct effect on tendency to violence ($d=.387$; $p<.01$). The effects of excessive protection and control, emotional neglect, and physical neglect variables on the tendency to violence are not significant. When the significant and indirect effects of the variables on tendency to violence over emotion regulation difficulties are examined; age has a negative effect, emotional neglect has a positive effect, emotional abuse has a positive effect, and overprotection-control has a positive effect. The indirect effects of sexual abuse, physical neglect, and physical abuse on tendency to violence are not significant. Childhood traumas and age variables in the model explain 24.1% of the variance of the mean scores of the individuals' emotion regulation difficulties. The variable that most affects emotion regulation difficulties is age ($d=-.268$; $p<.001$). The direct effects of sexual abuse, physical neglect, and physical abuse

on emotion regulation difficulties are not significant. The results of the research emphasize the critical role of difficulty in emotion regulation on the tendency to violence. Difficulty in emotion regulation affects the tendency to violence both directly and by mediating different variables. In addition, it is seen that some sub-factors of childhood traumas have direct and/or indirect effects on the tendency to violence. Emotional abuse and age have both direct and indirect effects on the tendency to violence over emotion regulation difficulties.

Keywords: *Childhood Trauma, Emotion Regulation Difficulties, Tendency to Violence*

1. GİRİŞ

Yetişkinler dünün çocuklarıdır ve bu yetişkinler Albert ELLİS'in de dediği gibi geçmişin acılarını hala daha bugüne taşıyorlarsa geçmiş geçmemiştir (Ellis ve Dryden, 2007; Gendlin, 1996). Buradan da anlaşılabileceği gibi insanın hayatındaki geçmiş olumsuz yaşantıları, deneyimleri, alışkanlıkları bugünkü davranışlarının nasıl şekilleneceğini belirler. Şüphesiz ki yaşanan bu olumsuz deneyimlerin yorumlanma şekli, kişinin yaşadığı olumsuzluklarla baş edebilecek kaynaklara sahip olabilmesi gibi faktörler çocukken yaşanmış kötü ve uygunsuz deneyimlerin günümüze yansıma biçimini ve şiddetini etkiler. Literatür kötü ve uygunsuz deneyimleri ruhsal travma olarak tanımlanmaktadır (VandenBos, 2015). Günümüzde ruhsal travma kavramıyla ilgili çok çalışma bulunsa da henüz tanımlama kriterleri net olmayıp alanda en çok geliştirilmesi gereken kavramlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Çolak ve ark., 2010). Genel olarak ruhsal travma; doğrudan yaşanan, tanıklık edilen aile bireyi ya da yakın arkadaşın başına gelen, mesleki olarak deneyimlenen, gerçek olan ya da göz korkutucu bir biçimde ölümle ve ağır yaralanmayla ya da cinsel saldırıya uğranılmış olmayla karşı karşıya gelinmiş olan olay olarak tanımlanmıştır (VandenBos, 2015). Bir ruhsal travmanın çocukluğun erken dönemlerinde yaşanması, bireyin tüm hayatını biyopsikososyal açıdan olumsuz etkilediği için literatür çocuklukta yaşanan ruhsal travmalar ve etkileriyle ilgili de derinlemesine bilgiler aktarmaktadır (Danese, 2020; Gu ve ark., 2022; Hustedde, 2021).

Çocukluk dönemi travmaları; çocuk istismarı (fiziksel, duygusal, cinsel istismar) veya ihmali (fiziksel, duygusal ihmal) olarak sınıflanan; ana- baba veya bakıcı gibi çocuğun bakımıyla ilgilenen erişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek çocuğa yöneltilen, uygunsuz veya hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimine engel olan veya kısıtlayan eylem veya eylemsizlikler olarak ifade edilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 1999). Tüm bunların yanında; anne baba kaybı ya da boşanma, anne babadan uzak kalma, göç, tanık olunan şiddet ve kazalar da çocukluk çağı ihmal ve istismarı olarak değerlendirilmektedir (Herman, 2016; Taner ve Gökler, 2004). Çocukken karşılaşılan bu olumsuz deneyimler insan zihninde ve ruhunda derin

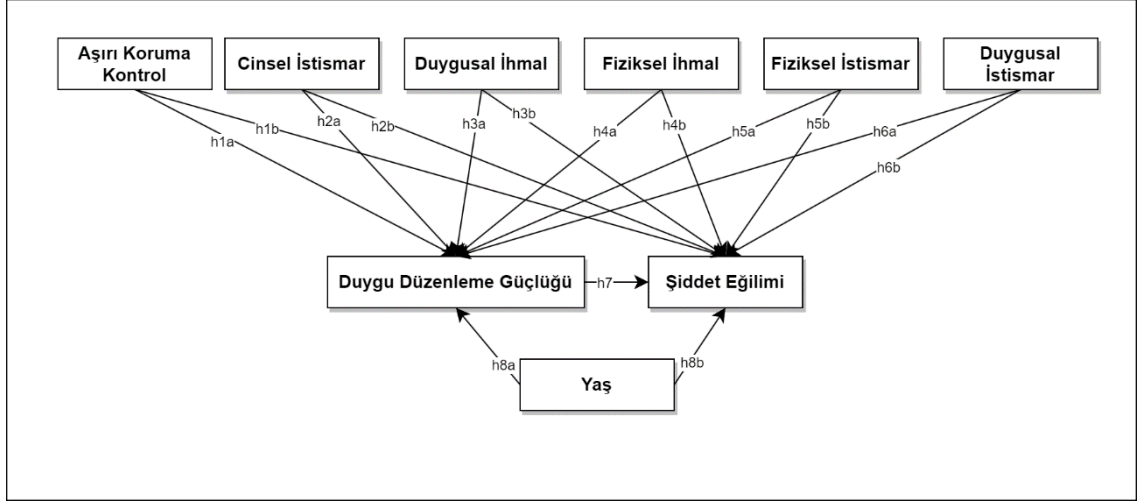
yaralar açar ve sağlıklı gelişimi sekteye uğratar. Bu sağlıklı durumun gelişimin sosyal, duygusal, fizyolojik, psikolojik tüm alanlarında olumsuz etkilerini ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001; Hıdır ve Kılınç, 2020; Pelendecioğlu ve Bulut, 2009; Taner ve Gökler, 2004; Türk Kurtça, 2022). Bunlardan en çok bilinenleri iletişim problemleri, psikolojik zayıflık, duyguları düzenleyebilme güçlüğü, sosyal geri çekilme, mental gerilik, duygusal küntlük, şiddet eğilimi, intihar eğilimi ve deneyimi, kardiyolojik problemler, nörolojik problemlere yatkınlık, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, kişilik bozukları, dissosiyasyon, kaygı bozuklukları, madde kötüye kullanımı, yeme bozukluklarıdır (Aral ve Gürsoy, 2001; Cepuch ve ark., 2022; Gershoff, 2002; Haslam ve Taylor, 2022; Hıdır ve Kılınç, 2020; Kaplan ve ark., 1999; Moreno-Manso ve ark., 2022; Pelendecioğlu ve Bulut, 2009; Salokangas, 2021; Salzmann ve ark., 2022; Stickley ve ark., 2021; Taner ve Gökler, 2004; Türk Kurtça, 2022; VandenBos, 2015; Y. Wang ve ark., 2022; Wen ve ark., 2019; Zoroğlu ve ark., 2001). Tüm bu çalışmaların ortak vurguladıkları nokta çocukluk çağı travma yaşantısı olanların duygu, düşünce ve davranışlarının olumsuz etkilendiği yönündedir.

Literatür duyguları bedende, zihinde oluşan değişimler ve bu değişimlerin sebep olduğu davranışlar olarak tanımlamaktadır (Hisli Şahin, 2020). Lewis (2008), duyguları hayatta kalma içgüdüleriyle otomatik gelişenler (korku, sevinç, öfke, iğrenme, şaşkınlık, üzüntü, merak) ve bilincin devrede olduğu bireyi sosyal ortamlarında yaşatan (suçluluk ve utanç) olarak ikiye ayırmıştır. Bu duyguların yardımıyla bireyler kimi zaman canlarını kimi zaman haklarını kimi zaman da çıkarlarını korur. Bu nedenle duyguların bireylere ne söylediğini dinlemek, anlamak ve farkında olmak önemli bir yaşam becerisidir (Aktaran: Hisli Şahin, 2020). Duygu düzenleme güçlüğü ise; bireylerin olay esnasında yaşadığı duyguyu işe yaramayan başka bir yöntemle regüle etmeye çalışması olarak tanımlanmakta, doğru yöntemlerle regüle edilemeyen bir duygunun farklı sıkıntılara yol açabileceği belirtilmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Bunun yanında yaşla beraber kişinin hayat tecrübesi artar, dolayısıyla çocukluğunda ne yaşamış olursa olsun, eğer bilişsel yetilerinde bir bozulma olmamışsa problemle karşılaştığında etkili stratejiyi seçebilmesi kolaylaşır (Infurna ve ark., 2015).Çocukluğunda kötü muamelelere maruz kalmış ve ilerleyen zamanlarda da zorlu şartlarda öğrendiği hayatta kalma stratejileriyle düşünen, buna bağlı oluşan bilişsel çarpıtmalarıyla hayatına devam etmeye çalışan bireylerin

duygularını tanıması, kabullenmesi ve etkili bir strateji kullanabilmesi zordur. Literatür genellikle bu bireylerin sorun çözme yöntemi olarak şiddeti tercih ettiğini ifade eder (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021; Huh ve ark., 2017; J. P. Siegel, 2013). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Şiddeti, “Bireyin kendine, bir başkasına ya da bir topluluğa karşı fiziksel güç ve tehdit unsurlarından biriyle zarar vermesi, yoksun bırakması, ölümüne sebep olması ya da tüm bu eylemlerin gerçekleşmesine sebep olabilecek davranışlarda bulunması” olarak tanımlamaktadır (Varol, 2020). Literatür şiddetin ortaya çıkmasında bireylerin şiddete yatkınlıkları veya eğilimlerine vurgu yapar (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Şiddete duygu, düşünce ve davranış olarak yatkın olup bunu hak olarak görmek ise şiddete eğilimdir (Haskan, 2009). Şiddete eğilimli birey bu nedenlerle bireysel ve toplumsal olarak çok büyük bir tehdittir. Bireyin problem çözme yöntemi olarak şiddeti kabullenmesi, duygularını rahatlatan etkili bir strateji olarak görülse de şiddetin bir yöntem olarak öğrenilmesi ve sürdürülmesi açısından çok tehlikelidir (Chester ve DeWall, 2017; Liu ve ark., 2022; Singh, 2022). Oysaki şiddete eğilim doğru müdahaleler ve eğitimle önlenabilir (Kaya, 2022). Bunun için şiddete sebep olacak tüm değişkenlerin belirlenmesi ve çalışılması şiddete eğilimi anlama ve önleme açısından kıymetlidir. Yaş, şiddet ile de ilişkisi bulunan önemli bir değişkendir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Yapılan çalışmalar bireylerin yaşı arttıkça şiddet ve şiddete eğilimlerinin azaldığını belirtmektedir (Eraslan ve ark., 2017; Uysal ve Bayık Temel, 2010).

1.1. Araştırmanın amacı

Bu çalışmada bireylerin çocukluk çağı travmaları (ÇÇT), yaşları, duygu düzenleme güçlükleri (DDG) ile şiddet eğilimleri (ŞE) arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada ÇÇT’nin 6 alt faktörü, yaş ve DDG’nün şiddet eğilimine olan doğrudan ve dolaylı etkileri, kuramsal olarak ortaya koyan bir model üzerinde değerlendirilmektedir (Şekil 1.1.).

Şekil 1.1. Araştırma Modeli

1.2. Araştırmanın Problemi

Çalışma amacı doğrultusunda araştırma problemi, “Bireylerin çocukluk çağı travmalarının (ÇÇT), yaşlarının ve duygu düzenleme güçlüklerinin (DDG) şiddet eğilimlerine (ŞE) olan doğrudan ve dolaylı etkileri nedir?” şeklindedir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı doğrultusunda incelenecek hipotezler şekil 1’de araştırma modeli üzerinde gösterilmektedir. Araştırma hipotezleri aşağıda verilmektedir:

- H1a: Çocukluk çağı travmasının aşırı koruma kontrol boyutunun duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H1b: Çocukluk çağı travmasının aşırı koruma kontrol boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H1c: Çocukluk çağı travmasının aşırı koruma kontrol boyutunun duygu düzenleme güçlüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.
- H2a: Çocukluk çağı travmasının cinsel istismar boyutunun duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H2b: Çocukluk çağı travmasının cinsel istismar kontrol boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

- H2c: Çocukluk çağı travmasının cinsel istismar kontrol boyutunun duygu düzenleme güçlüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.
- H3a: Çocukluk çağı travmasının duygusal ihmal boyutunun duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H3b: Çocukluk çağı travmasının duygusal ihmal boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H3c: Çocukluk çağı travmasının duygusal ihmal boyutunun duygu düzenleme güçlüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.
- H4a: Çocukluk çağı travmasının fiziksel ihmal boyutunun duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H4b: Çocukluk çağı travmasının fiziksel ihmal boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H4c: Çocukluk çağı travmasının fiziksel ihmal boyutunun duygu düzenleme güçlüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.
- H5a: Çocukluk çağı travmasının fiziksel istismar boyutunun duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H5b: Çocukluk çağı travmasının fiziksel istismar boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H5c: Çocukluk çağı travmasının fiziksel istismar boyutunun duygu düzenleme güçlüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.
- H6a: Çocukluk çağı travmasının duygusal istismar boyutunun duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

- H6b: Çocukluk çağı travmasının duygusal istismar boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H6c: Çocukluk çağı travmasının duygusal istismar boyutunun duygu düzenleme güçlüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardı
- H7: Duygu düzenleme güçlüğü puanının şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H8a: Yaşın duygu düzenleme güçlüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.
- H8b: Yaşın şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Şiddet günümüzde önemli bir toplumsal problemdir. Literatürde Yaş, Çocukluk Çağı Travması (ÇÇT) ile Şiddet Eğilimi (ŞE) ve Duygu Düzenleme Güçlüğü (DDG) arasındaki ilişkileri ayrı ayrı inceleyen çalışmalar mevcuttur (Kivrak ve ark., 2015; J. P. Siegel, 2013; Tekin ve Karakuş, 2019). Fakat ÇÇT'nin alt boyutları ve yaş ile ŞE arasındaki ilişkide DDG'nin aracılık etkisini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmada bu aracı etki test edilmesi ile ÇÇT, yaş ile ŞE arasındaki ilişki daha iyi anlaşılacaktır. Bu sayede şiddetle ilgili faktörlerin daha iyi anlaşılması sağlanacaktır. Çalışmanın literatür yanında duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi yoluyla şiddeti önleme uygulamalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın örneklem grubu olan 18- 65 yaş grubu yetişkinlerin Sosyo-demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, Şiddet Eğilimi Ölçeği ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçek maddelerini içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

Araştırmada katılımcıların tanıtıcı özellikleri “Sosyo-demografik Bilgi Formu”, çocukluk çağı travmaları “Çocukluk Çağı Travma Ölçeği-33 (ÇÇTÖ)”, duygularını düzenleme güçlüğü “Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ)” ve

şiddete eğilimi “Şiddet Eğilimi Ölçeği (ŞEÖ)” ile ölçülmüş, ölçekten elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Araştırmaya katkı sağlayan örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma verileri 2022 yılı mart ayında Türkiye’nin farklı illerinde yaşayan 18-65 yaş arası kişilere kolayda örneklem yöntemi ve online anket ile ulaşılarak elde edilmiştir. Çalışma 443 kişi ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırma süreci katılımcıların tüm sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayımının sınırları dahilinde yürütülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgular çalışmada kullanılan form ve ölçeklerle sınırlı tutulmuştur.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Ruhsal Travma

Fransızca kökenli olan ruhsal travma, üzerinde uzun sürelerdir düşünülen ve günümüze kadar çeşitli tanımlarla açıklanmaya çalışılan bir kavramdır. Ruhsal travmanın yüzyıllardır birden fazla tanımının yapılmasının sebebi ise travmaların kişiselliği nedeniyle herkesin kabul ettiği tam anlamıyla bir tanımının yapılamamasından kaynaklanmaktadır.

Türk Dil Kurumunda ruhsal travmanın tıbbi tanımı “örselenme” olarak ifade edilmektedir (TDK, n.d.).

Amerikan Psikiyatri Birliğinin Tanı ve Sınıflandırma Kitap’ında da (DSM) yıllar içerisinde travmanın tanımı yapılabilmiş ve Amerikan Psikiyatristler Birliği Tanı ve Sınıflandırma Kitap’ının son versiyonu DSM 5’te travma; doğrudan yaşanan, tanıklık edilen, aile bireyi ya da yakın arkadaşın başına gelen, mesleki olarak deneyimlenen, gerçek olan ya da göz korkutucu bir biçimde ölümle ve ağır yaralanmayla ya da cinsel saldırıyla karşı karşıya gelinmiş olan olarak tanımlanmıştır (VandenBos, 2015).

DSÖ’nün tanı sistemi ICD-11’de ruhsal travmayı ‘Aşırı derecede tehdit edici veya korkunç bir olaya maruz kalmak’ olarak ifade etmektedir.

Travma konusunda önemli katkılar yapan Spiegel ve arkadaşlarının (1988)’deki çalışmasına göre ruhsal travma, mağdurun kurban olması durumudur. Travmayı uygulayan birey öfkesini, sınırlarını ya da doğal farklılıklarını yansıtacağı bir kurban aramaktadır. Seçilen kurban da yansıtılan olumsuzluklarla baş edemeyerek travma sonrası semptomlar olan çaresizlik, korku, acı, kaygı, içsel ve diğer hoş olmayan duygusal durumlar yaşayarak zihinsel sağlığını kontrol edemez hale gelebilmektedir.

McFarlane ve Van der Kolk (1996) da çalışmalarında insanoğlunun, sosyal desteğe ihtiyacı olduğunu vurgular. Ona göre travmatizasyon, içsel ve dışsal kaynakların, dıştan gelen tehditlerle başa çıkmakta yetersiz kaldığında oluşmaktadır.

Travma ve İyileşme kitabının yazarı Judith Herman ise; psikolojik travmayı dehşet içeren olaylara maruz kalan ya da tanık olan insanın incinebilir oluşu ve doğasında bulunan kötülüklerle yüzleşerek kendi güçsüzlüğünün verdiği acının yası olarak açıklamaktadır (Herman, 2016).

Tüm bu söylenenlerden anlaşılan travma mağdurunun bireysel ve sosyal kaynaklarının varlığı travmanın tesiri ve kalıcılığında önemli bir yere sahip olduğudur.

2.2. Çocukluk Çağı Travmaları

Çocukluk çağı travmaları, yaşadığımız dönemde fazlaca araştırılan ve psikoloji bilimindeki birçok hastalık ve kavramın kökeninde olduğu düşünülen önemli bir kavramdır. Ayrıca, Çocukluk Çağı Travmaları tekrar etme riskini fazlaca barındırması, çocuğa genellikle en yakını olan kişiler tarafından yaşatılması ve çocuk üzerinde yaşamının ilerleyen yılları dahil uzun süreli etkiler bırakması sebebiyle tanımlanması ve tedavi edilmesi en zor olan travma çeşidi olarak açıklanabilmektedir (Dye, 2018; Yılmaz ve ark., 2003)

Çocukluk Çağı Travması, yetişkinlerin 18 yaşından önce yakınları, bakım verenleri, aileleri, kurumda kalan çocuk ise kurumda çalışan yöneticileri, öğretmenleri vs. tarafından maruz kaldığı cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve fiziksel, duygusal ihmalden kaynaklanır (Polat, 2001).

Bireyin maruz kaldığı eylemler ya da ihtiyaçlarının karşılanmadığı eylemsizlik durumu, profesyonel kişiler tarafından uygunsuz ve zarar verici olarak değerlendirilmeli, çocuğun gelişimini engellediği kanaatini oluşturmalıdır. Bunun sonucunda da çocukta fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar oluştuğu düşünülerek çocuğun sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girdiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir (Oral ve ark., 2001; Taner ve Gökler, 2004). Ayrıca ebeveynin kaybı, ebeveyninden ayrı kalma, boşanma, göç, şiddete tanıklık etme, kazalar ve doğal afetler şeklinde de çocukluk çağı travmaları meydana gelmekte bu travmaların da aynı perspektifle ele alınması gerekmektedir (Herman, 2016).

Çocukluk Çağı Travmalarını açıklarken değinilmesi gereken bir diğer önemli nokta ise; ihmal ve istismar arasındaki farktır. İhmal pasif, istismar aktiftir. Bu istismar, çocuğa zarar verici eylemler içermekte; ihmal ise çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması neticesinde görülen zarara karşılık gelmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

Çocukluk Çağı Travmaları ile ilgili ilk çalışmalar 1860'ta Fransız Adli Tıp Uzmanı Ambrs Tardeiu'nun çocukluk fiziksel ve cinsel istismarı çalışmalarıyla başlamıştır (Yaşar ve Akduman, 2007). Sonrasında 1. ve 2. Dünya Savaşında ebeveynlerini yitiren ve toplama kamplarından kurtulan çocuklarda gözlenen davranış belirtilerinin tanımlanmasıyla ilk veriler elde edilmiş ve alana yaptığı katkılar açısından çok kıymetli bulunmuştur (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018). Sonrasında Kempe'nin hırpalanmış çocuk kavramını tanımlaması ve 1972'de Coffey ve arkadaşlarının dövülmüş bebek sendromu kavramını ortaya koyması, çocuklara yapılan kötü muamelenin fark edilmesi ve çalışılması açısından çok kıymetli bulunmuştur (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018; Yaşar ve Akduman, 2007). Terr'inin okul otobüsü kaçırılan kurbanlarla ilgili yaptığı çalışmalar da Travma Sonrası Stres Bozukluğu'nun (TSSB) kavramsallaştırılması açısından önemli görülmüştür (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018). Tüm bu gelişmeler sonrasında 1974'te Amerika Birleşik Devletleri'nde "Çocuk İhmalini ve İstismarını Önleme ve Tedavi Yasası" çıkarılmıştır. 1989'da da Çocuk Hakları Sözleşmesi ile Birleşmiş Milletlere bağlı sözleşmeyi imzalayan devletlere çocuğun bakımıyla sorumlu olan kişilerden gelen her türlü kötü muameleye karşı korunması şartı koyulmuştur (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018). 2018 Amerikan Psikiyatristler Birliği Tanı ve Sınıflandırma Kitabı DSM'de de ancak 1980 yılında travma kavramı TSSB adıyla anksiyete bozuklukları altında tanımlanmıştır. Çocuklara Yapılan Kötü Muamele (Child Maltreatment Sendrome) kavramı ise "Çocukluk ve Adölesan Dönemi Bozuklukları" başlığı altında ilk olarak ifade edilmiştir (Association American Psychiatric, 1980).

Türkiye'de çocuk istismarı ile ilgili çalışmalar yakın dönemde başlamış olsa da adli tıp, ruh sağlığı, sivil toplum kuruluşları, bakanlıkların ilgili birimleriyle gelişmektedir.

Çocuk İhmal ve istismarının yaygınlık oranlarına bakacak olursak çalışmalar birtakım sınırlıklar ve gerekçelerden dolayı bu konuda kesin veriler elde etmenin

mümkün olamayacağını belirtmiştir (Sadock ve Sadock, 2004). Dünyadaki yaygınlık oranı bir çalışmada nüfusun üçte birinden fazlasının çocukluk çağı travması yaşadığını göstermektedir (Helvacı Çelik ve Hoccoğlu, 2018; Kessler ve ark., 2010).

United Nations International Children's Emergency Fund'in (UNICEF) Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile içi Şiddet çalışmasında 7-18 yaş grubu çocukların son bir yıl içerisinde deneyimledikleri ihmal ve istismar oranları ihmal %25, duygusal istismar %51, fiziksel istismar %43, cinsel istismar %3 olarak verilmiştir (UNICEF, 2010). Başka bir inceleme çalışmasında ise, Fiziksel istismar yaygınlık oranının %15 ile %75 arasında, cinsel istismarın yaygınlık oranının da %20 olduğu bilgisi verilmiştir (Aksel ve Yılmaz Irmak, 2005).

2.2.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel İstismar 18 yaş altı çocuğun ebeveynleri ya da bakım verenleri tarafından fiziksel hasara uğratılması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır. Bu tür istismarlar “kaza dışı yaralanma” olarak tanımlanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Genellikle ebeveynler ya da bakım verenler disiplin verme, cezalandırma isteğiyle eylemlerini gerçekleştirmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Kara ve arkadaşları (2004) ise, yetişkinin öfke patlaması ve kontrolünü kaybetmesiyle de fiziksel istismarda bulunabildiğini eklemiştir. Fiziksel istismarda en çok dövme uygulanmaktadır (UNICEF, 2017). UNICEF raporunda dünyadaki 2-4 yaş arasındaki her üç çocuktan birinin dövüldüğünü belirtilmektedir (UNICEF, 2017). Çalışmada yaklaşık 250 milyon çocuktan veri toplanmıştır. Ayrıca; fiziksel istismar itme, sarsma, yakma ya da ısırarak çocuğun vücudunda iz bırakma şeklinde de kendini göstermektedir (Kara ve ark., 2004; Taner ve Gökler, 2004).

Fiziksel istismar diğer istismar türleri içerisinde ispatı en kolay olan istismar türü olarak ifade edilmiştir; fakat bazı kültürlerde normalde istismar olarak tanımlanan davranışlar cezalandırma yani çocuğu terbiye ve disipline etmek için yapılan davranışlar olarak görüldüğünden tespit edilmeleri zorlaşmaktadır (Topbaş, 2004). Ülkemizde ‘bebeklerin kundaklanması’ ve ‘sünnet’ de Pelencioğlu ve Bulut’un çalışmasında bu bağlamda ele alınmıştır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Taner ve Gökler (2004) ise fiziksel istismarın kaza olarak algılanmasına dikkat çekerek gözden kaçabileceğini vurgulamıştır.

Taner ve Gökler, fiziksel istismarın cinsiyet ve yaşa göre de farklılaştığını belirtmiştir. 4-8 yaş arasında fiziksel istismarın daha çok görüldüğünü, yaş arttıkça fiziksel istismarın anlamlı oranda azaldığını ifade etmiştir (Taner ve Gökler, 2004). Yine aynı çalışmada kız ve erkek arasında istismar açısından belirgin farklılık olmasa da ergenlik çağındaki kızların daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Anne ve baba açısından fiziksel istismar oranları karşılaştırıldığında da annelerin babalara oranla daha fazla fiziksel istismarda bulunduğu belirlenmiştir (Taner ve Gökler, 2004). Özellikle de genç annelerin (20 yaş altı) fiziksel istismar oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Polat da kendi çalışmasında annelerin fiziksel istismar oranlarının babalarinkinden daha yüksek olduğunu bulgulararak benzer bir sonuç ortaya koymuştur (Polat, 2001).

Fiziksel istismarda risk faktörleri Pelendecioğlu ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada derlenmiştir (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Pelendecioğlu ve arkadaşları risk faktörlerini anne babadan kaynaklanan, çocuktan kaynaklanan durumlar başlıklarında ayırmıştır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Anne babadan kaynaklanan risk faktörleri anne-babanın genç ve deneyimsiz olması, çocuk gelişimine ve yetiştirmeye ilişkin bilgilerin yetersiz olması, kendi çocukluk dönemine ait istismar öyküsünün bulunması, alkol ya da madde bağımlısı olması, kendi kişisel memnuniyetinin çocuğunkinden üstün tutulması, çocuktan gerçekçi beklentilerinin olmaması, duyguların kontrol edilememesi, düşük eğitim düzeyi, kişilik bozuklukları, psikolojik hastalıklar, duygusal sorunlar eşle ve evlilikle ilgili sorunlar, ekonomik sıkıntılar, partnerin ölümü ve çocuğa tek başına bakma, boşanma, aile içi şiddet, göç olgusunun varlığı, çok çocuk sahibi olma, geniş aile yapısı, işsizlik, gibi kriz içeren durumların bulunmasıdır. Çocuktan kaynaklanan risk faktörleri ise, çocuğun istenmeyen gebelikten doğması, anne –babanın istediği cinsiyette olmaması, çocuğun hiperaktif olması, akut ya da kronik zihinsel ve fiziksel hastalıkları olması, prematüre, kötü fiziksel görünüm, davranış bozukluğu göstermesi, engelli olması, huysuzluk, aşırı ağlama, uyku düzensizliği bulunması olarak belirlenmiştir.

Son olarak fiziksel istismarın kısa ve uzun dönem etkileri de Pelendecioğlu ve arkadaşlarının (2009) yapmış olduğu çalışmada derlenmiştir. Fiziksel istismarın çocuklar üzerindeki kısa dönem etkileri; alt ıslatma, parmak emme, gelişimsel bozukluk, uyku bozukluğu, yeme bozukluğu öğrenme güçlüğü, konuşmada gecikme,

okul başarısızlığı, yakın ilişki kurmakta güçlük, öfke içeren ilişkilerdir. Uzun dönemdeki etkileri ise saldırgan ve suça yönelik davranım, duygusal bozukluklar, akranlarına göre daha erken alkol kullanmaya başlama, alkol ve madde bağımlılığı, depresyon, intihar düşünceleri ve girişimleri halüsinasyonlar, şizofreni, düşünce bozuklukları, deliryum, dissosiyasyon ve ağır fiziksel istismar vakalarında travma sonrası stres bozukluğu yönündedir. Yetişkinlikteki obezite ve 2. tip diyabet riskini de artırdığını tespit etmiştir. Ayrıca Kaplan ve arkadaşları yaptıkları çalışmada (1999) bilişsel bozukluk ve akademik başarısızlık, yüksek nörolojik bozulmalar, saldırganlık ve suça yönelik davranışların en sık görülen bozulmalar olduğunu eklemiştir (Kaplan ve ark., 1999). Taner ve Gökler de fiziksel istismar mağdurlarında madde kötüye kullanımı, psikopatik kişilik bozukluğu, tehlikeli cinsel denetimler gibi bozulmalar görülebileceğini belirtmiştir (Taner ve Gökler, 2004).

2.2.2. Cinsel İstismar

Cinsel İstismar, henüz cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuk ya da ergenin kendisinden en az dört yaş büyük bir başkası tarafından zorlama, tehdit, kandırma ya da ikna ile cinsel haz amacı güden aktivitelere maruz bırakılması, cinsel arzu ve gereksinimleri karşılamak için suiistimal edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Aktepe, 2009). Hıdır ve Kılınç (2020) da yaptığı derlemede cinsel istismar tanımını açmış, vajinal ya da anal penetrasyon (temas) ya da penetrasyon girişimi, oral- genital ya da oral-anal penetrasyon, üzerinde kıyafet varken ya da doğrudan bedenine okşanması, çocuğun genital bölgesi ve memelerin teşhir edilmesi, mastürbasyon yaptırma veya izletme, diğer kişilerle para karşılığı fuhuşa zorlama, poz verdirme, çıplaklığa zorlama ve performans sergileme davranışlarının bu tanımın içine girdiğini belirtmiştir. Ülkemizde cinsel istismar oranlarıyla ilgili yeterli veri olmamakla birlikte Ballı, yaptığı çalışmada (2010) en sık görülen cinsel istismar şeklinin genital penetrasyon olduğunu belirtmiştir (%24,8) (Ballı, 2010).

Cinsel İstismar yüz yüze olabileceği gibi sanal ortamlarda da yaşanabilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda (T.C.K.) henüz bu kapsamda bir düzenleme bulunmamaktadır. Sanal ortamda çocuğun maruz kaldığı cinsel suiistimal bedensel temas içermediği için cinsel saldırı veya müstehcenlik kapsamında değerlendirilememektedir. T.C.K. da bedensel teması temel bir ölçüt olarak kabul etmektedir. Bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sanal cinsel

istismar ise; elektronik iletişim araçlarıyla sosyal medya başta olmak üzere internet üzerinden bir çocuğun yetişkin biri tarafından güven üzerine bir ilişki kurularak, şehvi niyetlerini tatmin etmek amacıyla çocuğa yaklaşması ve çocuğun çekingenliğini azaltıp cinsellik konusunda da merakını arttırarak çocuğu cinsel olarak suiistimal etmesi olarak tanımlanmaktadır. Sanal cinsel istismar, istismar edilen çocuk ile cinsel içerikli yazışma, çocuğun cinsel içerikli fotoğraf ya da video hazırlayıp göndermesini teşvik veya zorunlu olmamakla birlikte gerçek hayatta buluşma biçiminde görülmektedir (Can, 2022).

Cinsel istismar oranlarının cinsiyet ve yaş açısından sistematik derlendiği bir çalışmada okul öncesi dönemi çocuklarının ergenlik dönemi çocuklarına oranla daha fazla cinsel istismara uğradığı, cinsiyet açısından da kız çocuklarının erkek çocuklarından daha fazla cinsel istismar yaşadığı bulgulanmıştır (Hıdır ve Kılınç, 2020).

Çocuğa yönelik cinsel istismar ile ilgili en büyük sorun, çocuğun yaşadığı istismarı gizlemesi olarak görülmektedir. Çocuk kendine inanılmayacağı düşüncesi ile başına gelen olaydan utanıp başkaları tarafından suçlanacağını düşünmektedir. Çoğu çocuk da yaşadığı olaydan dolayı zarar görme korkusu yüzünden ya da başkalarının duygularını incitmek istemediği için yaşadığı istismarı açığa vuramamaktadır (Güneş Aslan, 2020).

Yapılan bir çalışmada cinsel istismara uğrayanların yalnızca %15'inin bildirimde bulunduğu ifade edilmektedir (İşeri, 2008). Bu çok küçük bir yüzdelik dilimdir, bu nedenle toplumsal olarak cinsel istismar konusunda daha fazla bilinçli olunması tespit ve önleme çalışmaları açısından çok önemli bulunmaktadır. Eğer cinsel istismar riski taşıyan gruplar bilinirse çocukta cinsel istismar neticesinde ortaya çıkabilecek bulgular daha az gözden kaçır ve bildirimlerin oranı artar diye düşünülmektedir.

Literatür istismara en çok maruz kaldığı tespit edilen çocukların bireysel, fiziksel ve çevresel özellikleriyle ilgili bir çerçeve sunmaktadır. Maruz kalınan cinsel istismarda, genel olarak çocukların yaşadıkları çevre ve gelişim özelliklerinin etkili olduğu görülmektedir.

- Çevresel Faktörler: Boşanmış aile yapısı, aile içi şiddet, genç ebeveynlik, eşler arasında şiddetli geçimsizlik, iletişim sorunları, alkol-madde bağımlısı yetişkinlerle iletişim, ekonomik sorunlar, Çocukla duygusal yakınlığın kurulamaması, sosyokültürel seviyenin düşük olması
- Gelişimsel Faktörler: Zihinsel veya gelişimsel özürlü olması, sosyal olarak izole, itaate yatkın, erişkinler tarafından dikkat çekme ve onaylanma gereksinimi olan, erken yaşta cinsel olgunluğa erişmiş ve fiziksel olarak çekici olan çocuklar (Hıdır ve Kılınç, 2020; Öksüz Kanbur, 2010; Zara Page, 2004).

Çocuk istismarının çocuk üzerindeki etkileri, psikolojik semptomlarda artma, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, intihar eğilimi- girişimi, intihar amaçlı olmayan kendine zarar verme, dikkat eksikliği, hiperaktivite, anksiyete, uyku bozuklukları yönünde tespit edilmiştir (Hıdır ve Kılınç, 2020). Başka bir sistematik derlemede ise bunlara ek olarak cinsel istismarın etkileri uzun dönem etkiler ve kısa dönem etkiler olarak ayrılmıştır. Kısa dönem etkiler; suçluluk, düşük öz saygı, okul başarısı ve davranışlarda gerileme, sinirlilik, okulda ve sosyal ilişkilerde sorunlar, uygun olmayan cinsel davranışlarda artış şeklinde belirtilmiş, uzun dönem etkiler de kronik depresyon, dissosiyasyon, psikoz, aşırı madde ve alkol kullanımı olarak tespit edilmiştir (Türk Kurtça ve Demirci, 2022).

2.2.3. Duygusal İstismar

Duygusal istismar ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1974 yılında kanunlarda yapılan düzenlemeyle 'Mental hasar' olarak tanımlanmıştır (Kütük ve Bilaç, 2017). Konu ile ilgili çalışmalar yapıldıkça duygusal istismar; kötü muamele, psikolojik istismar, psişik istismar, sözlü istismar kavramlarıyla da açıklanmaya çalışılmış (Budak, 2019; Üstündağ, 2020), bu durumun da disiplinler arası farklılıklardan kaynaklandığı açıklanmıştır. Bu nedenle net bir tanımın olamayacağı ifade edilmiştir (Üstündağ, 2020). Genel olarak duygusal istismar, çocukların temel ihtiyacı olan ilgi ve sevginin çocuğa verilmemesi ve bakımının yeteri kadar yapılmayarak ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak açıklanmıştır (Helvacı Çelik ve Hocaoglu, 2018). Bu kavramla ilgili en geniş ve kapsamlı tanım ise 1983'te

Amerika’da yapılan Uluslararası Duygusal İstismar toplantısında Çocuk ve ergenlerin sosyal ve bilimsel standartlara göre psikolojik olarak zararlı olduğu belirlenmiş davranışlara maruz kalması, sevgi, ilgi, bakım gibi temel ihtiyaçların yaş bilgi veya pozisyon açısından çocuktan daha güçlü herhangi biri tarafından karşılanmaması ile çocuğun eksik bırakılması sonucunda çocuğun bedensel ve zihinsel açıdan şimdi yada gelecekte zarar görmesi şeklinde tanımlanmıştır (Kütük ve Bilaç, 2017).

DSÖ duygusal istismar davranışlarını, hareketlerin kısıtlanması, küçümseme, suçlama, tehdit etme, korkutma, ayrımcılık yapma, alay etme, fiziksel olmayan reddetme ve düşmanca muamele biçimleri olarak tanımlamıştır. Glaser de bunlara ek olarak tanımında çocuğun bakım verenleri tarafından aşırı cezalandırması, karalanması, tecrit edilmesi, günah keçisi yapılması, manipülasyonda bulunulması, uygunsuz roller veya sorumluluklara maruz kalması, uygunsuz yetişkin faaliyetlerine tanık olmasını da duygusal istismar olarak açıklamıştır (Glaser, 2002).

Duygusal istismar, istismar türleri içerisinde somut yani gözle görülür bulgular içermemesinden dolayı tespit ve müdahale edilmesi en zor olan istismar çeşidi olarak ifade edilmiştir (Segal, 1992). Aynı zamanda fiziksel ve cinsel istismar davranışları, duygusal istismar kapsamında da değerlendirildiği için çok yaygın olduğu düşünülen ve çocukların gelişiminde tehlikeli ve sinsi etkiler bırakan bir istismar olarak da görülmektedir (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Her ne kadar duygusal istismar tanımında istismarın herhangi bir yetişkin tarafından yapılabileceği belirtilse de genellikle çocuğun en yakınları tarafından gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001). Rees (2010) çalışmasında duygusal istismarın anne karnında başladığını; çünkü genellikle duygusal istismarı gerçekleştiren ebeveynin kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyler oldukları için çocuklarının ihtiyaçlarını da karşılayamayacaklarını belirtmektedir (Rees, 2010). Duygusal istismarın zarar verme niyeti anlamına gelmediğini de eklemektedir. Çoğu ebeveynin yetersiz-işlevsiz ebeveynlik yapsalar da ebeveynlik yapmak için mücadele ettiklerini belirtip, öz değer, aracılık, müzakere becerilerinden yoksun oldukları ve stres, korku gibi duygularını etkili şekilde düzenleme güçlüğü yaşadıkları için bu tarz durumların ortaya çıkabildiğini de vurgulamaktadır. Yine zarar vermek istemeden yapılan istismar ve ihmalin anlaşılmasında nesiller boyu aktarılan yanlış davranışları modelleme yoluyla öğrenmenin etkisinin olduğu, genellikle bu

davranış aktarımında ebeveynlerin istismar davranışlarını istismar olarak görmeyip bile isteye devam ettirmelerinin olumsuzluklarından bahsedilmektedir (Çamurdan ve ark., 2011).

Rees duygusal istismarın tanınmasını farklı netlikteki parçalardan oluşan tanıdık bir resmin yapbozuna benzetmektedir (Rees, 2010). Yapbozun bütününün, çocuğun benliği, ilişkileri ve dünya hakkındaki önyargılarının resmini oluşturduğunu, parçalarının da çocuğun genetik mirası, doğum öncesi ve doğum sonrası hakkında bilinenleri, evde bakım verenleriyle deneyimledikleri, ebeveynlerin ve çocukların bireysel ve birlikte tanımlanan ve gözlemlenen davranışlarından oluştuğunu göstermektedir. Tüm bu verilerden elde edilenlerle birlikte çocuğun gelişimsel özellikleri de göz önünde bulundurularak tablonun yorumlanması gerektiğini ve ne kadar çok parça eksik olursa oluşan görüntünün o kadar az güvenilir olacağını vurgulamaktadır.

UNICEF tarafından Türkiye’de yapılan “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet” çalışmasında randomize seçilmiş 61 ildeki 7-18 yaş grubu 1186 çocuğun duygusal istismar oranı %49 olarak belirlenmiştir (UNICEF, 2010). Neredeyse her iki çocuktan birinin duygusal istismara maruz kaldığı söylenebilmektedir. Çalışma çocukların dersleriyle alakalı durumlar sebebiyle duygusal istismara daha fazla maruz kaldıklarını bulgulamıştır. Dinleyici ve Dağlı tarafından yapılan çalışmada (2016) örneklemin %78’inin duygusal istismara uğradığı bildirmiştir (Dinleyici ve Dağlı, 2016). Ülkemizde annelerle çocuklarına uyguladıkları duygusal ihmal ve istismar davranışları ve bunu etkileyen faktörlerin incelendiği bir çalışmada annelerin %93’ünün çocuklarına duygusal ihmal/istismar uyguladıkları saptanmıştır. Aynı çalışmada annelerin en çok %77.6 oranıyla bağırarak duygusal istismar uyguladığı bulgulanmıştır (Karasu ve Bilgen, 2017).

Duygusal istismarın etkilerinin belirlenmesine yönelik yapılan araştırmalar duygusal istismarın beyine aşamalı olarak zarar verdiğini, özellikle ilk 18 ayda bebeğin maruz kaldığı uyumsuz ebeveynlik stilinin limbik sistem ve otonom sinir sistemine zarar vererek stres regülasyonunu etkilediğini ve yürütücü işlevlere aracılık eden sağ prefrontal korteksin yeteri kadar gelişmemesine bağlı olarak gecikmiş beyin büyümesi gösterebildiğini ortaya koymuştur. Bu durumun da nöroendokrin işlevleri, fiziksel sağlığı, büyümeyi ve gelişmeyi etkilediği belirlenmiştir. Özetle; karşılanmayan

ihtiyaçların çocuklara kontrolü ele almayı öğreterek yetişkinlik dönemlerinde öğrenme yeteneklerini ve stres düzenleme becerilerini azalttığı ifade edilmiştir. Stres dzenleyememenin yaşam boyu etkileri ise; aşırı aktif tepkiler verme, zihinsel ve fiziksel sağlığın bozulması, zayıf sosyal ilişkiler, depresyon ve T.S.S.B' ye yatkınlık, konsantrasyon düşüklüğü, davranış düzenleme güçlüğü olarak özetlenmiştir (Rees, 2010). Helvacı elik ve Hocağlu (2018) 'ocukluk ağı Travmaları Bir Gözden Geçirme' derlemesinde duygusal istismara maruz kalan çocuklarda aileden uzaklaşma, gerginlik, bağımlı kişilik, değersizlik duyguları geliştirme, uyumsuzluk ve saldırgan davranışlarda bulunma durumlarının sık görüldüğünü belirtmiştir. Graham ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada da özellikle anneler tarafından uygulanan duygusal istismarın bireyin duygularını ifade etme düzeylerini ve duygularını düzenlemelerini doğrudan etkilediğini belirtilmektedir (Aktaran: Arslan Toker ve Szer apan, 2018).

2.3. İhmal

İhmal; ocuğun sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam koşulları gibi alanlarda ailesi ya da birincil bakım verenleri tarafından temel ihtiyaçlarının karşılanmaması ile çocuğun fiziksel, zihinsel, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişiminin zarar görmesi ya da zarar görme riskinin bulunması olarak tanımlanmıştır (DSÖ, 1999). Çocuğun temel fiziksel ihtiyaı olan yeterli beslenme, giysi, kişisel hijyen, gözetim ve tıbbi bakımın sağlanamaması fiziksel ihmalle ilişkiliyken, çocuğun temel duygusal ihtiyaçları olan yeterli bakım ve sevginin sağlanamaması, çocukların aile içi şiddete tanık olmasına izin verilmesi, çocuğun uygunsuz davranışlarının dzeltilmeyerek devam ettirilmesine izin verilmesi de duygusal ihmalle ilişkili görülmektedir. Hem fiziksel hem de duygusal ihmal aynı anda görülebilmektedir. Eğitim ihmali, bir çocuğun eğitimini güvence altına almak için gerekli olan bakım ve denetimin sağlanmaması anlamına gelmektedir. Böylelikle; ocuğun hem fiziksel hem de duygusal ihtiyaçları karşılanmamış olur. Eğitim ihmali olarak zorunlu okul çağındaki çocuğu okula kaydettirmemek, okula kronik devamsızlık durumunu kabul etmek, özel eğitim gereksinimleri karşılamamak örnek olarak verilebilir (Stoltenborgh ve ark., 2013). Helvacı elik ve Hocağlu (2018) yukarıdaki tanıma benzer olarak ihmalin fiziksel, duygusal, eğitimsel, tıbbi ve sosyal ihmal olarak karşımıza çıkabileceğini belirtmektedir. Çocuğun duygusal paylaşımın olmamasını duygusal ihmal, sağlığıyla ilgili temel gereksinimlerinin karşılanmaması,

görmezden gelinmesi, geciktirilmesi ya da önerilere uyulmamasını tıbbi ihmal, çocuğun yetenek ve becerilerine uygun eğitim olanaklarından yararlanamaması ya da desteklenmemesini eğitim ihmali, kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarını kapsayan alanlarda yetersiz ve özensiz davranmalarını sosyal ihmal olarak adlandırılmaktadır.

Yapılan bir meta analizde her bir ihmal türünden yaklaşık 60.000 katılımcı incelenmiş, rahatsız edici derecede yüksek fiziksel ihmal (163/1.000 vaka) ile duygusal ihmal (184/ 1.000 vaka) bulunmuştur (Stoltenborgh ve ark., 2013). Tespit edilmeyen, istismar ve ihmal olarak değerlendirilmeyen vakalar da göz önünde bulundurulursa ihmal ve istismarın yaygınlığının azımsanmayacak düzeylerde olduğu söylenmektedir. Çocukluk istismar ve ihmalinin tanımlarının net olmasına rağmen hala daha tam olarak ebeveynler ve birincil bakım verenler tarafından bilinmemesi farkında olmadan ihmal ve istismarı arttırmakta ve tekrarlanmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum yapılan farklı çalışmalarla da anlaşılmaktadır. Ülkemizde sigara içen annelerle yürütülen bir çalışmada hamilelik ve emzirme döneminde içtikleri sigaranın zararlarına ilişkin görüşleri ihmal kavramı üzerinden değerlendirilmiş, çalışma sonucuna göre annelerin yarıya yakını sigaranın zararlı olduğunu bildiği halde içmeye devam ettiğini ifade etmiştir (Polat ve ark., 2022). Yine yanlış sosyal medya kullanımının çocuk hakları ihlallerine sebebiyet verebileceği, sosyal medyada anneliğin ihmal ve istismar açısından büyük bir risk olduğu bilinmemektedir. Ülkemizde yapılan çalışmada sosyal medya kullanan annelerin, sosyal medya kullanmayan annelere göre; çocukları ile iletişim kurarken iletişimlerini daha yüzeysel tuttukları, mükemmeliyetçi tutum göstererek çocuklarının isteklerine cevap verirken duygusal değil daha mantıklı kararlar verdikleri, çocukların gelişimi konusunda daha rekabetçi özellikler taşıdıkları bulgulanmıştır (Ersoy, 2018). Bu veriler ihmalin yaygınlığının ciddi oranlarda olduğu kaygısı oluşturmaktadır. İhmal tespit edilebildiği kadarıyla; 1997’de kanıtlanmış istismar ve ihmale sahip 984.000 çocuktan %6’lık bir oranın duygusal ihmal ve istismara ait olduğunu belirtmektedir (ABD’de Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı Çocuk Bürosu,1999). Türkiye’de de 7-18 yaş arasındaki çocuklarla yapılan çalışmada ihmal oranının %25 olduğu belirlenmiştir (Oral ve ark., 2001).

Glaser (2002), çalışmasında ihmal değerlendirilirken tıpkı istismarda da olduğu gibi öncelikli görevin ailenin üyelerinin kimler olduğu ve aralarındaki ilişkiye odaklanması gerektiğini vurgulamıştır. Aile ilişkilerinin içinde bulunan çevresel koşullardan etkileneceğini, bazen çocuğun özelliklerinin de çocukla kurulan ilişkinin kalitesine zarar verebileceğini, özellikle zor mizaçlı, kışkırtıcı davranışları olan çocukların ebeveynlerinde ciddi strese neden olup olumsuz davranışlara yönelimi arttırabileceğini ifade etmiştir.

İşeri, (2008)'deki çalışmasında ihmal ve istismarın nedenlerini içsel ve dışsal faktörler olarak sınıflandırmıştır. İçsel faktörleri; anne babanın kişilik ve psikolojik özellikleri, çocuğun bireysel özellikleri ve çocuktan beklentinin fazla olması, anne babanın erken yaşta çocuk sahibi olması, ebeveynlerin alkol kullanımı, tek ebeveynlik, sık aralıklarla çocuk sahibi olma, eş geçimsizliği, sosyal destekten yoksun olma, ebeveynlerin çocukluk çağı travma geçmişi ve parçalanmış aile yapısı (ölüm, boşanma, hapis, iş nedeniyle ayrı yerde çalışma) olarak belirlemiştir. Dışsal faktörleri ise geçim sıkıntısı, işsizlik, yoksulluk, borçlanma, sosyal imkânsızlık, arkadaş eksikliği, aile içindeki hastalık ve kazalar olarak özetlemiştir.

Stoltenborgh ve arkadaşları (2013) ihmalin nedenleri kadar sonuçlarının da önemli olduğunu belirterek ihmalin sonuçlarını kısa dönemli etkiler ve uzun dönemli etkiler olarak sınıflandırmıştır. Kısa dönemli etkileri çocuklukta içselleştirme ve dışsallaştırma davranışı eksikliği, ego esnekliği eksikliği, bilişsel ve duygusal gelişmedeki gecikmeler olarak ayırmıştır. Uzun vadeli etkileri ise madde kötüye kullanımı, ekonomik refahta azalma, riskli cinsel davranış, travma sonrası stres bozukluğu, standart olmayan bağlanma stili, sosyal hizmetleri kullanma ve şiddet eğilimi olasılığının artması olarak sınıflandırmıştır.

İhmalin sıklığı ve şiddeti, ihmalin etkilerini ve kalıcılığını belirlemede önemli olduğu bilirse de özellikle 1 yaş altındaki çocukların maruz kaldığı ihmalin ciddi geri dönüşümsüz nörolojik, psikolojik ve toplumsal hasarlara sebep olacağı da ayrıca belirtilmiştir (Scannapieco ve Connell-Carrick, 2005).

2.3.1. Duygusal İhmal

Duygusal ihmalin tanımının yapılabilmesi için farklı ruh sağlığı uzmanları bir araya gelerek duygusal ihmalin sınırlarını belirlemek için ihmal davranışlarını kendi

meslekleri açısından değerlendirmiş ve ihmalin çocuğa zarar verdiği konusunda kanaat bildirmişlerdir. 1989'da da İngiliz Sivil Çocuk Yasası, çocuğun çıkarlarını her şeyden üstün tutmuştur. Buna göre çocuğa ebeveynleri tarafından verilen veya verilmesi muhtemel bakımın olması gerektiği gibi olmaması, bu bakımın ebeveyni tarafından verilmemesi veya çocuğun ebeveyninin kontrolü dışında yaşamasını duygusal ihmal olarak tanımlamış ve çocuğun fiziksel, entelektüel, duygusal, sosyal veya davranışsal gelişimine zarar verme durumu ile olasılığını kabul etmiştir. Bu nedenle kanıta gerek duyulmamıştır (Glaser, 2002).

Duygusal istismar, ülkemizde de çocuğun psikolojik ihtiyaçlarını görmezden gelme, duygusal olarak yoksun bırakma, yeterli sevgi ve şefkat ile sosyal gelişimi için yeterli çabayı göstermeme, sosyal kuralları öğretmeme olarak tanımlanmaktadır.

Glaser (2002) ebeveynlerin davranışlarının duygusal ihmaldir denilebilmesi için farklı ruh sağlığı uzmanları tarafından farklı ortamlarda gözlemlenebilir olması gerektiğini belirtmektedir. İngiltere'de duygusal ihmale maruz kalmış çocuklar korumaya muhtaç çocuk olarak görülüp devlet korumasına alındığı için İngiltere'de duygusal ihmalin nasıl tespit edildiğine dair prosedürle ilgili bilgi verilmektedir. Çalışmada, İngiltere'de duygusal ihmalin tespit edilmesi için ev ziyaretleri yapıldığı, ailelere uzmanlar tarafından birtakım sorular sorulduğu, ebeveynlerin de sorulan sorulara nasıl cevap verdikleri incelenmektedir. Özellikle çocuğu tanımlamak için kullandıkları sözcüklere odaklanılıp çocuklarına hissettikleri ve tutumları tespit edilmektedir. Yine çocukların olumsuz olarak kabul edilen davranışlarıyla ebeveynlerinin nasıl baş ettiklerine, çocuğa davranışlarıyla ilgili geribildirim nasıl verildiğine, aşağılama suçlama yapılip yapılmadığına bakılmaktadır. Ayrıca şimdiye kadar var olan problemleri çözmek için neler yapıldığı, ebeveynlerin kendini rahatlatmak için mi yoksa çocuğa yardımcı olmak için mi çözüm ürettiği incelenmektedir. Türkiye'de ise çocuk koruma kararı, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında uzman kişilerin ihbarı incelemesi sonucunda verilmektedir. İhbarın 24 saat içerisinde sonlandırılması, ihmal ve istismar şüphesi olan vakaların acil koruma kararı ile gözetim altına alınması gerekmektedir. Akabinde çocuğun içinde bulunduğu aile sistemi, eğitim sistemi, sosyal çevresi, sağlığı ve gelişimi hakkında gerekli bilgiler kendinden, aile üyelerinden (anne, baba kardeş ve diğer bakım verenler) öğretmenlerinden ve arkadaş çevresinden elde edilmektedir. Gerek görülürse kurum

kayıtları ve çocuğa ait tüm bilgilere ulaşılabilir. Tüm bu veriler incelendikten (yaklaşık 1 ay) ve koruma kararının çocuk üzerinde yapacağı muhtemel etkiler tespit edildikten sonra çocuk aileden alınıp kurum bakımına yerleştirilmektedir. Bazı durumlarda koruma kararı verilmeyerek çocuk sağlık, eğitim, bakım, barınma tedbir kararlarıyla takip edilebilmektedir (Bilgin ve Erdem, 2019).

Duygusal ihmal kavramı, farklı kültürlerde değişkenlik gösteren bir kavram değildir. Güney Doğu Asya, Avusturalya, Güney Amerika dahil birçok kıta ve ülkeden uzmanlarla yapılan çalışmalarda kültürel bazı farklılıklar olmasına rağmen genel kategorilerin evrensel olarak uygulanabilir olduğunu göstermektedir (Aktaran: Glaser, 2002).

Psikolojik ihmal yaşamın ilk iki yılında çok önemli görülmüş, bireyin hayatının ilerleyen dönemlerindeki zorlanmaları ve problemleriyle yakından ilişkili bulunmuştur (Erickson ve Egeland, 2002). Glaser (2002) kendi yaptığı çalışmalarda duygusal ihmal ve istismarın çoğunlukla birlikte görüldüğünü ve çocukların %89'unun davranış güçlükleri yaşadığını ifade etmiştir. Çalışmaya göre %49 çocuğun mutsuz, düşük benlik saygısı gelişen, korkmuş, sıkıntılı, endişeli duygusal durumlar yaşadığı; %49'unun muhalif davranışlar gösteren, yaşına uygun olmayan sorumluluklar alan, dikkat çekmeye çalışan, antisosyal ya da suç davranışları gösterdiği; %47'sinin okul problemleri (başarısızlık, devamsızlık, gecikme) yaşadığı; %35'inde akran ilişkilerinde problemler olduğu; %35'inin de fiziksel olarak ihmal edilmiş ya da küçük boy ve zayıflık gibi gelişimsel gerilikleri olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak duygusal ihmalin ergenlik ve yetişkinlikte ciddi psikolojik, biyolojik ve sosyolojik bozulmalara sebebiyet verdiği birçok çalışmayla desteklenmektedir. Çalışmalara göre duygusal ihmal yetişkinlik, yaşlılık depresyonu, obezite, diyabet, inflamasyon, düzensiz stres sistemi, bozulan beyin gelişimi, duygu düzenleme güçlükleri, kişilerarası zorluklar, kardiyovasküler risk faktörleri, çete katılımı, sapkın akran ilişkisi, anksiyete, madde kötüye kullanımı, intihar ile ilişkili bulunmuştur (Cepuch ve ark., 2022; Haslam ve Taylor, 2022; Salokangas, 2021; Salzmann ve ark., 2022; X. Wang ve ark., 2022).

2.3.2. Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal, çocukluk dönemi kötü muameleleri içerisinde en sık ve en uzun süreli kalıcı etkileri olan çok tehlikeli bir ihmal türü olarak bilinmektedir (Sedlak ve ark., 2010; Stoltenborgh ve ark., 2013). Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Veri Raporlarından derlendiğine göre 1996 yılında fiziksel ihmal kötü muamele vakalarının %57,7'sinde yer alarak en çok görülen kötü muamele olarak tespit edilmiştir (Kaplan, 1999). Stoltenborgh ve arkadaşları (2013) fiziksel ihmali, çocuğun temel fiziksel ihtiyacı olan yeterli beslenme, giysi, kişisel hijyen, gözetim ve tıbbi bakımının sağlanamaması olarak tanımlanmıştır. Fiziksel ihmal diğer ihmal ve istismarla birlikte de görülebilmektedir (McGuigan ve ark., 2018).

Dubowitz ve arkadaşları (2004) çocuğun temel ihtiyaçları söz konusu olduğunda duygusal ve çevresel ihmalin de olduğunu belirtmektedir (Aktaran: McGuigan ve ark., 2018). Bronfenbrenner'in (1981) ekolojik sistem modeli de Dubowitz ve arkadaşlarının görüşünü destekler. Ekolojik sistem modeline göre; bireyin gelişiminin bir süreç içerisinde tamamlandığını ve bu süreç içerisinde bireyin aile, toplum ve benzerleriyle kurduğu etkileşimin onun gelişimine ve davranışlarına etkisi olduğunu açıklamaktadır (Aktaran: Shanahan ve ark., 2017). Fakat yapılan çalışmalar bireyin gelişiminde erken çocukluk döneminde yaşadığı fiziksel ihmalin sonraki dönemlerde karşılaştığı fiziksel istismardan çok daha kalıcı ve değiştirilemez etkiler bıraktığı yönündedir (McGuigan ve ark., 2018). Bu da fiziksel istismar mağduru çocukların ebeveynlerinin en azından onlara sevgi gösterdiği şeklinde yorumlanmaktadır. Fiziksel ihmal de ise ebeveynlerin çocuğa gösterdiği ilgi, sevgi, bakım olmadığı için çocukların görünmez olduklarını düşünmesi ve ilişki problemleri yaşaması olası hale gelmektedir (McGuigan ve ark., 2018). Yine temel ihtiyaçların karşılanmaması gelişmekte olan beyni etkileyebilir. Gelişmemiş beyinde duygusal ve bilişsel bütünleştirme kapasitesi etkilendiği için çocuk ebeveynlerine, akranlarına, öğretmenlerine vurmak gibi aşırı tepkisel davranışlar gösterebilmektedir (McGuigan ve ark., 2018).

Moreno-Manso ve arkadaşları (2022)'de 7- 16 yaş arasındaki çocuklarla yaptığı çalışmada fiziksel ihmale maruz kalan çocukların yürütücü işlevlerinde (engelleyici kontrol, karar alma, organize etme, davranışların/duyguların kontrolü, dikkat kontrolü) bozulmalar tespit etmiştir.

Kaplan ve arkadaşları (1999) fiziksel ihmalin istismardan daha büyük açıklara yol açtığına dair kanıtları belirterek dil testlerinin ihmal ile zayıf başarı arasındaki en güçlü ilişkiye sahip olduğunu, istismar ve ihmalin birlikte bulunduğu vakalarda matematik becerilerinde büyük eksikliklerin görüldüğünü aktarmıştır.

Tüm bu çalışmaların yanında fiziksel ihmalin varlığında görülen en güçlü problem ise saldırganlık ve şiddet eğilimi olarak tanımlanmıştır (Kaplan ve ark., 1999; McGuigan ve ark., 2018; Wen ve ark., 2019). Wen ve arkadaşları (2019), Çin’de ebeveynlerinden en az biri veya ikisi çalışmak için göç eden, en az 6 ay gelmeyen, geride kalan yoksul çocukların maruz kaldığı fiziksel ihmalin etkilerini incelemiş ve yoksul olsun ya da olmasın fiziksel ihmal varlığında sosyal saldırganlık, şiddet, akran reddi ve madde kullanımının daha yaygın olduğunu tespit etmiştir.

McGuigan ve arkadaşları (2018); Howes ve Eldredge’nin (1985) çalışmasını referans alarak fiziksel ihmalin şiddet davranışının en doğru yordayıcısı olduğunu, özellikle ergen şiddet davranışlarının varlığında fiziksel ihmalin varlığından şüphelenilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kaplan ve arkadaşları (1999), tüm bunlara benzer olarak saldırganlık ve suç davranışları ile fiziksel istismar/ihmalin en sık görülen bağlantılar olduğunu, akranlarına göre fiziksel istismar/ihmale uğramış okul öncesi çocukların sık sık saldırgan davranışlar sergilediğini belirtmektedir.

Ciddi fiziksel ihmalin belirgin davranış sorunlarına neden olduğu da ifade edilmektedir. Geçinmek için göç eden ailelerin geride kalan çocuklarında dikkatsizliğin belirgin olduğu; fakat çoklu mağduriyetlerde daha belirgin davranış problemlerinin görüldüğü ifade edilmiştir (Wen ve ark., 2019).

İlk dönem şizofreni hastalarıyla yapılan çalışmada fiziksel ihmalin psikoz gelişiminde merkezi bir rol oynayabileceği varsayılmış, çocukluktaki fiziksel ihmal ile genel popülasyondaki psikotik deneyimler arasında önemli ölçüde artan oranda ilişki bulunmuştur (Stickley ve ark., 2021).

Kaplan ve arkadaşları (1999) da fiziksel istismar/ ihmal varlığında sigara içme, madde kullanma, cinsel risk alma, intihar gibi sağlıklarını tehlikeye atan davranışların daha çok gözlemlendiğini belirtmiştir. Tüm bu davranış sorunlarının altında acı verici duyguları yönetememe ve mevcut ilişkilerindeki çatışmayı azaltamamanın olduğu düşünülerek fiziksel istismar/ihmal mağduru çocukların iyileşme sürecinde diyalektik

davranış terapisinin daha uygun olacağı öngörmüştür. Diyalektik davranış terapisıyla çocukların hoşgörü, duygusal düzenleme ve kişilerarası etkinliklerinin artacağı ifade edilmiştir (McGuigan ve ark., 2018).

Çalışmalarda fiziksel ihmaldeki risk faktörleri olarak daha düşük eğitim düzeyine ve sağlıksız yaşam tarzına sahip ebeveynler, ebeveynin birden fazla çocuğunun olması, erkek çocuk olmak, spesifik olarak dört ya da daha fazla kardeşle yaşamak, tek ebeveynle yaşamak, genç anneden doğmak, ebeveynlerinin depresyonda olması, nesiller arası travma aktarımı, çocukluğunda kötü muameleye maruz kalan ebeveyn varlığı, yoksulluk, mahalle yoksulluğu, gelir- ihtiyaç oransızlığı, cinsiyet, evli eş benzeri ilişki, doğu bölgesi ya da orta batı bölgesinde bulunmak okunulan çalışmalarda aktarılmıştır (Shanahan ve ark., 2017; Wen ve ark., 2019).

2.3.3. Aşırı Koruma- Kontrol

Çocuğun ebeveynleri tarafından hayatının sürekli planlanması ve kontrol altında tutulması gelişimsel olarak travmatize edici olduğundan ve Türkiye'deki ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun yanlış öğrenmelerin de etkisiyle farkında olmadan çocuklarına zarar verdikleri değerlendirildiğinden Şar ve arkadaşları (2021) tarafından aşırı koruma kontrol kavramı, çocukluk çağı travmalarının bir alt boyutu olarak çalışılmıştır.

Aşırı koruma- kontrolün zararları ile ilgili literatürde daha öncesinde yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca bu kavramla ilgili geliştirilmiş ölçekler de mevcuttur (Parker, 1983). Parker aşırı koruyucu ebeveyn davranışlarının yüksek düzeyde denetimli ve kontrollü olduğunu, çocuğun bağımsız davranışlarda bulunabilecek yeterliliğe sahip olduğu halde ebeveynlerinin caydırıcı tutumlarından dolayı ihtiyaçlarını tek başlarına gideremeyen bireylere dönüştüklerini ifade etmiştir (Aktaran: Thomasgard ve Metz, 1993).

Ebeveynlerde görülen aşırı koruma – kontrol davranışlarının başlama ve sürdürülme nedenleri ise birçok çalışmacı tarafından merak edilmiştir. Thomasgard ve Metz (1993) çalışmasında bu görüşlerden bazılarına yer vermiştir. Çalışma Levy'nin aşırı koruma kontrol davranışlarının görülmesinde ebeveynlerin geçmiş çocukluk deneyimlerinin (doyurulmamış sevgi, şefkat ve güvenlik), evlilik içi cinsel uyumsuzluklarının, daha önceki ilişkilerde yetersiz duygusal sıcaklık görmelerinin,

düşük benlik saygısına sahip olmalarının etkisinden, Becker'in aşırı koruyucu ebeveyn davranışının en iyi yordayıcısının ebeveyn sürekli kaygısı olmasından, Mahler'in ebeveynlerin çocukların büyüdüklerini reddederek ayrılma ve bireyselleşmesine izin vermemelerinin onlara sağladığı kazançlardan, Kagan'ın ebeveynlerin çocuğun gelişim düzeyini yeteneklerinin ötesine itme şeklinde hızlandırarak ego tatmininde bulunmasından, Sameroff ve Ende'nin aşırı koruma- kontrolü ilişki bozukluğu olarak değerlendirmesinden bahsetmektedir. Ayrıca; Thomasgard ve Metz (1993) çalışmasında ebeveynlerin aşırı koruma- kontrol davranışlarının ortaya çıkmasında çocuğun rolüne dair de değerlendirmeler bulunmaktadır. Çalışma; Levy'nin çocuğun yaşamını tehdit eden bir hastalığının bulunması gerektiği bilgisine ve Kagan'ın, çocuğun mizacının ebeveynlerin aşırı koruma- kontrollerini arttırdığı bilgisine değinmiştir.

Başka bir literatür çalışmasında ise anne babaların aşırı koruma ve kontrolcü tutumlarının sebepleri olarak aşırı korunan çocuğun istenmeyen çocuk olması ve ebeveynlerin bundan duydukları suçluluğu telafi etme çabasına vurgu yapılmış; ebeveynlerin geç yaşta çocuk sahibi olması, genellikle çocuğun en küçük ya da tek çocuk olması , ölen bir bebeğin ardından doğması, annenin problemlili hamilelik ve doğum öyküsünün bulunması, çocuğun tehlikeli bir hastalık geçirmiş olması, eşler arasındaki çatışma ve ayrılıkların var olması, evlilik yaşamının kısa sürmesi, anne babanın sağlıklı aile ortamlarında büyümemesi değişkenleriyle açıklanmıştır (Arslan Toker ve Sözer Çapan, 2018).

Son olarak aşırı koruma kontrol ile büyütülen çocukların bu durumla baş etmek için itaatkâr olabildikleri, düşük öz saygı ve yüksek kaygı belirtileri gösterebildiklerine değinilmiştir. Bu bireylerde distimi ve kaygı bozuklukları fazlaca görülmektedir (Thomasgard ve Metz, 1993). Ayrıca çocuk ebeveynlerinden daha güçlü olduğunu düşünmeye başladıkça ilerleyen dönemlerde aşırı koruma ve kontrole meydan okuma davranışları göstermektedir (Thomasgard ve Metz, 1993). Ergenlerde ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumları ile saldırganlık arasında pozitif yönlü ilişki bulunması da bu bilgiyi desteklemektedir (Eseryel ve ark., 2014).

2.4. Duygu Düzenleme

2.4.1. Duygunun Tanımı ve Düzenlenmesi

Duygunun tanımı farklı yaklaşım ve bakış açıları tarafından yüzyıllardır yapılmakta, özellikle son yirmi yıldır duyguların karar verme süreçlerine ve davranışlarımıza etkisinin anlaşılmasıyla duygular ve duyguları düzenleme üzerine birçok çalışma geliştirilmektedir (J. J. Gross, 2014; Werner ve Gross, 2009).

Duygular sübjektif olduğundan tam olarak tanımlanamasa da hayatımızı sürdürme, dünyaya uyum sağlama, ihtiyaçlarımızı giderme ve davranışlarımızı harekete geçiren uyarıcı olma açısından çok önemlidir. Lewis (2008) duyguları temel duygular (korku, öfke, iğrenme, şaşkınlık, sevinç, üzüntü, merak) ve ikincil duygular (suçluluk, utanç) olarak sınıflandırmıştır. Temel duyguların hayatta kalma içgüdüleri ile ilişkili olduğu için otomatik yaşandığını, ikincil duyguların ise sosyal varlığımızı devam ettirebilmek için daha planlı, organize ortaya çıktığını belirtmektedir. Gershoff, (2002) da yapısal ve işlevsel kuram altında insanın duygularının evrimsel kökenlerine ve çevreyle olan etkileşimlerine değinmiştir. Duyguya bu bilgiler ışığında bir tanım yapılacak olursa beden, zihin ve bu ikisinin etkileşimiyle ilişkili davranışların bütünüdür denilebilir (Lewis, 2008). İnsanın bir durumla karşılaştığında bu üçlüden hangisinin daha önce olduğu filozoflar ve araştırmacılar tarafından incelenmiştir. James ve Lang, insanın bir olay yaşadığında bedenindeki sinyalleri algılayıp davranışta bulunduğunu daha sonra bilincin devreye girerek yaşadığı duruma bir isim koyduğunu ifade etmiştir (Aktaran: Hisli Şahin, 2020). Cannon ve Bard ise; duygu ve bedensel değişikliklerin aynı anda yaşandığını, davranışların daha sonra meydana geldiğini savunmuşlardır (Aktaran: Hisli Şahin, 2020). Schachter ve Singer'ın görüşü ise; etraftaki duygusal uyarıcılara maruz kalan insanın bedeninde bir takım fizyolojik değişiklikler meydana geldiği, zihnimizin de aynı anda tüm olup biteni anlamaya çalışarak olumlu ya da olumsuz duygular yaşadığını belirtir (Aktaran: Hisli Şahin, 2020). Lazarus da uyarıcı bir olayla karşılaşan insanın öncelikle zihinsel değerlendirme yaptığını, bu değerlendirmeye göre bedeninde fizyolojik değişimler yaşandığını ve duygularını da aynı anda yaşandığını belirtir (Aktaran: Bekçi, 2020). Tüm bu görüşlerden hangisinin daha geçerli olduğu ise duygunun ortaya çıktığı ortam ve koşullara bağlı olarak önem kazanmaktadır (Lewis, 2008). Duygunun anlaşılamadığı, tanımlanamadığı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Böyle durumlarda tanımlanmamış duygu kişide güçsüzlük, boşluk, aşırı tehdit oluşturmakta bu da çeşitli problemlere hatta psikolojik bozukluklara zemin hazırlamaktadır (Berking ve Wupperman, 2012).

Duygu düzenleme ise; bireyin hedefine göre duygularında yapmış olduğu değişiklikler olarak tanımlanmaktadır. J. J. Gross (2014) duygu düzenlemeyi üç temel kavramla açıklar:

1. Duyguların arttırılması ya da azaltılması: Birey içinde bulunduğu şartlara göre duygularında arttırma, azaltma veya duygularında stabil kalabilir.
2. Duyguların bilinçli ya da örtük seyretmesi: Duygulardaki bu değişiklikler her zaman bilinçli yapılmamakta, bazen bilinçdışı da duygular ortaya çıkabilmektedir.
3. Duyguların iyi ya da kötü şeklinde belirlenmemesi: Bireyin duygularında düzenleme yaparken iyi ya da kötü şeklinde seçim yapmamasıdır.

Ayrıca; duygu düzenleme tanımlanırken duygu düzenlemenin fizyolojik, bilişsel ve davranışsal işlevleri de göz önünde bulundurulmuş ve duygu düzenleme, ‘Duygusal bir yaşantı ya da tepkinin düşünsel, davranışsal, bedensel bazen de tümü tarafından yönetilebilmesidir’ şeklinde tanımlanmıştır (Bridges ve ark., 2004). Bu bakış açısıyla bakıldığında;

Beyin görüntüleme çalışmaları, duygu düzenlemenin prefrontal korteks ve limbik sistemin işleyişiyle ilgili olan ve üst düzey bilişsel yetenek gerektiren yönetici işlevler (dikkat, planlama, kitleme, bilişsel esneklik, kendilik farkındalığı ve kendini düzenleme) ile ilgili olduğunu göstermektedir (Ochsner ve ark., 2009).

Duygu düzenleme ve güvenli bağlanma ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da bebeklikte bakım vereniyle güvenli bağlanmış yetişkinlerin güvenli bağlanamayanlara göre daha çok nörolojik problemler yaşadıkları varsayılmaktadır (Moutsiana ve ark., 2014; D. J. Siegel, 2007).

Duygu düzenlemeyle ilişkili olduğu düşünülen bir diğer değişken yaştır. Genç ve yaşlılardaki olumlu ve olumsuz duygu yaşama sıklığının incelendiği araştırmalarda yaşlıların genç ve orta yetişkinlere göre daha fazla (James J. Gross ve ark., 1997), ergenlerin ise yetişkinlere göre daha fazla olumsuz duygu yaşadığını göstermektedir (Riediger ve Raders, 2014). Sonuçlar, bireylerin yaşam süreleri boyunca duygu düzenleme açısından yaş aldıkça daha da yetkinleştiklerini göstermektedir (James J. Gross ve ark., 1997; Riediger ve Raders, 2014).

Özetle duygu düzenleme, bireyin dünyaya geldiği ilk andan itibaren bakım verenleriyle kurduğu bağlar, bakım verenlerinin ebeveynlik tutumları, mizacı, yaşı, kişisel özellikleri ve çevreyle olan etkileşiminden etkilenen ve tüm bunlara bağlı sürekli gelişen bir kavramdır. Duygu düzenlemenin öğrenilememesi de söz konusudur. Bu gibi durumlarda psikolojik problemlerin yaşanılması çok olasıdır. Hayatımızda bu kadar önemli yeri olan duygularımızın düzenlenmesi meselesinin psikoterapi yöntemleri tarafından nasıl ele alındığına ve çalışıldığına da değinmek gerekmektedir.

Duygu düzenleme, ilk olarak psikanalitik yaklaşımda karşımıza çıkmaktadır. Freud, kuramında açıkça duygu düzenleme kavramından bahsetmese de duyguları psişik enerji ve içgüdüsel dürtülerin boşalımı yani “katarsis” olarak tanımlamış, duyguların düzenlenmesi meselesini de acı veren tehdit edici hisleri ve içsel çatışmaları bilinçdışında tutmaya yarayan savunma mekanizmaları ile anlatmıştır. Psikanalitik temelli psikoterapi uygulamalarında kişiye acı veren ve anlamlandırılmayan duygunun bilinç düzeyinde fark edilmesi ve ifade edilmesi katarsis ile duygu boşalımını sağlayarak duygu düzenlemeye katkı sağlamaktadır. Bu bilinç dışı duygular da erken dönem ilişkilerin bilinçdışı yansıması olarak görülmekte, terapi sırasında terapistte aktarılacak ortaya çıkmakta ve analiz edilmektedir. Doğrudan sözel iletişim ile erişilemeyen bilgiler aktarım yoluyla ifade edilebilmekte ve hastaya iç gözü kazandırılarak hastanın duygu düzenlemesi sağlanmaktadır (Freud, 1959). Klein’in nesne ilişkileri kuramı da psikanalitik kuramla örtüşmekte analitik kuramdan farklı olarak terapi sırasında terapist daha aktif bulunmaktadır. Hastanın aktardıkları terapist tarafından kapsanır, işlenir ve hastaya geri verilir (Aynalama). Tüm bu sürecin hepsi ile hastada duygu düzenleme becerilerinin gelişmesine olanak tanınır (Pedersen ve ark., 2014).

Bağlanma kuramı (Regülasyon) da duygu düzenlemeyle ilgili önemli bilgiler sunmakta ve bireylerin duygu düzenlemedeki zorlanmalarının nedenlerini açıklamaktadır. Bağlanma kuramı, erken dönem ilişkilerinin bireyin kendilik temsillerini oluşturarak kendini, diğerini ve dünyayı algılayışını etkilediğini savunmaktadır (Bowlby, 1973). Birincil bakım veren ile kurulan güvenli bağın bireyde oluşturduğu yatıştırıcı his ile de duygu düzenleme becerilerinin gelişeceği belirtilmektedir (Paivio ve Laurent, 2001). 1 ve 2. Dünya Savaşlarından sonra popülerleşen davranışçı yaklaşım ise, duyguların sübjektif olması, gözlemlenememesi

ve kontrol edilmelerinin zor olmasından dolayı duygularla çalışmamaktadır (Baum, 2016). 1960’larda Aaron Beck’in psikanalitik yaklaşımdan ayrılarak ampirik bir yöntem ile çalışmalarına devam etmesi üzerine bilişsel çalışmalar yaygınlaşmış ve davranışçı yöntemle de birleşerek nesnel ve ölçülebilir olmadığı için duygular çalışılmamıştır. Bilişsel Davranışçı yaklaşımda, bilişlerdeki hatalar ve çarpıtmalara odaklanarak yanlış düşünceleri azaltmış ve bu şekilde duygularda da iyileşme hedeflenmiştir (Türkçapar ve Sargın, 2012). Hastanın duygularıyla ilgili konuşmak istediği durumlarda da psikoeğitsel müdahalelerle duygular çalışılmış fakat yine bu duyguyu ortaya çıkaran bilişlere ulaşmak hedeflenmiştir (Beck ve Dozois, 2011). 1980’lerden sonra bilişsel davranışçı terapi duyguların düzenlenmesinin başlı başına bir iyileşme sağladığını ve duygu düzenlemenin olmadığı durumlarda psikopatolojik semptomların arttığını kabul ederek özellikle kabul ve farkındalık temelli çağdaş müdahale yöntemleriyle duygu düzenleme güçlüklerini azaltarak iyileşmeyi hedeflemiştir (Hayes, 2004; Türkçapar ve Sargın, 2012). Mennin ve arkadaşları (2002) tarafından geliştirilen Duygu Düzenleme Terapi yaklaşımı da bilişsel davranışçı teknikler, duygu odaklı yaklaşımlar, bilinçli farkındalık ve kabul temelli müdahaleleri birleştirerek oluşturulmuş yapılandırılmış, 20 seanstan oluşan bir müdahale programıdır. Bu model duyguları istenen yönde değiştirerek ya da istenmeyen duyguları kabul ve tolere etmeyi öğreterek duygu düzenlemeyi gerçekleştirir.

Duygu düzenleme süreçlerinin psikoterapi uygulamalarındaki gelişimi, gelişen insanın ihtiyaçlarının da değişmesiyle beraber sürmeye devam etmektedir.

2.4.2. Duygu Düzenleme Süreci ve Stratejileri

Duygu Düzenleme kadar duygu düzenleme süreçleri ve stratejileriyle ilgili de birçok çalışma yapılmıştır (James J. Gross ve ark., 1997). James J. Gross ve ark., (1997) duygu düzenlemede süreç modelini ortaya koyarak bugüne kadar duygu oluşumu ile ilgili kavramsallaştırmaların çerçevesini belirlemektedir. Bu modelde duygu düzenleme süreci beş önemli noktayla açıklanmaktadır. Bunlar ‘Durum Seçimi, Durum Değiştirme, Dikkati Yönlendirme, Bilişsel Değişim ve Tepki Düzenleme’ olarak isimlendirilmektedir. Model, bireyin duygularını azaltmak, arttırmak ya da sürdürmekle ilgili birtakım stratejileri içermektedir. Bu stratejiler duygudan önce ve duygudan sonra ortaya çıkıp bireyin davranışlarını kontrol etmesini sağlayan stratejilerdir. Duygudan önce ortaya çıkan ve bireyin içinde bulunduğu durumda

aklından geçen düşünceyi değiştirerek duygusunun da değişmesini sağlayan stratejiler öncül odaklı stratejiler, duygudan sonra ortaya çıkıp duygusal ifadeyi değiştiren ya da engelleyen stratejiler ise tepki odaklı stratejiler olarak tanımlanmıştır. İlk dört strateji öncül odaklı, son strateji tepki odaklı strateji şeklinde özetlenmektedir (James J. Gross ve ark., 1997). Bu beş strateji duygu düzenleme süreciyle ilgili bir çerçeve çizse de aslında duygu düzenleme sürecini etkileyen üst düzey ortakların olduğu da bilinmektedir.

J. J. Gross (2014), duygu düzenleme kavramını ilerleyen yıllarda düzenleyerek bireylerin duygularını bilinçli- bilinçsiz, olumlu- olumsuz biçimlerde ifade etmesi olarak tanımlamakta ve duygu düzenlemeyi dört temel süreç (durum, dikkat, değerlendirme, tepki) ve beş temel strateji (durum seçimi, durum değiştirme, dikkati yönlendirme, bilişsel değişim, tepki düzenleme) ile açıklamaktadır.

- **Durum Seçimi:** Bireyin olumlu ya da olumsuz duygusunun ortaya çıkmasına sebep olan/sağlayan olaylar, kişiler ve nesnelerden uzaklaşmayı ya da yaklaşmayı tercih etmesidir. Örneğin; sözel derslerde başarısız olduğunu düşünen öğrencinin sayısal bölüm bitirmesi verilebilir. Durum seçiminde bireyin kendi hislerini tanıması doğru seçim yapabilmesi için çok önemlidir. Bazı durumlarda bireyler hissettikleri duygunun şiddetini doğru değerlendiremedikleri için de en iyi seçimi yapamayabilirler. Örneğin; kocasından boşanırsa dünyasının alt üst olacağını düşünen kadının kocasından boşandıktan sonra hayatının hiç de tahmin ettiği kadar zor olmadığını fark etmesi duygularının şiddetini değerlendirme hatasından kaynaklanmaktadır. Belki de bu kadın, kendi duygularını doğru tanıyabilseydi boşanma kararını daha önce verebilecekti.
- **Durum Değiştirme:** Bireyin daha önce tercih ettiği ve içinde bulunduğu durumun neden olduğu duygusal etkinin değiştirilmesidir. Örneğin; sözel derslerde başarısız olduğunu düşünen öğrencinin sayısal bölüm seçtikten sonra da yeteri kadar başarılı olmadığını düşünmesi üzerine özel ders almayı tercih etmesidir. Kişinin ilk seçimindeki öngördüğü durum, beklediği duyguya dönüşmediğinde kişi durum değiştirerek hedeflediği duyguya ulaşma çabasını sürdürmüştür.

- **Dikkati yönlendirme:** Bireyin olumlu ya da olumsuz duygularının etkisini değiştirmek için kullandığı başka bir yöntemdir. Birey içinde bulunduğu duruma dikkatini yönlendirerek ya da ondan uzaklaştırarak duygu değişimi sağlamaktadır. J. J. Gross (2014), durum seçiminin içsel versiyonunu duygu düzenlemenin benlikte gelişmesi olarak da tanımlamaktadır. Örneğin; ders dinlerken sıkılan öğrencinin dikkatinin odağını resim çizmeye vererek duygu değişimi sağlayabilmesidir.
- **Bilişsel Değişim:** Birey duygularını düzenlerken durum seçimi, durum değiştirme ve dikkati yönlendirme/ odaklama yöntemlerinden faydalanamadığında davranışını meydana getiren düşüncüyü tekrar gözden geçirerek bilişsel olarak yapılandırır. Örneğin; bir öğrencinin öğretmenin ona söz vermemesini onu sevmemesi olarak değil de tüm arkadaşlarına eşit davranmaya çalışması şeklinde yorumlaması verilebilir.
- **Tepki Düzenleme:** duygu düzenlemenin son aşaması olarak bilinmektedir. Tepki düzenleme, fizyolojik, deneyimsel ve davranışsal süreçleri doğrudan etkilemektedir. Duygu ortaya çıktıktan sonra verilen tepkinin düzenlenmesi, dolaylı olarak duygunun da düzenlenmesine yardımcı olmaktadır. Bazen duygu düzenlemeye yardımcı olarak alkol, uyuşturucu, sigara kullanımı ya da yemek yeme, egzersiz gibi aktiviteler de tercih edilmektedir.

2.4.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü

Bireylerin olay esnasında yaşadığı duyguyu işe yaramayan başka bir yöntemle regüle etmeye çalışması olarak tanımlanmaktadır (Gratz ve Roemer, 2004). Bazen bu regülasyon olması gerekenden az ya da fazla olabilmekte, birey duygusunu kabul etmekte zorlanıp kontrol etmeye çalışabilmektedir. Gratz ve Roemer (2004), böyle durumlarda duygu düzenlemenin daha büyük zorluklara sebebiyet vereceğini belirtmektedir.

Gratz ve Roemer (2004) duygu düzenlemeyi altı alt boyutla kavramsallaştırmıştır:

1. **Farkındalık:** Bireyin olay esnasında deneyimlediği olumlu ya da olumsuz duygusunun farkında olması

2. Açıklık: Bireyin olay esnasında deneyimlediği olumlu ya da olumsuz duygusunun ne anlama geldiğini anlamaması
3. Kabullenmeme: Bireyin olay esnasında deneyimlediği olumlu ya da olumsuz duygusunu kabul edememesi
4. Dürtü: Bireyin olay esnasında olumsuz duyguyu deneyimlerken dürtülerini kontrol etmekte zorlanması
5. Amaçlar: Bireyin olay esnasında olumsuz duyguyu deneyimlerken hedefe yönelik davranış seçiminde zorlanması
6. Strateji: Bireyin olay esnasında olumsuz duyguyu deneyimlerken duruma uygun duygu düzenleme stratejisine ulaşmada zorlanmasıdır.

Gratz ve Roemer (2004) arzu edilen tepki ve duruma yönelik talepler söz konusu olduğunda bireyin duygularını modüle etmek için bu kavramlardan faydalandığını; fakat duygu düzenleme esnasında bireyin bu kavramlardan birini ya da tümünü görelî kullanmadığında bu durumun duygu düzenleme güçlüğü'nün varlığına işaret ettiğini belirtmektedir. J. J. Gross (2014) da duygu düzenleme güçlüğü'nü benzer şekilde ifade etmiş ve bireyin olay esnasında yaşadığı duyguları ifade etme konusunda doğru becerilere sahip olmadığında ya da sahip olsa bile becerilerini uygun şekilde yerine getiremediğinde duyguların tatmin olmayarak sağlıksız davranışların ortaya çıkmasına neden olacağını belirtmektedir (Aktaran: Singh, 2022). Singh (2022), ayrıca bireyin kendisine aşırı sıkıntı veren durumla baş etmek için daha dürtüsel davranabileceği ve kısa süreli yatıştırıcı faaliyetlere daha çok yönelebileceğini bu durumun da uyuşturucu ve alkol kötüye kullanımı, cinsel riskli davranışlarda bulunma, zorbalık, saldırgan davranışlar, kasıtsız yaralama, şiddetle ilişkili davranışlar, intihara eğilim, tıbbi uyum eksikliği, sağlıksız beslenme davranışları şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

Klinikte duygu düzenleme güçlüğü'nün rolünü vurgulayan en kapsamlı çalışma Linehan'ın teorik çalışması kabul edilmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Linehan, borderline (sınır) kişilik bozukluklarındaki duygu düzenleme güçlüğü'nü çalışmıştır. Linehan da tıpkı Parwinder gibi kendine kasıtlı zarar verme dahil buna benzer davranışların altında duygu düzenleme güçlüğü'nün yattığını ifade etmiştir. Ayrıca

Linehan, borderline kişilik bozukluğu olanların başkalarına örneğin yakın partnerlerine yönelik şiddet uygulamasının da duygu düzenleme işlevi gördüğünü öne sürmüştür (Aktaran: Gratz ve Roemer, 2004; Jakupcak ve ark., 2002).

2.5. Şiddet

Şiddet, gündelik hayatımızda doğduğumuz andan öldüğümüz ana kadar bulunduğumuz her ortamda karşılaşılabileceğimiz, insanların problem çözme yöntemi olarak gördüğü ciddi bir halk sağlığı sorunudur. İnsanların gelişmesi ve bilgiye daha kolay ulaşmalarıyla beraber şiddet eylemlerinin azalacağı beklenilirken şiddetin azalmadığı tam tersine şekil değiştirerek var olmaya devam ettiği görülmektedir (Özerkmen, 2012).

Özerkmen (2012) hayvanlarda hayatta kalmanın bir yolu, neslin devamı ve gücün korunması olarak gerçekleşen davranışların şiddet olarak tanımlanamayacağını vurgularken insanlarda neslin devamı ve gücün korunması amacıyla gerçekleşen davranışları şiddet olarak tanımlamaktadır. Açıklamasını yaparken insanı hayvandan ayıran akla ve buna bağlı öğrenebilme kapasitesine vurgu yapmaktadır. Yine insanların bir arada yaşayabilmesi için oluşturulmuş dini, ahlaki, hukuki kurallar güçlü zayıf ayrımı yapmaksızın her bireyin haklarını koruduğundan neslin devamı ve gücün korunması için şiddete gerek olmayacağı belirtilmektedir. Yakupoğlu (1997) ise, dini ve ahlaki kuralların tam anlamıyla gelişmediği toplumlarda ortaya çıkan şiddete değinerek ahlaklanma süreci tamamlanmamış toplumlardaki özgürlüğün şiddeti doğurmak açısından risk oluşturduğuna vurgu yapmıştır (Aktaran: Ayan, 2006)

Şiddetin toplum tarafından kabul görme boyutu da ciddi bir problem olarak ifade edilmektedir (Özerkmen 2012). Bazı toplumlarda özellikle de gelişmekte olan toplumlarda şiddet, sorun çözme aracı olarak kullanılmaktadır. Tam gelişmemişlik kişilerin yapmış oldukları eylemlerin sonuçlarını değerlendirme becerilerini olumsuz etkilediği için trafikten çocuk yetiştirmeye kadar gelişmekte olan toplumlarda şiddetin varlığını görmek mümkündür. Dayanın terbiye aracı olarak görüldüğü, kan davasıyla bir gruba aidiyetin devam ettiği, namus cinayetleriyle bir değeri koruma içgüdüsünün normalleştiği, trafikte diğerine üstünlük kurma amacıyla yapılan yarışların sonucu olarak yaşanan kaza ve kayıplar hep bireysel ve toplumsal ahlaklanmanın tam anlamıyla tamamlanamamasının yansımaları olarak görülmektedir (Özerkmen, 2012).

Dilimize Arapçadan geçmiş bir kelime olan şiddet; “sertlik, kaba güç, duygu ve davranışta aşırılık” şeklinde ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, n.d.).

DSÖ şiddeti, ‘Bireyin kendine, bir başkasına ya da bir topluluğa karşı fiziksel güç ve tehdit unsurlarından biriyle zarar vermesi, yoksun bırakması, ölüme sebep olması ya da tüm bu eylemlerin gerçekleşmesine sebep olabilecek davranışlarda bulunması’ olarak tanımlanmakta ve bireysel, toplumsal, sosyal, ilişkisel dinamikler açısından incelemektedir (Varol, 2020).

Şiddeti tanımlarken saldırganlık ve öfkeye de değinmek gerekmektedir. Haskan ve Yıldırım (2012) şiddeti, fiziksel yönü ağır basan ve yüksek zarar verme oranına sahip saldırganlığın bir boyutu olarak tanımlamış, öfkeyi ise saldırganlık ve şiddetin ortaya çıkmasına neden olan duygu olarak ifade etmiştir. Ayan (2006) da şiddet ve saldırganlığın birbirinden tamamen bağımsız kavramlar olmadığını vurgulamış, şiddetin insanda var olan saldırganlık içgüdüsünün birey ya da toplum bazında zarar verici eylemlerle ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir.

Şiddeti anlamaya çalışırken şiddetin nedenlerini, türlerini ve tiplerini de anlamak gerekmektedir.

2.5.1. Şiddetin Türleri ve Tipleri

Şiddet tiplerine göre; fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve siber şiddet olarak 5 grup ile kategorize edilmiştir (Polat, 2017).

- **Fiziksel Şiddet:** Şiddetin en sık karşılaşılan türü olan fiziksel şiddet, bireyin korkutma, sindirme, istenileni yaptırma niyetiyle cisim kullanılarak ya da el ile bedene zarar verilmesi sonucunda vücutta iz bırakacak lezyonların oluştuğu, yaralanma ve hatta ölüm ile sonuçlanan tabloların görüldüğü şiddet türüdür (Büyüктаş Gayır ve Özçelik, 2021).

Büyüктаş Gayır ve Özçelik (2021) şiddeti küçük dereceli ve daha sert şiddet olarak ikiye ayırmıştır:

- **Küçük Dereceli Şiddet:** Bir şey fırlatmak, hafifçe iteklemek, yakasından-kolundan-omuzundan tutup-çekmek, hafifçe tekme ya da tokat atmak şeklindedir.

- **Daha Sert Şiddet:** Yumruk atmak, yerlerde tekmelemek, sert bir cisimle yakından vurmak, delici-kesici aletle yaralamak, yakıcı aletle yakmak, tabanca ile vurmak şeklindedir.
- **Cinsel Şiddet:** Güçlü olanın zayıf olana (insan, çocuk, hayvan) tehdit, baskı, zorlama ile rızası olmadan cinsel girişim, sözle cinsel taciz, cinsel eylem içeren davranışlarda bulunması olarak tanımlanmıştır (Gürhan ve ark., 2020). ‘Cinsel şiddette sadece mağdurun bedeninden faydalanma amacı değil, mağduru tepkisiz hale getirmek ve kontrol altında tutmak da şiddettir’ (Polat, 2017).
- **Ekonomik Şiddet:** Güç ve iktidarın simgesi olan para ve ekonomik kaynaklar, sosyal etkileşim içerisindeki bireylerden zayıf olanın üzerinde güçlü olanın baskı, tehdit ve iktidar kurmaya çalışması olarak ifade edilmiştir (İnci, 2020).
- **Duygusal Şiddet:** Psikolojik şiddet olarak da tanımlanan duygusal şiddet, bireyin psikolojik olarak sindirilmesi ve benlik saygısının zedelenmesine neden olabilecek her türlü sözel ve fiziksel davranışlar olarak tanımlanmıştır (Orbay, 2021).
- **Siber Şiddet:** Bireye uygulanan fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel zararın bilişim teknolojileri yoluyla gerçekleşmesidir. Dijital, sanal ve çevrimiçi şiddet olarak çeşitlenir. Bireylerin istemedikleri halde iletişime zorlanmaları, cinsel içerikli mesajlara maruz kalmaları, kişisel bilgilerin çalınması ve şantaj amacıyla kullanılması siber şiddete verilecek birkaç örnektir (Ekrem ve Er Güneri, 2021).

Literatürde şiddetin türleri ile ilgili iki farklı sınıflandırma bulunmaktadır. Polat (2017) çalışmasında şiddet türlerini şiddete maruz kalan gruplara göre sınıflandırmış, şiddetin genellikle aile içinde bireyin kendisi ya da aile fertlerinden birinin maruz kaldığı zorbalığa tanık olması ile öğrenildiğinin altını çizmiştir. Ailede maruz kalınan ya da tanık olunan şiddetin ise ilerleyen dönemlerde bireyin şiddete başlamasına sebep olacağını, bunun da bireysel şiddet olarak tanımlanacağını ifade etmiştir. Bireysel şiddetin de kişilerarası şiddeti tetikleme riski bulunmaktadır. Sonuç olarak şiddet, kollektif şiddete dönüşerek nesiller ve toplumlar boyunca devam ettirilmektedir. Bu nedenle şiddetin azalması ve dönüştürülmesi açısından aile içi şiddet çok önemlidir (Polat, 2017). Heise’nin (1998) ekolojik modeli de aile içindeki

şiddeti açıklamak için mikro, makro ve ekolojik düzeyde şiddete sebep olan etkenleri ve bu etkenlerin birbiriyle etkileşimini iç içe geçmiş daire tasviriyle betimlemiştir (Aktaran: Karakuş ve Yılmaz, 2019).

Başka bir çalışmada şiddet türü özel ve kamusal alanlarda şiddet şeklinde tanımlanmış, kadına yönelik şiddet, anne-babadan çocuklara, erkekten kadına, çocuklardan ana babaya veya kardeşten kardeşe yönelik olan şiddeti özel alan şiddeti olarak genişletmiştir (Demir, 2000).

Polat (2017) şiddet türlerini aşağıdaki gibi kategorileştirmiştir:

- **Kadına yönelik şiddet:**

Kadına yönelik şiddet, şiddetin tüm alt boyutlarında (fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik, siber) karşımıza çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddetin en kolay tespit edilen türü fiziksel şiddettir. Zaman zaman kadının yaşadığı şiddet ölümlerle sonuçlanmaktadır. Cinsel şiddet de kadının hem sanal hem de gerçek dünyada karşılaşabileceği, içinde fiziksel, duygusal şiddeti de barındıran şiddet türüdür. Kadınların en sık yaşadığı fakat ortaya çıkması hiç de kolay olmayan şiddet, duygusal ve ekonomik şiddettir.

Kadınlara uygulanan şiddet ise en çok aile ve yakın ilişki içerisinde oldukları (partner) bireyler tarafından gerçekleşmektedir. DSÖ'nün aktardığına göre; dünya çapında kadınların %35'i fiziksel ve cinsel şiddet görmekte; bunların da %30'unun partnerleri %7'sinin de partneri olmayan kişiler tarafından şiddete uğradığı bilinmektedir (Polat, 2017). Kadına Yönelik Şiddet ve Aile Araştırmaları (2015) çalışmasında da 35 ülkeden alınan veriler neticesinde bu verilere benzer olarak kadının en çok eş/ partner ve aile tarafından şiddete maruz kaldığı ve eş/ partner ve aile tarafından 35 ülkeden fiziksel şiddete uğrayanların %10 ile 52 arasında değiştiği bildirilmiştir. DSÖ'nün (2013) çalışmasında da kadınların dünyada en sık şiddete maruz kaldıkları ülkelerin Afrika, Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Asya olduğu aktarılmıştır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi, 2015). Bu çalışmada ayrıca; Türkiye'deki kadınların fiziksel ve cinsel şiddete bir arada maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Türkiye genelindeki kadınların yüzde 36'sının fiziksel şiddete, yüzde 12'sinin cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilirken kadınların yüzde 38'inin iki şiddet biçiminden en az birine maruz kaldığını ifade etmesi bu bilgiyi

desteklemektedir. Duygusal şiddet %44, ekonomik şiddet %30 olarak da aynı çalışmada bulgulanmıştır. Kadınların yaşı küçüldükçe eş ya da partner şiddetine daha fazla maruz kaldıkları, eğitim seviyesi yükseldikçe şiddetin azaldığı belirlenmiştir. Çalışma bölgelere göre de kadınların maruz kaldıkları şiddetin yaygınlığını karşılaştırmaktadır. Çalışmaya göre; Doğu Karadeniz ve Batı ve Orta Anadolu Bölgeleri'nde şiddet yaygınlığı diğer bölgelere nazaran daha fazladır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi, 2015).

Kadının yaşı ve eğitim seviyesi şiddete maruz kalma riski açısından önemli faktörler olarak ifade edilse de bunların şiddete maruz kalma üzerinde belirleyici bir faktör olmadığı her yaştan ve her eğitim seviyesinden kadının şiddete maruz kalabileceği de alan yazında ifade edilmektedir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021).

Kadına yönelik şiddetin nedenleri ile ilgili de literatürde biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal, toplumsal birçok faktör bulunmaktadır. Şiddetin uzun ve kısa dönem etkileri de biyolojik, psikolojik, ekonomik, sosyal, toplumsal problemlere sebep olmaktadır. Bu nedenle kadına yönelik şiddet, bir kadının sorunu olmaktan çıkıp toplumun sorunu haline dönüşmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede aileden başlayarak toplumun tüm kesimlerini içerisine alacak hukuki, toplumsal, eğitimsel düzenlemeler hayati düzeyde önem arz etmektedir. Akkaş ve Uyanık (2016) çalışmalarında kadına yönelik şiddetin önlenebilmesi için öncelikli olarak kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasına vurgu yapmış, kadının ekonomi, eğitim ve siyasal alanlarda katılımlarını arttırmanın kadınları güçlendirip erkekten bağımsız hale gelebilmesinin önünü açacağını vurgulamıştır. Ayrıca; kadınlara istihdam alanlarının açılarak gelir sahibi olmalarının ve çalışma hayatıyla sosyalleşebilmelerinin ruhsal ve bedensel iyi oluşlarına katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Bazen kadınların yaşadıkları şiddetten dolayı özgüvenleri ve benlik saygıları fazlaca zarar gördüğünden mücadele etme kapasiteleri gelişemeyebilir. Bu gibi durumlarda da devletin kadın sığınma evleri ve kadın danışma merkezlerinin sayısı ve niteliği arttırılarak kadınlara yalnız olmadıkları hissettirilmelidir. Çalışmada kadına yönelik şiddetle mücadelede toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili de kapsamlı bir düzenleme getirilmesi gerektiği vurgulanmakta, okullarda bu konuda eğitimler verilerek ders kitaplarından ayrımcılığa sebep olacak söylemler çıkartılarak, yazılı görsel medya aracılığıyla toplumda farkındalık oluşturularak bu konuda ilerleme sağlanacağı önerilmektedir.

- **Çocuğa ve yaşlıya uygulanan şiddet**

Çocuğa yönelik şiddet, çok erken yaşlardan itibaren maruz kalınan olumsuz davranışlar olması sebebiyle şiddet türleri içerisinde en gizli kalan ve en büyük zararı veren türdür. Çocuğun karşılaştığı bu olumsuz davranışlar insan kaynaklı olmalıdır. Doğal afetler (deprem, sel) gibi sebeplerle çocuğun gördüğü zarar bu kapsamda değerlendirilmemektedir. Çocuğa yönelik şiddet denilebilmesi için zarar görmekten ziyade yasak olan ve önlenabilir bir eyleme maruz kalmış olmak gerekmektedir. Literatürde çocuğa yönelik şiddet, çocuk ihmal ve istismarı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Yaşlıya uygulanan şiddet Ulusal Araştırma Konseyi tarafından bakıcı veya ilişki kurulan bireylerin bilerek ya da farkında olmadan yaşlıyı zarara uğratmaları, ihtiyaçlarını karşılamamaları, zarar görmesine engel olamamaları ve ilgi eksiklikleri olarak açıklanmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere yaşlı bireyler de tıpkı diğer güç bakımından dezavantajlı gruplar gibi şiddetin her türlüsüne maruz kalabilmektedirler. Kalaycı ve arkadaşlarının (2015) çalışmasına göre; yaşlı yakınları yakın çevresindeki yaşlıların %57.5'inin kötü muameleye uğradığını ifade etmektedir. Bu ciddi bir orandır. Kalaycı ve arkadaşları (2015) Türkiye'de ve yurtdışındaki yaşlı şiddetiyle ilgili çalışmaları incelemiş ve çalışmalardaki şiddet oranlarının birbiriyle paralel olduğunu bulmuşlardır. Yapılan çalışmalarda özellikle ekonomik şiddet ve ihmalin yaşlılarda daha yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Ekonomik şiddet hırsızlık ve dolandırıcılığa maruz kalmak sağlık, insani ve yasal olan temel hakların ekonomik olarak kötüye kullanılması olarak tanımlanmıştır. İhmal ise; yaşlı bireyin yakını ya da bakım vereni tarafından bilerek ya da bilmeyerek kendisiyle ilgili kararlarda seçme hakkı verilmeyerek, yok sayılarak, iletişim kurulmayarak, öz bakımı geciktirilip ilaçları verilmeyerek ve benzeri durumlarla yaşlının kötü durumda bırakılması olarak açıklanmıştır (Kalaycı ve ark., 2015). Yaşlıya uygulanan ihmali aktif ve pasif ihmal olarak ayırmış, yaşlıya bakım verenin bilgi ve deneyim eksikliğine bağlı yaşanan ihmali pasif ihmal olarak tanımlamıştır (Kalaycı ve ark., 2015). Bazen de ihmal yaşlının kendi kendini ihmal etmesiyle de görülmektedir.

- **Akranlar arası şiddet**

Çocuk ve gençlerin birlerine uyguladığı şiddet olarak bilinmektedir. Literatürde akranlar arası çatışma, zorbalık olarak da karşımıza çıkmaktadır. Akranlar arası çatışma üç kategoride görülmektedir:

1. Fiziksel Çatışma: İtme, vurma, yaralama
2. Sözle saldırma: Tehdit etme, alay etme, surat asma, isim takma, el kol hareketi yapma
3. Dolaylı olarak kötü davranma: Dışlama, yok sayma, dedikodu

Akranlar arası çatışmaya DSÖ açıklamasına göre dünyadaki her üç çocuktan biri maruz kalmaktadır. Bu nedenle DSÖ akranlar arası çatışmayı küresel bir sağlık sorunu olarak kabul etmektedir (Çak Esen, 2020). Nansel ve arkadaşları (2001) tarafından başka bir ifade de akranlar arası çatışmaların güçlü olanın güçsüz olana zarar vermek maksadıyla ve süreklilik arz eden şekilde saldırması olarak aktarılmıştır (Aktaran: Yıldırım, 2012). Yıldırım (2012) bu nedenle akranlar arasındaki bir kereye mahsus yaşanan şiddeti akranlar arası çatışma olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir (Yıldırım, 2012).

- **Kardeşler arası şiddet**

Kardeşler arası şiddet, sınırları tam olarak belli olmayan şiddet türü olduğu için net bir tanımı yapılamamıştır. Genellikle çoğu kültürde büyüme çağının normal davranışı olarak görülmekte bu nedenle zararsız bulunarak gelip geçici olduğuna inanılmaktadır. Başka bir çalışmada da kardeşler arası şiddetin tüm aile içi şiddet biçimlerinden daha yüksek olduğu, çatışmaların bu kadar yüksek olmasının sebebi olarak da ebeveyn çatışmaları gösterilmektedir. Bazen ebeveynler arasındaki çatışmalar sessiz yürütülmektedir. O anlamda da kardeşler arası şiddetin aile içi şiddetin büyüklüğünü anlama açısından ayrıca bir önemi bulunmaktadır. Ve yine aynı çalışma kardeşler arası çatışmaların yaşla birlikte azaldığını belirtmektedir (Hoffman ve ark., 2005).

- **Flört şiddeti**

Şiddetin kişilerarası türlerinden biri olup çiftlerin ilişki içerisinde tek taraflı ya da karşılıklı sözel, cinsel, duygusal, fiziksel, ekonomik şiddet ya da şiddet içerikli davranışlar uygulamasıdır. En çok öldürülme ile sonuçlanan şiddet türü olması açısından da önemli görülmektedir (Polat, 2017).

- **Engelliye yönelik şiddet**

Bireyin sahip olduğu engelinden dolayı karşılaştığı olumsuz davranışlarla baş etmekte zorlanması, tepki vermekte kısıtlı kalmasıdır. Bakıma muhtaç gruplar arasında bakıcı şiddetinin sıklıkla görüldüğü grup olarak da bilinmektedir (Polat, 2017).

- **LGBTİ şiddeti**

LGBTİ: Lezbiyen, gay, biseksüel, transgender (transseksüel veya travesti) ve interseks kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuştur. LGBTİ+'ler toplumda kabul görmemekle birlikte acımasızca şiddetin tüm türlerine maruz kalan gruplar açısından önemlidirler (Polat, 2017).

- **Mülteci şiddeti**

Mülteci, "İrki, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan, korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir. Mülteciler kendi ülkelerinde tecavüz, zulüm, terör, etnik temizliğe bağlı savaşlara maruz kaldıkları için sığındıkları ülkelere zaten şiddet mağdurları olarak yerleşmekte, dolayısıyla gittikleri ülkelerde zayıf, güçsüz, korunmasız oldukları için şiddete açık hale gelme açısından potansiyel taşımaktadırlar. Bu nedenlerle de diğer gruplardan ayrılmaktadırlar (Polat, 2017).

- **Kişinin kendine yönelik şiddeti**

Kişinin kendine yapabileceği en büyük şiddetin hayatına son vermesi yani intihar etmesi olduğu ifade edilmektedir (Polat, 2017). Ölümle sonuçlanmış intiharlar tamamlanmış intihar, ölümle sonuçlanmamış intiharlar da intihara kalkışma ya da intihar girişimi olarak isimlendirilir (Polat, 2017).

Dünya Sağlık Örgütü, Şiddet ve Sağlık Raporu'nda şiddet türlerini üçe ayırmıştır (Krug ve ark., 2002):

1. Kişinin Kendine Yönelttiği Şiddet: İntihar, intiharı düşünme, tamamlanmamış intihar (girişimsel intihar) ve kendini istismar (sakatlama) şeklinde ortaya çıkmaktadır.
2. Kişiler Arası Şiddet: Bu kategori 2'ye ayrılmaktadır. İlk kategoride Aile/Eş/ Partner olarak tanımlanan genellikle aynı evi paylaşan bireylerin yaşadığı şiddet, ikinci kategoride ise toplum tarafından herhangi bir yerde (okul, işyeri, kurum) tanındık ya da yabancı biri tarafından fiziksel, cinsel, psikolojik saldırıya uğrama durumudur.
3. Kollektif Şiddet: Bu kategoride artık devlet gibi büyük topluluklardan oluşan grupların sosyal, ekonomik, politik şiddet eylemleri açıklanır. Sosyal şiddet nefret suçları, terör eylemleri, mafya çatışmaları gibi devlet içerisindeki yapılanmaların işlediği suçları kapsamaktadır. Siyasi şiddet; devlet ya da devletten daha büyük yapılanmaların yürüttüğü eylemlerdir.

2.5.2. Şiddetin Nedenleri

Şiddetin nedenleri de şiddet tanımlamaya çalışılırken değinilmesi gereken önemli bir kavram olarak görülmektedir. Literatürde şiddetin nedenlerinin çok boyutlu olduğu belirlenmekte ve bunlar bireysel, toplumsal nedenler olarak iki kategoride sınıflandırılmaktadır.

Şiddetin bireysel nedenleri de birçok çalışmada farklı örneklemeler açısından incelenmiştir. Buna göre genetik faktörlerin varlığı, psikolojik bozukluklar, kişilik özellikleri, eğitimsizlik, ekonomik sorunlar, ilgi ve saygı görme isteği, çocukluk çağı travmaları, madde bağımlılıkları, fanatik olma, şiddeti 'Hak arama biçimi olarak tanımlama' gibi öğrenme hataları, aile içi şiddete maruz kalma tespit edilmiştir (Çalışkan ve Çevik, 2018; Kızmaz, 2006; Kocadayı ve Yeşilyurt, 2022; Özişli, 2022). Şiddetin toplumsal nedenleri ise; toplumsal ve çevresel sorunlar, toplumsal ayrımcılık, toplumsal sosyoekonomik eşitsizlikler, kanun ve ceza yetersizlikleri, kitle iletişim araçlarının etkisi, silah ve kesici alet taşımanın yaygınlığı, mafya ve çete oluşumları gibi toplumdaki bozulma ve bireysel adalet arama ihtiyacı neticesinde ortaya çıkan

davranışlardır (Çalışkan ve Çevik, 2018; Kızmaz, 2006; Kocadayı ve Yeşilyurt, 2022; Özişli, 2022). Ayrıca Haskan Avcı ve Yıldırım (2015), çalışmasında şiddetin devam etme nedeni olarak şiddetten para kazanan sektörlerin yaygınlığına dikkat çekmiştir. Silah sektöründen, bilgisayar oyunları sektörüne, basın yayın ve haber üreticilerinden, reyting kaygısıyla içerik üreten televizyon programcılarına; koruma- güvenlik malzemesi satan firmalardan oyuncak firmalarına kadar birçok sektör şiddetten para kazandığı için şiddetin azalmadığı, sadece şekil ve form değiştirdiği vurgulanmıştır.

2.5.3. Şiddet Eğilimi

Şiddet eğilimi, Haskan (2009) tarafından, bireylerin şiddete duygu, düşünce ve davranış olarak yatkınlık göstermesi diye tanımlanmaktadır. Sadece şiddeti düşünmek, hissetmek ve davranışa dökmek değil şiddet kullanım hakkı olduğuna inanmak da şiddet eğiliminin bir yansımasıdır. İlgar ve Coşgun İlgar (2018) ise şiddet eğilimini, insanın var olan saldırganlık dürtüsünü yönetememesi ve buna bağlı olarak çevresine zarar vermesi şeklinde tanımlamıştır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere şiddet eğilimi sadece eylemle kendini göstermeyen, bireyin problem çözme yöntemi olarak inandığı, istediği sonuca ulaştığında verdiği zararların farkına varamayıp yaptığını başarı olarak gördüğü, şiddete yüklenen olumlu düşüncelerin tümüdür ve insanın var olduğu ilk günden beri (Habil ve Kabil hikayesi) varlığı görülmektedir. Birçok kuram şiddet eğiliminin neden var olduğu ve insana nasıl bir yarar ya da zarar sağladığını anlamaya çalışmıştır. Psikanalitik kuramın kurucusu Sigmund Freud, saldırganlığın insan doğasında olan iki temel dürtüden biri olduğunu söylemekte ve saldırganlığı bireyin kendisine olan yıkıcı duygularının dış dünyaya aktarılması olarak tanımlamaktadır (Kandemir, 2021). Melanie Klein ise; Freud'un bu teorisini geliştirerek çocuk gelişiminin başladığı andan itibaren ölüm dürtüsünün belli oranda görmezden gelindiğini ve başka nesneye aktarılacak rahatlatma sağladığını savunmakta, bu durumun da sadizme neden olduğunu ifade etmektedir (Gülec ve ark., 2012). Sadizm ve şiddet ilişkisiyle ilgili Eric Fromm da sadistik duygulara sahip kişilerin içindeki şiddet eğilimini yöneltebilecekleri bir nesne olması gerektiğini ifade etmektedir. Seçilen nesne; üstünlük kurabildikleri kendilerinden güçsüz kişilerdir. Sadist birey psikolojik, fiziksel, cinsel her açıdan kendini tatmin edebilmektedir. Eric Fromm tüm söylenenlere şiddeti kişinin kendine de yöneltebileceğini (mazoşizm), kendine zarar

vererek de rahatlayabileceğini ekleyerek dikkat çekmiştir (Kandemir, 2021). Biyolojik yaklaşımda; şiddet eğiliminin kalıtsal aktarılan bir kavram olduğu ve şiddet eğilimi olanların beyin görüntülerinin şiddet eğilimi olmayanlardan farklı olduğu ifade edilmektedir (Gülec ve ark., 2012). Saldırgan davranışların genel olarak limbik sistem ve beynin frontal- temporal loblarıyla ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Gülec ve ark., 2012). Ayrıca biyolojik kuram şiddet eğilimi fazla olan bireylerde biyokimyasal (hormonal düzensizlikler), genetik ve nöropsikolojik (tümör ve beyin bozuklukları) faktörlerin etkilerini de incelemektedir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Davranışçı yaklaşım ise şiddet eğiliminin yaşamın erken dönemlerinde öğrenilenlerin yansıması olduğunu düşünmektedir. Albert Bandura saldırgan davranışların taklit, gözlem ve modelleme ile öğrenildiğini ifade etmektedir (Gülec ve ark., 2012). Davranışçı yaklaşım da bireyin temel ihtiyaçlarının (Hareket, yeme- içme) karşılanmadığı ve fiziki koşulların (aşırı sıcaklık, gürültü ve nemin) olumsuz etkileriyle şiddet eğiliminin tetiklendiğini savunmaktadır (Gülec ve ark., 2012).

Şiddet eğiliminin ortaya çıkmasına sebep olan etmenler, birçok değişken üzerinden yapılan çalışmalarla anlaşılmaya çalışılmaktadır. Yapılan çalışmalar neticesinde yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, sosyoekonomik düzey, aile yapısı, çocukluktaki şiddet öyküsü, biyolojik özellikler, kişilik özellikleri, gelişimsel özellikler, bağlanma problemleri, düşük öz saygı, mahremiyet problemleri, problemlerle etkisiz baş etme, psikiyatrik hastalıklar, sosyokültürel faktörler, arkadaşlık ilişkileri, ataerkil sistemde yetişme, medyanın etkisi, spor ve sanatsal faaliyetlere katılma gibi bilinen birçok etki söz konusudur (Ayan, 2006). Ayan (2006) şiddete neden olan bu ana etkenleri aile, çevre, eğitim ve medya olarak dört kategoride açıklamıştır.

Literatür yaşın şiddet eğilimiyle ters orantılı bir ilişkisi olduğunu, yaşın arttıkça şiddet eğiliminin azalacağını söylemektedir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021; Eraslan ve ark., 2017; Uysal ve Bayık Temel, 2010). Çetin ve Erdoğan'ın (2017) çalışmasında, şiddet uygulayan bireylerin erken yaşlardan itibaren şiddet olaylarına karıştıkları vurgulanmıştır (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Özellikle genç yaşta şiddet eğiliminin daha yüksek olması hayat tecrübesizliği, deneyim eksikliği, hormonların etkisi, olumsuz duyguları kontrol altına almakta zorlanma gibi faktörlerle açıklansa da aşırı derecede kontrolsüz şiddet içeriklerine maruz kalma da şiddet eğilimlerini

arttırmaktadır (Haskan Avcı ve Yıldırım, 2015; Sâri ve Camadan, 2016). Haskan Avcı ve Yıldırım (2015) çalışmalarında akademik başarısı düşük öğrencilerin şiddet eğilim skorlarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yine şiddet filmleri ve kahramanlık filmleri izleyen öğrencilerin şiddet eğilim skoru daha yüksektir.

Eğitim düzeyi ve şiddet eğilimi arasında alan yazında farklı veriler bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda ilişki bulunurken bazı çalışmalarda ilişki bulunamamıştır (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Bu değişkenin şiddet eğiliminde yeterince anlamlı olmadığı söylenebilir.

Genç ve arkadaşları (2019) mesleki statü ve sosyoekonomik durumun şiddete neden olabildiğini tespit etmiştir. Yine şiddetten dolayı cezaevinde yatanların polis ve asker olduğu aktarılmıştır. Sosyoekonomik düzeyin şiddet eğilimiyle ilişkisine dair bu çalışma anlamlı bir farkın bulunmadığını aktarmıştır (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021).

Şiddet eğilimi ile aile çatışmaları, aile içi şiddet ve aile içi şiddete tanık olmakla ilişkili birçok veri söz konusudur (Akkaş ve Uyanık, 2016; Ekrem ve Er Güneri, 2021; Polat, 2017). Ailedeki iletişimsizlik ve sevgi eksikliğinin empati yeteneğinin gelişmemesine bağlı olarak bireyde karşıya verilen zararın farkına varılamamasına neden olabileceği, ayrıca ailedeki sevgisizlik ortamının dış dünyayla kurulacak güven ilişkisine de zarar vereceği için iletişim problemleri ve buna bağlı arkadaş ilişkilerinde bozulma ve yalnızlığın şiddet eğilimi olan bireylerde yüksek olabileceği aktarılmıştır (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Bununla birlikte şiddet uygulayanların genellikle kalabalık ortamlarda büyüyen ve savaşa maruz kalmış kişiler olduğu da belirtilmiştir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Öztürk (2014) köyde yaşayan, yoksul olan ve çok çocuklu ailelerde büyüyen bireylerin şiddet eğilimi skorlarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır (Aktaran: Baysan Arabacı ve Uygun, 2021).

Bazı bireyler şiddete biyolojik olarak yatkındır. Genellikle erkeklerde testosteron hormonunun fazlalığı ve düşük serotonin varlığında şiddete yatkınlığın arttığı bilinmektedir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Fakat şu da bir gerçektir ki aynı biyolojik özelliklere sahip her erkek şiddet uygulamaz. Bu nedenle aynı şartlar söz konusu olduğunda şiddet uygulamayı tercih etmek, şiddet eğiliminde kişisel özelliklerin etkili olduğunu düşündürmektedir (Sari ve Camadan, 2016). Kendini

sinirli, kıskanç, kontrolü seven olarak tanımlayan erkeklerde şiddet eğilimi daha yaygındır (Kayaalp ve ark., 2015). Öztürk (2014) de şiddete eğilimin dış görünüş olarak kibar, anlayışlı, içe kapanık, kendine güveni olmayan kişilerde daha çok görüldüğünü belirtmiştir (Aktaran: Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Çetin ve Erdoğan (2017) ise şiddet eğilimi olan genç erkeklerde zayıf dürtü kontrolü, güçlü ve nüfuslu hissetme isteği, deneyimsizlik, benlik ve kimlik gelişiminde yaşanan sorunlar, özgüven artırma ihtiyacı yani duygusal değişimler ve engellenmeye karşı tolerans gösterememe ve benmerkezcilik gibi özelliklerin görüldüğünü ifade etmiştir (Aktaran: Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Arıkan (2016) da bağımlı kişilik yapısına sahip kişilerin kolay yaralanabilen bireyler oldukları için şiddet eğilimi skorlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir (Aktaran: Baysan Arabacı ve Uygun, 2021).

Şiddet eğilimiyle bağlanma stili arasında da ilişki olduğu belirtilmektedir. Kaygılı- kararsız bağlanma denilen güvenli olmayan bağlanma stilinde çocukken anneye bağımlı bireyin yetişkinlikte de eşine bağımlı olduğu görülmekte fakat bağımlı bireyin bu bağımlılığı gizlemek ya da yok saymak için şiddete başvurduğu bilinmektedir (Aktaran: Baysan Arabacı ve Uygun, 2021; Çetiner, 2006) (Aktaran: Baysan Arabacı ve Uygun, 2021). Yine ataerkil toplumda yetişiyor olmak da erkeğe güçsüzlüğünü gizleme ve sürekli güçlü olmak gerektiğini öğrettiği için erkeklerin güçsüz olduklarında yetersiz hissettiği ve bu yetersizliği kapatmak için şiddet uygulayabildikleri bilinmektedir (Balcı Akpınar ve ark., 2019; Baysan Arabacı ve Uygun, 2021).

Şiddet uygulayan bireylerin problemlerini yeteri kadar iyi çözemedikleri durumlarda inkâr, iddiacı ve yalana yönelik davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir (Baysan Arabacı ve Uygun, 2021; Işıloğlu, 2006) birçoğunda da psikopati, anti sosyal, borderline, sınırda kişilik bozuklukları ile madde kullanım bozukluğu, öfke kontrol bozukluğu, depresyon, yüksek düzeyde alkol ve sigara bağımlılığı gibi psikiyatrik bozukluklar görülebilmektedir.

Alan yazında sanat ve sporla uğraşanlar ile uğraşmayanların arasındaki şiddet eğilimi skorları arasında farklılık bulunduğu da tespit edilmiştir (Alp ve Ergül, 2018; Özgider ve Akgün, 2021; Taşkesen, 2011). Şiddet eğilimini kontrol edilebilir düzeye getirme ve şiddetin zararlarını en aza indirebilmek için sanat ve spor faaliyetlerinin artırılması ve bireylerin pozitif davranış becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yapılan çalışmalarda sanatla uğraşanların uğraşmayanlara göre şiddet eğilimi skorları daha düşük bulunmaktadır (Taşkesen, 2011). Yine sporla uğraşan ergenlerin uğraşmayanlara göre şiddet eğilimi skorları daha düşük bulgulanmıştır (Alp ve Ergül, 2018). Spor bilimleri fakültesi öğrencileri ile yapılan çalışmada da şiddet eğilimi ve spor yapma ile ilgili ilişki bulunmuştur (Özgider ve Akgün, 2021). Bununla birlikte, davranış eğitimlerinin şiddet eğilimine etkisi üzerine yapılan çalışmalarda da pozitif davranış eğitimlerinin ve psikoeğitim programlarının şiddet eğilimini azaltıcı etkisi bulunduğunu aktarmaktadır (Çevik, 2021).

2.6. Çocukluk Çağı Travmaları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişki

Çocukluk çağı travmalarının bireyin hayatının tümünü biyolojik, psikolojik ve sosyal tüm alanlarda olumsuz etkilediği ve yaşadığı travmanın şiddeti, sıklığı ve büyüklüğüne göre etkilerinin de arttığı alan yazın tarafından kabul edilmektedir.

Çocukluk çağı travmasına maruz kalan çocukların genellikle en yakınları, bakım verenleri, yakın çevresi, akrabaları, öğretmenleri ya da tümü tarafından ihmal/istismara uğradığı için dünyaya ve insanlara güvenli bağlanamadığı bilinen bir gerçektir (Rüfenacht ve ark., 2021). Ayrıca çocuğun dünya ve var olan problemlerle sağlıklı baş etme yöntemlerini öğrenebileceği örneklemin çocuğa zarar veren bireylerden oluşması, çocuğun içinde bulunduğu ortamın ve bireylerin sağlıklı bilgi ve becerilere sahip olmayan yetişkinlerden kaynaklandığı ile ilgili bilgi verilmektedir. Böyle bir ortamda bulunan çocuk için hayat çok karmaşık ve zordur. Güvensiz ortamda büyüyen çocuklarda sağlıklı gruplara göre bilişsel, duygusal ve sosyal gerilemeler, eksiklikler, gecikmeler sıklıkla vurgulanmaktadır.

Duygu düzenleme becerisinin de duygusal bir yaşantıyla karşılaşan bireyin düşünsel, davranışsal, bedensel bazen de tümüyle var olan durumu yönetebilmesi ve var olan durumdan zarar görmemesi olduğunu düşünürsek çocukluk çağı travmaları yaşayan bireylerin kendilerine ve dünyaya yönelik olumsuz algıları nedeniyle duygularını düzenlemede güçlük yaşaması çok olası görünmektedir. Bu nedenle alan yazında çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin nasıl sonuçlar meydana getirdiği incelenmiştir.

Yapılan incelemelere göre çocukluk çağı travmalarıyla duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Ay ve Kılınçel, 2020;

Brustenghi ve ark., 2019; Castro ve ark., 2019; Huh ve ark., 2017; Infurna ve ark., 2015; J. Lee ve ark., 2018; M. Lee ve ark., 2020; Rüfenacht ve ark., 2021; Zhou ve Zhen, 2022).

Çocukluk çağı travması yaşayan bireylerde ilerleyen yıllarda psikiyatrik tanı ve tedavinin çok yaygın olduğu bilinmektedir. Ay ve Kılınçel (2020) çalışmalarında panik bozukluğu olan hastaların çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğü skorlarıyla sağlıklı grubun skorları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır. Sonuçlara göre panik bozukluk hastalarının her iki değişken skorları sağlıklı gruba göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Yine son yıllarda yapılan çalışmada Huh ve arkadaşları (2017) klinik örneklemdeki çocukluk çağı travmaları ile yetişkinlik depresyon ve anksiyete belirtilerinin şiddeti arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracılık etkisine bakmış, genel çocukluk çağı travma skorları ile depresyon/anksiyete şiddeti arasındaki ilişkide uyumsuz stratejilerin dolaylı etkisi anlamlı, uyumlu stratejilerin aracılık etkisini duygusal ihmal ile sınırlı bulunmuştur. Sonuç olarak bu bulgular, klinik örneklemdeki, çocukluk çağı travmalarının yetişkinlik depresyon/ anksiyete belirtileri ile ilişkili olduğu ve duygu düzenleme stratejilerinin bunlara aracılık ettiği şeklindeki varsayımsal modeli desteklemektedir.

M. Lee ve arkadaşları (2020), Kuzey Koreli mülteci gençlerle yaptığı çalışmada erken travma ve duygu düzenleme stratejileri ile depresyon ve Dikkat Dağınıklığı ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) arasındaki ilişkiyi incelemiş, erken travma deneyimi yaşayan Kuzey Koreli mülteci gençlerin depresif ve DEHB skorları ile doğrudan/olumsuz etki olduğunu belirlemiştir. Dışavurumcu bastırma mekanizmasının kullanılması erken travmanın depresif ve DEHB belirtileri üzerindeki etkilerini önemli ölçüde şekillendirdiği ve ruh sağlığı sorunları açısından ciddi bir risk faktörü olduğu belirlenerek bu grupta depresif ve DEHB belirtilerini önlemek için duygu düzenleme stratejilerini destekleyen özel bir müdahalenin gerekli olduğu düşünülmüştür.

Rüfenacht ve arkadaşları (2021)'de DEHB veya Borderline kişilik bozukluğu olan yetişkinlerin çocukluklarında kötü muamele yaşantıları ve duygu düzensizlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu ilişkide güvensiz bağlanmanın aracılık etkisinin olduğunu belirlemiştir. Güvensiz bağlanma dünya ve benlik hakkında işlevsiz

inançların oluşmasına yol açtığı için bireylerde kaygılı ya da kaçınmacı bağlanmaya sebep olarak duygu düzensizlikleri ve azalan benlik saygısının görülmesine neden olabilmektedir. Bu nedenlerle uyumsuz davranışlar sıklıkla görülebilmektedir (Hodny ve ark., 2021).

Çocukluk çağı travmalarının sebep olduğu psikiyatrik bozukluklardan bir diğeri de yeme bozukluklarıdır. Brustenghi ve arkadaşları (2019) çalışmasında yeme bozukluğu olanlarda kontrol grubuna göre travmatik deneyim ve duygusal düzensizlik skorları daha yüksek bulunmuştur.

J. Lee ve arkadaşları (2018) duygu durum bozukluklarında çocukluk travması ve duygusal düzenlemenin etkileşimini incelemiş, çocukluk çağı travması skorları klinik grupta kontrol grubuna göre daha yüksek; duygu düzenleme ve dayanıklılık puanları daha düşük bulunmuştur. Ayrıca çocukluk çağı travma skorları yüksek olanların klinik ve kontrol gruplarında kaygı ile doğrudan ve dolaylı etki belirlenmiş, kontrol grubunda çocukluk çağı travma skorları yüksek olanların depresif duygu durum skorları ile doğrudan bir etki tespit edilememiştir. Dayanıklılığın aracılık etkisi her iki grup için de bulunarak kontrol grubuyla pozitif yönde ilişki, klinik grupla ters yönlü ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak dayanıklılık ve duygu düzenleme eğitimlerinin duygu durum bozuklukları yüksek risk gruplarında koruyucu bir strateji olacağı düşünülmüştür.

Çocukluk çağı travmaları ve duygu düzensizliğinin etki ve sonuçlarına yönelik yetişkinler dışındaki örneklerle yapılan çalışmalarda da çocukluk çağı travması ve duygu düzensizliklerinin olumsuz etkileri belirlenmiştir. Çin’de ergenlerle yapılan çalışmada duygu düzenleme ve öfke yoluyla fiziksel ve duygusal istismarın depresyon ve sorunlu davranışlar üzerindeki etkisinin altında yatan mekanizmaları incelemek için boylamsal veriler kullanılmış, sonuç olarak fiziksel ve duygusal istismarın ergenlerin dışı yönelim ve içe yönelim sorunları üzerinde farklı etki mekanizmaları olduğu görülmüştür (Zhou ve Zhen, 2022). Başka bir çalışma da orta yaşlı yetişkinler ile yapılmıştır. Çocukluk çağı travması tanımlanmış aynı zamanda duygu düzenleme güçlüğü yaşayan orta yaş yetişkinlerde günlük yaşam olaylarına verilen tepkilerdeki rahatsızlığın daha kötü sağlığa yol açabileceği belirlenmiştir (Infurna ve ark., 2015).

2.7. Çocukluk Çağı Travması ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki

Çocukluk çağı travmaları bilindiği gibi fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla şiddete maruz kalarak ya da tanık olarak büyüyen çocukların şiddete eğilimli olması tahmin edilen bir hipotezdir (Gül, 2021). Alanda çocukluk çağı travması ve şiddet eğilimi ile ilgili yapılan tüm çalışmalarda da iki değişken arasında ilişki belirlenmiştir (Balcı Akpınar ve ark., 2019; Cantürk ve ark., 2021; Çetin ve Erdoğan, 2017; Eksi ve Okan, 2021; Gül, 2021).

Şiddet eğilimi ile ilgili çalışmalarda dikkat çeken ilk durum tercih edilen örneklemen çoğunlukla erkeklerden oluşmasıdır. Gül'ün (2021) çalışması erkeklerin cinsiyet motivasyonu ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre kadınsı normlar ile içsel motivasyon ve şiddet eğilimi arasında negatif ve orta düzeyde bir ilişki, eril normlar ile dışsal motivasyon ve şiddet eğilimi puanları arasında pozitif ve orta düzey ilişki tespit edilmiştir. Balcı Akpınar ve arkadaşlarının (2019) öğrencilerle yaptığı çalışmada da öğrencilerin çocukluk çağı örselenme durumları, toplumsal cinsiyet algıları ve şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Her iki çalışma sonucu da araştırmacının tespitini destekler niteliktedir.

Çocukluk çağı travmaları ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi incelerken suç işleme durumlarını da ekleyerek çalışmalarını güçlendiren Cantürk ve arkadaşları (2021), tam olarak cezaevindeki erkek tutuklu ve hükümlülerin çocukluk çağı travma, şiddet eğilimi ve suç işleme durumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya göre; çocukluk çağı travmaları ile şiddet eğilimi arasında ilişki bulunmuş, tutuklu ve hükümlülerin duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar ve çocukluk çağı travmaları toplam puanları arttıkça şiddet eğilimi ölçeği puanlarının da arttığı tespit edilmiştir. Diğer yandan tutuklu ve hükümlülerde çocukluk çağı travmasının suç ile de ilişkisi bulunmuştur. Ayrıca; suç işleme durumunun sosyodemografik değişkenlerden de etkilendiği belirlenmiştir.

Çetin ve Erdoğan da (2017) yaptıkları çalışmada genç erişkin erkeklerde şiddet eğilimi ve şiddete maruz kalma arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Bu sonuç bize bireyin çocuklukta maruz kaldığı travmaların erken dönem şemaları oluşumuna yol açarak ilerleyen dönemlerde de kendini tekrar ettiğini göstermektedir. Bu çalışmada genç erişkin bir bireyin şiddete maruz kalması ve şiddete eğilimli olması farkında olmadan şiddetin hak edilen bir şey olduğunu öğrenmesine yol açtığı gösterilmiştir. Bireyin çocukluk döneminde yaşadığı travmalara bağlı yanlış öğrenmeleri yaşla ve

hayat tecrübesiyle beraber azalıp bireyi daha hoşgörülü, sabırlı, bağışlayıcı birine dönüştüremiyorsa bireyin erken dönem şemalarının davranışlarında çok ciddi etkisi olduğu söylenebilmektedir. Eksi ve Okan (2021) gençlerin maneviyat ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların moderatör etkisini incelemişlerdir. Maneviyat İslam toplumlarında dinle bağlantılı bir kavram iken batı toplumlarının tanımlarında din ile aynı olmayan ve dinden bağımsız bir kavram olarak kabul edilmektedir. Maneviyat, merhamet, sabır, sevgi, hoşgörü, bağışlama, memnuniyet, sorumluluk duygusu, uyumlu olma gibi insani özelliklerin sadece din yoluyla kazanılmadığı doğa, müzik, sanat, felsefi inançlar, arkadaşlar ya da aile ilişkileriyle de kazanılabilen, insana yaşamın anlam ve amacını, kendi özüne ulaşmasını, diğer insanlarla ve kendisiyle olan ilişkisiyle öğreten evrensel bir kavram olarak özetlenmiştir (Eksi ve Okan, 2021). Çalışmanın sonucuna göre şiddet eğilimi ile erken dönem uyumsuz şemaları olan bağımlılık ve cezalandırıcılık şemaları arasında olumlu ve anlamlı, maneviyat ve şiddet eğilimi arasında da negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Yani şiddet eğilimi ve maneviyat arasındaki ilişkide bağımlılık ve cezalandırıcılık şemalarının moderatör etkisinin olduğu sonucuna varılabilmektedir. Bu da çocukluk çağı travmalarının daha sonraki dönemlerde de benzer olumsuz etkilere yol açtığı, aynı zamanda da maneviyatın olumlu etkisini de azaltarak bireyin şiddete eğilimli birine dönüşmesine neden olduğu sonucuna ulaşarak bir önceki çalışmanın bulgusunu desteklemektedir.

Tüm bu çalışmalar göz önünde bulundurularak çocukluk çağı travmalarının şiddet eğilimine sebep olacağı fakat bireyin şiddetin kendini korumak için kullanılabilecek tek yöntem olmadığını ve kendini bilgi ve becerilerini arttırarak koruyabileceğini fark etmesiyle azalacak bir davranış olduğunu öğrenmesinin şiddete eğilimini de azaltacağını düşündürmektedir.

2.8. Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişki

Literatürde duygu düzenleme, duygu düzenleme güçlüğü ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmaya rastlanılmamış, duygu düzenleme ile yapılan çalışmalarda şiddet, partner şiddeti ve saldırganlık üzerinden daha çok anlaşılmaya çalışılmıştır. Biliyoruz ki şiddet eğilimi sadece bireylerin şiddete duygu, düşünce ve davranış olarak yatkınlık göstermesi değil, şiddet kullanım hakkı olduğuna inanması anlamına da gelmektedir (Haskan, 2009). Şiddet eğilimini saldırganlıktan

ayırır nüans tam da budur. Bir birey şiddet uygulamadığı halde karşısındakinin zarar görmesini, acı çekmesini isteyebilir. Saldırganlık ve duygu düzenleme ile ilgili yapılan çalışmalar da saldırganlığın olumsuz duyguları düzenlediği kadar bireyde olumlu duygu düzenlemesine de katkı sağladığını tespit etmiştir (Liu ve ark., 2022). Bushman ve Anderson (2001) duyguların saldırganlıkla düzenlenmesinin genel olarak kabul edilen olumsuz duyguların katarsisinden ziyade olumlu duyguların kazanılmasına daha fazla katkı sağladığını ifade etmektedir (Aktaran: Liu ve ark., 2022). Bu açıklamalar son yapılan araştırmalardaki saldırganlık ve sadizm arasındaki ilişkiyi desteklemektedir (Chester ve ark., 2019; Chester ve DeWall, 2017; Aktaran: Liu ve ark., 2022).

Hosie ve arkadaşları da (2022) çalışmasında 129 yetişkin erkek mahkûmun duygu düzenleme güçlüğü, saldırgan senaryo provası sıklığı ve saldırgan davranış arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırma bulguları neticesinde araştırmacılarda saldırgan senaryoların provasının özellikle duygularına dikkat etmeyen veya duygusal deneyimini anlamakta güçlük çeken insanlar arasında duyguları düzenleme işlevi görebileceği kanaati oluşmuştur.

Bu çalışmalara göre saldırganlığın duygu düzenleme becerisi olmayan bireylerin duygularını düzenleyebilmek için kullandıkları bir yöntem olduğu görülüyor. Oysaki şiddete meyilli birey her zaman saldırmayabiliyor. Öyle durumlarda şiddete meyilli birey duygularını nasıl düzenleyebiliyor? Araştırmacı bu nedenle şiddete meyilli kişilerin duygu düzenleme güçlüklerinin fazlaca olduğunu düşünmektedir.

2.9. Çocukluk Çağı Travmaları, Şiddet Eğilimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki İlişki

Bilindiği üzere çocukluk çağı travmaları duygularımız ve davranışlarımızın şekillenmesinde önemli belirleyicilerden biridir. Çocukluk çağı travması dediğimiz davranışlar şiddet davranışları olduğu için çocukluğunda kötü muameleye maruz kalanların yetişkinlik döneminde şiddete eğilimli olmaları ve duygularını düzenleme güçlüğü yaşamaları çok olasıdır. Fakat çocuğun ilerleyen dönemlerinde karşısına çıkan imkân ve fırsatlarla duygu düzenleme becerisini kazanabileceği ve şiddet eğilimlerinin azalacağı düşünülmektedir. Literatürde çocukluk çağı travmaları, şiddet

eğilimi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanmasa da çocukluk dönemi ihmalî kötü muameleleri, çocukluk travmaları, erken çocukluk travmaları, olumsuz çocukluk travmaları ile şiddet, agresyon, şiddet eğilimi, saldırganlık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara ulaşılmıştır.

İncelenen birkaç çalışmaya göre yetişkinlerdeki duygu düzenleme güçlüğü'nün çocukluk istismarı, travma sonrası stres belirtileri, düşük sosyal destek ve kişilerarası şiddete aracılık ettiği bir çalışmada çocukluk çağı istismarının travma sonrası stres semptomları üzerinde doğrudan bir etki yaptığı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün düşük sosyal destek ve yetişkinlerde kişilerarası şiddet ile dolaylı etkisinin olduğu bulgulanmıştır (Stevens ve ark., 2013).

Çocuklukta duygusal kötü muamele ve saldırganlık arasındaki ilişki, deneysel ve teorik olarak desteklenen ve bu ilişkiye aracı olarak erken dönem uyumsuz şema alanları ve duygu düzenlemedeki zorlukların gösterildiği başka bir çalışmada çocuklukta duygusal kötü muamele yaşayan yetişkinlerin saldırganlık düzeylerinde duygu düzenleme güçlüğü ve erken dönem uyumsuz şema alanlarının aracılık etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; kopukluk, amansız standartlar ve bozulmuş özerklik şema alanları ile duygu düzenleme güçlüğü toplam puanı, duygu düzenleme güçlüğü dürtü alt ölçek puanı, çocukluk çağı kötü muamele ve saldırganlık arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir (Şenkal Ertürk ve ark., 2020).

Çocukluk çağı travmalarının ilerleyen dönemlerdeki etkileri nörobilimsel çalışmalarla da anlaşılmak istenmiştir. Kumari ve arkadaşları (2014) şizofreni veya antisosyal kişilik bozukluğu olup çocuklukta gerek fiziksel gerek cinsel istismar öyküsü bulunan ve ciddi şiddete başvuran yetişkin erkeklerde anterior singulatta gri madde hacmini incelemiştir. Anterior singulat şiddetin düzenlenmesinde rol oynayan, empati, dürtü kontrolü ve duygu düzeneleme becerileri kazandıran bir beyin bölgesidir. Çalışmanın sonuçları şiddetli antisosyal kişilik bozukluğu ve şizofrenisi olan bireylerin önemli bir anterior singulat hacim kaybı olduğunu göstermekte ve çocukluk çağı travma geçmişleriyle kısmi bir ilişki bulmaktadır.

Banducci ve arkadaşları (2014) madde kullanım bozukluğu olan yetişkinlerin çocukluk çağı travmalarına göre davranış ve duygularının şekillendiğini öngörerek çalışmasında çocuklukta cinsel istismar geçmişi olanlarda riskli cinsel davranışların,

çocuklukta fiziksel istismar geçmişi olanların saldırganlık eylemlerinin, çocuklukta duygusal istismar geçmişi olanların da duygu düzenleme güçlüğüne daha sık görüldüğü hipotezlerini incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre; ÇÇT cinsel istismar alt ölçeği skorunun yüksekliği, riskli cinsel davranışları; fiziksel istismar alt ölçeği skorunun yüksekliği, saldırı ve silah suçlarından dolayı tutuklanma sayılarını; duygusal istismar alt ölçeği skorunun yüksekliği de duygu düzenleme güçlüğü toplam puanı, sıkıntı tolerans ölçeği ve ilişki motivasyon etki yoğunluğu boyutlarını öngörmüştür.

Son olarak da çocuklukta kümülatif kötü muamelelere maruz kalmanın yetişkinlikte yakın partner şiddetini gerçekleştirme ve sürdürme riskini arttırdığı ve duygu düzenleme güçlüğüne temel belirleyicilerden biri olduğunu öngören Dugal ve arkadaşlarına (2018) değinilirse, katılımcıların %86'sının çocuklukta birden fazla kötü muameleyle maruz kaldığını, bunların bir kısmının (%51) psikolojik şiddet uyguladığını ve (%54) sürdürdüğünü bildirilmiştir, denilebilir. Ayrıca yol analizleri, duygu düzenleme bozukluğunun aracı rolünü doğrulamıştır.

Tüm bu çalışmalarda da olduğu gibi çocukluk çağı travmaları, şiddet eğilimi ve duygu düzenleme güçlüğü, bireyin ruh sağlığını ve ilişkilerini ciddi oranda etkilemektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada bireylerin çocukluk çağı travmaları (ÇÇT), yaşları, duygu düzenleme güçlükleri (DDG) ile şiddet eğilimleri (ŞE) arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Çalışmada ÇÇT'nin 6 alt faktörü, yaş ve DDG'nün şiddet eğilimine olan doğrudan ve dolaylı etkileri, kuramsal olarak ortaya koyan bir model ile test edilmek için nicel araştırma yaklaşımından ilişkisel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. İlişkisel araştırma yönteminde iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığı ve miktarı değerlendirilmektedir (Fraenkel ve ark., 2012).

3.2. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Türkiye'de yaşayan 18-65 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Mental retardasyonu bulunan, bilişsel işlevleri etkileyecek nörolojik ya da sistemik hastalığa sahip olan hastalar çalışmadan dışlanmıştır. Pandemi şartları nedeniyle katılımcılara ulaşmada ve veri toplama sürecinde yaşanabilecek problemler göz önüne alınarak kolayda örneklem yöntemi tercih edilmiştir (Gürbüz ve Şahin, 2018). Çalışmanın veri toplama aracı çevrimiçi bir anket şeklinde hazırlanarak Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan meslektaş, arkadaş ve diğer sosyal çevre gibi olanaklar kullanılarak katılımcılara ulaşılmış ve yanıtlar online olarak elde edilmiştir. Çalışma kapsamında 527 katılımcı verisi elde edilmiştir. Dışlama kriterlerin uygulanması (kalan=454) ve ardından aykırı veri analizi sonucunda 443 katılımcı verisi analize dahil edilmiştir. Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 3.1.'de verilmektedir.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	Alt boyut	N	%
Cinsiyet	Kadın	269	60.7
	Erkek	174	39.3
Eğitim	İlköğretim	6	1.4
	Ortaokul	7	1.6
	Lise	51	11.5
	Üniversite	286	64.6
	Lisansüstü eğitim	93	21
Gelir	0-4500	124	28.0
	4501-7000	85	19.2
	7001-10000	124	28.0
	10001 ve daha fazla	110	24.8
Suç işleme geçmişi	Hayır	435	98.2
	Evet	8	1.8
Ailenizde suç işleyen birey (ler)in varlığı	Hayır	421	95
	Evet	22	5
Okul yıllarında disiplin cezası alma durumu	Hayır	418	94.4
	Evet	25	5.6
Psikiyatrik tanı	Yok	397	89.6
	Var	46	10.4

3.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma ölçekleri Türkiye’de yaşayan 18-65 yaş arasındaki bireylere 2022 yılının Mart-Haziran ayları arasında uygulanmıştır. Veri toplama işlemi çevrimiçi bir anket formu yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın veri toplama aracı katılımcıların demografik bazı bilgilerini elde etmeye yönelik bir anket formunun yanında araştırmadaki değişkenleri belirlemeye yönelik Çocukluk Çağı Travma Ölçeği (ÇÇTÖ), Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) ve Şiddete Eğilimi Ölçeği’nin (ŞEÖ) birleşiminden meydana gelmektedir. Veri toplama aracına ilişkin detaylı bilgi aşağıda açıklanmaktadır.

3.4.1. Demografik anket

Demografik ankette 9 soru yer almaktadır. Ankette katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aylık gelir düzeyi, suç işleme geçmişi, ailede suç işlemiş birey varlığı, okul yıllarında disiplin cezası alma durumları, psikiyatrik tanı alma durumları, nöroloji veya sistemik hastalık durumlarını belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

3.4.2. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği

Ölçek yetişkin bireylerin çocukluk çağı travmalarını ölçmek için geliştirilmiştir. Çocukluk çağı istismarı (cinsel, fiziksel ve duygusal) ve ihmalini (duygusal ve fiziksel) değerlendiren ölçek (CTQ-28) Şar ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmıştır (Şar et al., 2012). Bu çalışmada CTQ-28'in genişletilmiş versiyonu olan Türk Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Versiyonu (CTQ-33) kullanılmıştır (Şar ve ark., 2021). CTQ-33'e "Aşırı koruma- Aşırı kontrol" boyutu eklenmiştir. CTQ-33'ün Cronbach alfa değeri 0.87'dir. Bu çalışmada ise Cronbach alfa değeri ölçeğin tamamı için 0.897 alt boyutları için ise 0.751-0.861 arasında değişen şekilde hesaplanmıştır (Tablo 3.2.).

Tablo 3.2. Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktör (madde sayısı)	Cronbach's Alpha
Duygusal istismar (5)	0.831
Fiziksel istismar (5)	0.751
Fiziksel ihmal (5)	0.800
Duygusal ihmal (5)	0.861
Cinsel istismar (5)	0.776
Aşırı koruma-kontrol (5)	0.765

3.4.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği

Yetişkinlerde duygu düzenlemede yaşanan zorlukları değerlendirmeyi amaçlayan ölçek, 36 madde ve altı boyuttan (netlik, farkındalık, kabul, dürtü, amaç, strateji) oluşmaktadır. Bu çalışmada Türkçe'ye uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır (Rugancı and Gençöz, 2010). Ölçeğin Cronbach's alfa değeri ise 0.94'tür. Bu çalışmada ise Cronbach alfa değeri ölçeğin tamamı için 0.944 alt boyutları için ise 0.626-0.875 arasında değişen şekilde hesaplanmıştır (Tablo 3.3.).

Tablo 3.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeğinin Alt Boyutlarına İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktör (madde sayısı)	Cronbach's Alpha
Duygu Düzenleme Stratejilerine Sınırlı Erişim (8)	0.875
Olumsuz Duygusal Tepkilerin Kabul Edilmemesi (6)	0.875
Eksik Duygusal Netlik (5)	0.842
Dürtü Kontrol Zorlukları (6)	0.869
Amaca Yönelik Davranışta Bulunmadaki Zorluklar (5)	0.862
Eksik Duygusal Farkındalık (6)	0.626

3.4.4. Şiddet Eğilimi Ölçeği

Yetişkinlerde şiddet eğilimini ölçmeyi amaçlayan ölçek, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun bir araştırmasında yenilenerek kapsam geçerliliği sağlanmıştır (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1998). Ölçek 1-4 arasında puanlanan 20 sorudan oluşmaktadır. Gumus ve arkadaşları (2015) çalışmalarında ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.85 bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa değeri ise 0.867 hesaplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde Microsoft Excel programı, IBM SPSS ve IBM SPSS AMOS programları kullanılmıştır.

3.5.1. Veri Ön İşleme

Elde edilen veriler Excel programı kullanılarak gerekli ters kodlamalarla gerçekteştirilmiştir. Ardından çalışmanın varsayımları ve kapsamı dahilinde çalışmaya yanıt veren 18 yaş altı ve 65 yaş üştü bireyler ile nörolojik hastalık tanısı olan bireylerin yanıtları analizden çıkartılmıştır. Son olarak araştırma kapsamında ilişkileri incelenecek değişkenler oluşturulmuştur. Buna göre ÇÇTÖ'nin 6 faktörü için ilgili maddelerin toplamı, DDGÖ ve şEO için tüm maddelerin toplamı hesaplanarak yeni değişkenler oluşturulmuştur.

3.5.2. Gerekli Ön Analizlerin Gerçekteştirilmesi

Ön analizler için öncelikle tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Daha sonra normal dağılımın kontrol edilmiştir. Son olarak değişkenler arasındaki çoklu bağlantı probleminin varlığını dışlamak için çalışma değişkenleri arasında korelasyon analizleri yapılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Ön Analiz Bulguları

Tanımlayıcı istatistikler Tablo 4.1.'de gösterilmiştir. Çarpıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında ve basıklık değerlerinin ise -10 ile +10 arasında olmasının normal dağılımın göstergesi olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir (Kline ve Rex, 2011). Hem çarpıklık değerleri [0.364-2.940] hem de basıklık değerleri [-0.594-9.202] belirtilen kritik aralıkta hesaplanmıştır. Bu da seçilen tüm değişkenlerin normal dağılım varsayımını karşıladığını göstermektedir. Çok değişkenli normalliği değerlendirmek için Mardia katsayısı hesaplanmıştır. Bu çalışmada elde edilen 59.959 değeri, önerilen $n(n+2)$ değerinden (n: toplam gözlenen madde sayısı) düşüktür (Raykov ve Marcoulides, 2008). Bu durum ortaya konulan modelin çok değişkenli normal dağılımı karşıladığını göstermektedir. Çoklu bağlantı problemi değişkenler arasında güçlü korelasyon olduğunda ($r>0.90$) ortaya çıkarmaktadır (Çokluk ve ark., 2014). Tablo 4.2.'de korelasyon tablosu incelendiğinde değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının -0.231 ile 0.600 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.1. Değişkenler ve Ortalama Puanlar

Değişken	Ortalama a	S.S.	Çarpıklık k	Basıklık k	Mi n	Ma k
Duygusal istismar	7.10	3.026	2.028	4.790	5	23
Fiziksel istismar	5.75	1.708	2.843	8.337	5	15
Fiziksel ihmal	7.99	2.983	1.262	1.992	5	22
Duygusal ihmal	10.74	4.216	0.803	0.236	5	25
Cinsel istismar	5.50	1.265	2.940	9.202	5	13
Aşırı Koruma-Kontrol	9.80	3.304	1.093	1.600	5	25
Duygu Düzenleme Güçlüğü	78.9413	20.1469	0.651	0.427	37	160
Yaş	36.3296	11.3863	0.364	-0.594	18	65
Şiddet eğilimi	35.6704	8.53419	1.085	1.685	20	75

Tablo 4.2. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1-Yaş	1								
2-Duygusal istismar	0.077	1							
3-Fiziksel istismar	0.083	0.595*	1						
4-Fiziksel ihmal	0.165**	0.336*	0.320*	1					
5-Duygusal ihmal	0.132**	0.600*	0.435*	0.597*	1				
6-Cinsel istismar	0.053	0.307*	0.239*	0.071	0.211*	1			
7-Aşırı Koruma-Kontrol	0.053	0.513*	0.418*	0.233*	0.490*	0.075	1		
8-Duygu Düzenleme Güçlüğü	-	0.332*	0.184*	0.119*	0.308*	0.138*	0.305*	1	
9-Şiddet Eğilimi	-	0.166*	0.224*	0.129*	0.207*	-0.015	0.227*	0.450*	1
	0.231**	*	*	*	*	*	*	*	*

Not: * p < 0.05, ** p < 0.001

4.2. Katılımcıların Genel Özellikleri

Katılımcıların değişkenlerden elde ettikleri ortalama puanlar Tablo 4.1.'de sunulmaktadır. Tablo 4.1.'e göre katılımcıların Şiddet Eğilimi, Çocukluk Çağı Travma değişkenine ait alt boyutlarda ortalama altında bir puana sahip oldukları ve Duygu Düzenleme Güçlüğü değişkeni açısından ise orta düzeyde bir değere sahip olduğu söylenebilir. Çocukluk Çağı Travmasına maruz kalma durumlarını her bir alt boyut açısından değerlendirmek için Şar ve arkadaşlarının (2012) belirttiği kesme puanları dikkate alınarak Tablo 4.3. oluşturulmuştur. Tablo 4.3.'e göre katılımcıların en fazla Aşırı Koruma Kontrol boyutu açısından en az ise Cinsel İstismar boyutu açısından bir travmaya maruz kaldığı söylenebilir. Öte yandan demografik bilgi formunda katılımcıların daha önce psikiyatrik tanı alıp almadığı sorulmuş, tüm araştırma değişkenleri açısından psikiyatrik tanı alanlarla almayanların ortalama puanlarını karşılaştırmak amacıyla t-testi gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde cinsiyet açısından da tüm araştırma değişkenleri incelenmiştir. Varyans homojenliğinin sağlanmadığı durumlarda ise alternatif Welch's t-testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları p<0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilerek Tablo 4.4.'te sunulmaktadır. Buna göre Psikiyatrik tanısı olan katılımcıların duygu düzenleme güçlüğü, genel çocukluk çağı travmasının (ÇÇT) duygusal istismar ve cinsel istismar alt boyutu puanları psikiyatrik tanısı olmayanların puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Cinsiyet açısından ise erkeklerin ortalama şiddet eğilimi ve fiziksel ihmal puanları kadınlardan

anlamli derecede yu'ksek bulunmu'stur. Kadınların ise ortalama cinsel istismar puanları erkeklerden anlamli derecede yu'ksek bulunmu'stur.

Tablo 4.3. Cinsiyet ve Psikiyatrik Tanısı Olanla Olmayan Katılımcıların Değişken Puanlarının Karşılaştırılması

Psikiyatrik tanı							
Değişken	Var (n=46)		Yok (n=397)		df	t	Cd
	M	SD	M	SD			
Şiddet Eğilimi	36.93	23.38	35.52	19.21	441	-1.062	-0.17
Duygu Düzenleme Güçlüğü	91.98	8.36	77.43	8.55	441	-4.064* ^a	-0.68
ÇÇT-Genel	51.37	14.33	46.37	11.58	441	-2.283* ^a	-0.38
ÇÇT-Duygusal İstismar	8.76	4.26	6.91	2.79	441	-2.870*	-0.51
ÇÇT-Fiziksel İstismar	6.17	2.18	5.71	1.64	441	-1.410 ^a	-0.24
ÇÇT-Fiziksel İhmal	8.46	3.07	7.93	2.97	441	-1.124	-0.18
ÇÇT-Duygusal İhmal	11.61	4.61	10.64	4.16	441	-1.481	-0.23
ÇÇT-Cinsel İstismar	6.24	1.72	5.42	1.17	441	-3.162* ^a	-0.56
ÇÇT-Aşırı Koruma Kontrol	10.13	3.27	9.76	3.31	441	-0.723	-0.11
Cinsiyet							
	Kadın (n=269)		Erkek (n=174)		df	t	Cd
	M	SD	M	SD			
Şiddet Eğilimi	33.8	7.30	38.5	9.50	441	-5.82*	-0.57
Duygu Düzenleme Güçlüğü	78.9	20.2	79.0	20.1	371	-0.02 ^a	-0.002
ÇÇT-Genel	47.09	12.67	46.56	10.84	408	0.45 ^a	0.04
ÇÇT-Duygusal İstismar	7.33	3.33	6.76	2.46	441	1.94	0.19
ÇÇT-Fiziksel İstismar	5.74	1.76	5.77	1.64	388	-0.16 ^a	-0.02
ÇÇT-Fiziksel İhmal	7.65	2.91	8.52	3.03	358	-3.00* ^a	-0.29
ÇÇT-Duygusal İhmal	10.79	4.28	10.66	4.13	379	0.34 ^a	0.03
ÇÇT-Cinsel İstismar	5.65	1.46	5.28	0.83	441	3.08*	0.30
ÇÇT-Aşırı Koruma Kontrol	9.93	3.55	9.59	2.89	419	1.13 ^a	0.11

Not: ÇÇT: Çocukluk Çağı Travması, Cd: Cohen's d, ^a Varyans homojenliği sağlanmadığı için Welch's t-testi gerçekleştirilmiştir, * p<0.05

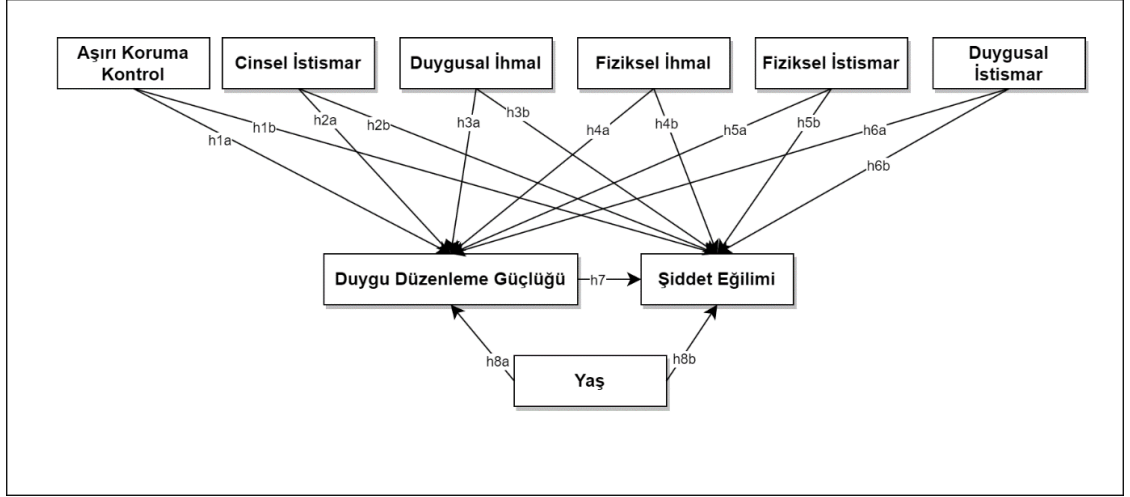
Tablo 4.4. Katılımcıların Kesme Puanına Göre ÇÇT Ölçeğinin Her Bir Alt Boyutluna Maruz Kalma Durumu

Alt boyut	Evet		Hayır	
	N	%	N	%
ÇÇT-Duygusal İstismar (kp=7)	132	29.80	311	70.20
ÇÇT-Fiziksel İstismar (kp=5)	114	25.73	329	74.27
ÇÇT-Fiziksel İhmal (kp=7)	213	48.08	230	51.92
ÇÇT-Duygusal İhmal (kp=12)	123	27.77	320	72.23
ÇÇT-Cinsel İstismar (kp=5)	81	18.28	362	81.72
ÇÇT-Aşırı Koruma Kontrol (kp=5)	422	95.26	21	4.74

Not: ÇÇT: Çocukluk Çağı Travması, kp: kesme puanı (Şar et al., 2012)

4.3. Modelin Test Edilmesi

Amaçlanan model ve modelde yer alan değişkenler ve hipotezler Şekil 4.1.'de gösterilmektedir.

Şekil 4.1. Amaçlanan Model ve Değişkenler

Amaçlanan model Maksimum Olabilirlik (Maximum Likelihood) yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Test sonucunda modele ait uyum iyiliği indeksleri Tablo 4.5.'te sunulmaktadır.

Tablo 4.5. Amaçlanan Modele İlişkin Uyum İyiliği İndeksleri

Model uyum indeksi	Değer	Değerlendirme Ölçütü (Schreiber et al., 2006)
X^2/df	2.284	<3
SRMR	0.0405	<0.08
RMSEA	0.054	<0.06
CFI	0.993	>= 0.95
GFI	0.993	>= 0.95

Tablo 4.5'teki model uyum iyiliği indeks değerleri incelendiğinde amaçlanan modelin iyi derecede uyum gösterdiği söylenebilir.

4.4. Modelde Ortaya Konulan Hipotezlerin Değerlendirilmesi

Modelin uyumu ortaya konulmasının ardından, ilk araştırma sorusu olan modelde ortaya konulan hipotezlerin testi gerçekleştirilmiştir. Öncelikle model üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkiler sunulmuştur. Ardından bu etkilerin anlamlılık düzeyine göre hipotezler değerlendirilmektedir. Modelde yer alan değişkenler arasındaki doğrudan, dolaylı ve toplam etkiler Tablo 4.6.'da sunulmaktadır.

Tablo 4.6. Değişkenler Arasındaki Doğrudan ve Dolaylı Standartlaştırılmış Etkiler

Tahmin Edilen Değişken	Tahmin Eden Değişken	Standartlaştırılmış Etkiler	
		Doğrudan	Dolaylı
Şiddet Eğilimi ($R^2=0.282$)	Aşırı Koruma Kontrol	0.068 <i>ns</i>	0.061*
	Cinsel İstismar	-0.087*	0.023 <i>ns</i>
	Duygusal İhmal	0.057 <i>ns</i>	0.071**
	Fiziksel İhmal	0.045 <i>ns</i>	-0.013 <i>ns</i>
	Fiziksel İstismar	0.190***	-0.021 <i>ns</i>
	Duygusal İstismar	-0.120*	0.070*
	Yaş	-0.159***	-0.104**
Duygu Düzenleme Güçlüğü ($R^2 = 0.241$)	Duygu Düzenleme Güçlüğü	0.387 ***	-
	Aşırı Koruma Kontrol	0.158 **	-
	Cinsel İstismar	0.059 <i>ns</i>	-
	Duygusal İhmal	0.184 **	-
	Fiziksel İhmal	-0.034 <i>ns</i>	-
	Fiziksel İstismar	-0.054 <i>ns</i>	-
	Duygusal İstismar	0.182 **	-
	Yaş	-0.268 ***	-

Not: * $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$, *ns*: Anlamli olmayan ilişki

Tablo 4.6.'da sunulan veriler ışığında modelde yer alan değişkenler bireylerin şiddet eğilimi ortalama puanlarının varyansının %28.2'sini açıklamaktadır. Şiddet eğilimi ortalama puanını, $d=0,387$ etki büyüklüğü ile duygu düzenleme güçlüğü değişkenini etkilerken, daha sonra sırasıyla fiziksel istismar ($d=0.190$), yaş ($d=-0.159$), duygusal istismar ($d=-0.120$) ve cinsel istismar ($d=-0.087$) değişkenleri etkilemiştir. Aşırı koruma ve kontrol, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal değişkenlerinin şiddet eğilimine olan etkileri anlamlı değildir. Dışsal değişkenlerin şiddet eğilimi değişkenine duygu düzenleme güçlüğü üzerinden dolaylı etkileri incelendiğinde ise yaş değişkeni $d=-0.104$ etki büyüklüğü ile en fazla etkilerken bu değişkeni sırasıyla, duygusal ihmal ($d=0.071$), duygusal istismar ($d=0.070$) ve aşırı koruma kontrol ($d=0.061$) alt boyutları etkilemiştir. Cinsel istismar, fiziksel ihmal ve fiziksel istismar değişkenlerinin şiddet eğilimine olan dolaylı etkileri anlamlı değildir.

Tablo 4.6.'da ortaya konulan bulgular modelde yer alan değişkenlerin bireylerin duygu düzenleme güçlükleri ortalama puanlarının %24.1'ini açıklamaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü puanını en çok etkileyen değişken $d=-$

0.268 etki büyüklüğü ile yaş değişkeni olmuştur. Daha sonra ise sırasıyla duygusal ihmal ($d=0.184$), duygusal istismar ($d=0.182$) ve aşırı koruma kontrol ($d=0.158$) değişkenleridir. Cinsel istismar ve fiziksel ihmal değişkenlerinin ise duygu düzenleme gücülüğü üzerine olan etkisi anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre araştırma kapsamında ortaya konulan hipotezlerin değerlendirme sonuçları Tablo 4.7.'de sunulmaktadır.

Tablo 4.7. Araştırma Hipotezlerinin Değerlendirilmesi

Hipotez	Hipotez sonucu
H1a: Çocukluk çağı travmasının aşırı koruma kontrol boyutunun duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H1b: Çocukluk çağı travmasının aşırı koruma kontrol boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H1c: Çocukluk çağı travmasının aşırı koruma kontrol boyutunun duygu düzenleme gücülüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H2a: Çocukluk çağı travmasının cinsel istismar boyutunun duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H2b: Çocukluk çağı travmasının cinsel istismar kontrol boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H2c: Çocukluk çağı travmasının cinsel istismar kontrol boyutunun duygu düzenleme gücülüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H3a: Çocukluk çağı travmasının duygusal ihmal boyutunun duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H3b: Çocukluk çağı travmasının duygusal ihmal boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H3c: Çocukluk çağı travmasının duygusal ihmal boyutunun duygu düzenleme gücülüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H4a: Çocukluk çağı travmasının fiziksel ihmal boyutunun duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H4b: Çocukluk çağı travmasının fiziksel ihmal boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H4c: Çocukluk çağı travmasının fiziksel ihmal boyutunun duygu düzenleme gücülüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H5a: Çocukluk çağı travmasının fiziksel istismar boyutunun duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H5b: Çocukluk çağı travmasının fiziksel istismar boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H5c: Çocukluk çağı travmasının fiziksel istismar boyutunun duygu düzenleme gücülüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.	Ret
H6a: Çocukluk çağı travmasının duygusal istismar boyutunun duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H6b: Çocukluk çağı travmasının duygusal istismar boyutunun şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H6c: Çocukluk çağı travmasının duygusal istismar boyutunun duygu düzenleme gücülüğü üzerinden şiddet eğilimi puanı üzerine dolaylı (indirekt) anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H7: Duygu düzenleme gücülüğü puanının şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul
H8a: Yaşın duygu düzenleme gücülüğü puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.	Kabul

H8b: Yaşın şiddet eğilimi puanı üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

Kabul

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada yetişkin bireylerin yaşları, çocukluk çağı travmasının altı alt boyutu ve duygu düzenleme güçlüğü'nün şiddet eğilimine olan doğrudan ve dolaylı etkileri incelenmiştir. Bu bölümde, araştırma bulguları, literatürde yer alan diğer çalışmalar ışığında açıklanmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; yetişkinlerde görülen şiddet eğilimine en fazla etki eden değişken duygu düzenleme güçlüğü'dür. Bu sonuç literatürle uyumludur. Çalışmalar duygu düzenleme becerisi ile şiddet eğilimi arasındaki ters yönlü ilişkiyi vurgulamaktadır (Holley et al., 2017; Colton et al., 2023). Bireylerin olumsuz bir olayla karşılaştıklarında bunun ne anlama geldiğini kavramaları, kabullenmeleri sonucunda çıkan dürtülerini etkili amaç ve stratejilerle hafifletebilmeleri duygularını düzenleyebildiklerini göstermektedir (Gratz and Roemer, 2004; J. J. Gross, 2014; Aktaran: Singh, 2022). Eğer katılımcılar duygusal bir kriz anında strateji olarak şiddeti tercih ediyor ve bunun neticesinde rahatlayıp, gerginliklerini boşaltabildiklerini ifade ediyorlarsa bu durum şiddetin katılımcıların anlık duygu düzenleme amacına hizmet ederek işlevsiz bir strateji olarak kullanılabileceklerini gösterebilir (Chester and DeWall, 2017; Liu et al., 2022; Singh, 2022).

Bu çalışmada çocukluk çağı travmalarının şiddet eğilimi ile ilişkisi alt boyutlar açısından ele alınmıştır. Literatürde ise genellikle çocukluk çağı travmaları bir bütün ele alınarak incelenmiştir. Bu açıdan literatürdeki çalışmalar genel olarak çocukluk çağı travmaları ile şiddet eğilimi arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkiye vurgu yapmaktadır (Baller and Lewis, 2022; Jiwani et al., 2022; Seon et al., 2022). Bu araştırmadaki bulgular ise şiddet eğilimine en fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar alt boyutlarının doğrudan anlamlı etkisini göstermektedir. Fiziksel istismarın şiddet eğilimine etkisi pozitif yönlüyken, duygusal ve cinsel istismarın etkileri ise ters yönlü bulunmuştur. Bu durum çocukluk çağında dövülmek, tartaklanmak, ısırmak gibi fiziksel tacize maruz kalan bireylerin ileriki yaşlarında şiddet eğilimi gösterme ihtimallerini artırabileceği düşünülmüştür; duygusal ve cinsel

açından maruz kalınan olumsuz deneyimler şiddet eğilimi davranışını gösterme ihtimalini de düşüreceği kanaati oluşmuştur. Bu bulgular literatürdeki bazı çalışmalarla tutarlı olmakla birlikte bazı açılardan farklılıklar da sergilemektedir. Literatür genellikle çocukluktaki fiziksel istismarın yetişkinlikte farklı şekillerde şiddet davranışı arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkiye vurgu yapmaktadır (Malinosky-Rummell and Hansen, 1993; Whitfield et al., 2003; Haskan Avcı and Yıldırım, 2015; Bulut Ateş ve Çeçen-Eroğlu, 2017). Çocuklukta fiziksel ve duygusal istismarın birlikte ele alındığı (Smyth et al., 2017) ve duygusal kötü muamelenin incelendiği (Şenkal Ertürk et al., 2020) çalışmalarında bu deneyimlerin şiddet odaklı davranışları arttıracaklarını gösteren çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar duygusal istismar açısından literatürle farklı sonuçlara işaret etmektedir. Çünkü bu çalışmada duygusal istismar ile şiddet eğilimi arasındaki ilişki ters yönlü anlamlıdır. Cinsel istismar açısından da bulgular literatürle farklılaşmaktadır. Literatür çocukluktaki cinsel istismara maruz kalmanın şiddetle ilgili davranışları arttırabileceğine vurgu yaparken (Whitfield et al., 2003; Rangul Askeland et al., 2011) bu çalışmada şiddet eğilimi ile ters yönlü doğrudan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durum cinsiyet farklılıklarından kaynaklanabilir. Nitekim Whitfield ve arkadaşları (2003) erkeklerde çocukluk dönemindeki cinsel istismarın ilerleyen yaşlarda cinsel istismar failine (şiddet eylemine) neden olduğunu, kadınlarda aynı durumun ise kurban olmaya neden olduğunu belirtmiştir.

Çalışmada aşırı koruma ve kontrol, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal değişkenlerinin şiddet eğilimine olan doğrudan etkileri anlamlı bulunmamıştır. Oysa literatür fiziksel ihmalin çocukluk dönemi kötü muameleleri içerisinde en sık ve en uzun süreli kalıcı etkileri olan çok tehlikeli bir ihmal türü olduğunu bildirmektedir (Sedlak et al., 2010; Stoltenborgh et al., 2013). Ayrıca fiziksel ihmale maruz kalmak duygusal ihmale de maruz kalma anlamına gelebilmektedir. Aşırı koruma-kontrol alt boyutu ise bu iki ihmalin zıttı olan duygusal ve fiziksel aşırı özeni temsil edebilir. Bu üç kategorinin hepsinin şiddet eğilimiyle ilişkisinin anlamlı çıkmaması çalışmacıya katılımcıların ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları fiziksel, duygusal ihmal ve aşırı koruma-kontrol davranışlarını şiddete maruz kalma ile anlamlandırmadığı, ebeveynleri tarafından disipline edilmek, terbiye edilmek, ya da kaza ile maruz kalınmış davranışlar olarak yorumlanabileceğini düşündürmektedir. Literatür de bazı kültürlerde normalde istismar olarak tanımlanan davranışların cezalandırma yani

çocuğu terbiye ve disipline etmek için yapılan davranışlar olarak anlaşılabildiğini göstermektedir (Topbaş, 2004). Buradan hareketle, aşırı kontrole veya ihmale maruz kalmanın kişiselleştirilmemesinin ve zarar verme niyetiyle yapılmadığının varsayılmasının, öfke duygusunun daha az hissedilmesine ve şiddet eğilimine daha az düzeyde etki ettiğini düşündürmüştür.

Bu çalışmada ayrıca çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının duygu düzenleme güçlüğü üzerinde şiddet eğilimine olan dolaylı etkileri de incelenmiştir. Bulgular duygusal ihmal, duygusal istismar ve aşırı koruma kontrol alt boyutlarının şiddet eğilimini duygu düzenleme güçlüğü üzerinden anlamlı şekilde pozitif yönlü etkilediğini göstermektedir. Smyth ve arkadaşları (2017) duygusal ve fiziksel istismarı birlikte ele aldıkları çalışmada benzer şekilde duygu düzenleme güçlüğüne şiddet odaklı agresif davranışlara aracılık ettiğini bulmuştur. Şenkal Ertürk, Kahya ve Gör (2020) de duygu düzenleme güçlüğüne çocuklukta duygusal kötü muamele ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini bulmuşlardır. Cui ve arkadaşları (2014)'da ebeveynlerin aşırı psikolojik kontrol davranışlarının duygu düzenleme üzerinden agresif davranışlarla indirekt etkisi olduğunu belirtmektedir. Şiddet eğilimine duygu düzenleme güçlüğü üzerinden dolaylı etkisi olmayan ve duygu düzenleme güçlüğüne doğrudan etkilemeyen alt boyutlar ise; cinsel istismar, fiziksel ihmal ve fiziksel istismardır. Bireyin çocuklukta cinsel istismara maruz kalmış olmasının duygu düzenleme güçlüğüne etkisinin bulunamaması literatürle çelişen bir durumdur (Dégeilh et al., 2017; Lew-Starowicz et al., 2020; Parkhill and Pickett, 2016). Literatür, Çocuklukta cinsel istismara maruz kalmanın yetişkinlikte görülen duygu düzenlemede yaşanan güçlüklerle doğrudan ya da dolaylı etkisinin olduğunu belirtir (Dégeilh et al., 2017; Lew-Starowicz et al., 2020; Parkhill and Pickett, 2016). Araştırmada çıkan sonuçlarla literatürün çelişmesi ise araştırmaya katılan katılımcıların cinsel istismar alt boyutuna hiçe yakın maruz kalma skoru bildirmesi olarak değerlendirilmiştir. Fakat yine araştırmacının bir diğer hipotezi olan şiddet eğilimine doğrudan etki eden alt boyutlarda cinsel ve fiziksel istismar bulunmaktadır. Buradan çıkan sonuçta da katılımcıların çocukluklarında yaşadıkları cinsel ve fiziksel istismar durumlarında duygu düzenleme becerileri olsa da yaşadıkları travma ve acının sadece bu beceriye sahip olmayla şiddet eğilimlerini azaltamayacağı düşünülmektedir. Bu sonuçta çocukluk çağında cinsel ve fiziksel istismar mağduru olanların tedavi ve iyileştirme çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Çocukluk çağı

travmalarında travma odaklı bilişsel davranışçı tedavi modelinin etkinliğinin eş zamanlı olarak başka tedavi yaklaşımlarının da kullanıldığı çalışmalar dışlanarak tarandığı bir derleme çalışmasında da incelenen 20 çalışmanın tümünün cinsel ve fiziksel istismara maruz kalan katılımcı grubuyla yapıldığı ve tedavide faydalı olduğu görülmüşünden de anlaşılmaktadır (Karakaya, 2014).

Çalışmada şiddet eğilimi ile doğrudan ve duygu düzenleme değişkeni üzerinde dolaylı ilişkisi incelenen değişken yaştır. Bu çalışmada yaşın şiddet eğilimine olan doğrudan ve dolaylı etkileri negatif yönlü olup anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle bireylerin yaşları arttıkça şiddet eğilimleri azalmaktadır. Bu sonuçlar literatürle uyumludur. Çalışmalar yaş ilerledikçe bireylerin duygularını daha iyi yöneterek genç bireylere kıyasla daha az agresif davranış sergilediklerini göstermektedir (Gross et al., 1997; Phillips et al., 2006; Riediger and Raders, 2014).

6. SONUÇLAR

- Sonuçlar çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının şiddet eğilimi ve duygu düzenleme güçlüğüne doğrudan ve dolaylı etkilerinin farklılaştığını göstermektedir. Buna göre; çocukluk çağı alt boyutlarından duygusal ve cinsel istismarın şiddet eğilimiyle doğrudan, ters yönlü ve anlamlı bir ilişkisi varken aşırı koruma kontrol, duygusal ve fiziksel ihmalin şiddet eğilimiyle doğrudan ilişkisi anlamlı değildir. Ayrıca; çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının şiddet eğilimine duygu düzenleme güçlüğü üzerinden dolaylı etkileri ise duygusal ihmal, duygusal istismar ve aşırı koruma kontrolün anlamlı; cinsel ve fiziksel istismar ile fiziksel ihmalin ise anlamlı olmayan dolaylı etkileri bulunmuştur.
- Elde edilen sonuçlara göre; duygu düzenleme güçlüğü etkileyen anlamlı ve anlamsız çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının şiddet eğilimini dolaylı etkileyen anlamlı ve anlamsız alt boyutlarla aynı olduğu bulunmuştur.
- Çocukluk çağı travmaları alt boyutları, şiddet eğilimi ve duygu düzenleme güçlüğü skorları cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Buna göre; şiddet eğilimi, duygu düzenleme güçlüğü, fiziksel istismar ve fiziksel ihmal ortalama puanlarının erkeklerde kadınlardan daha fazla olduğu bulunmuşken; çocukluk çağı travmaları genel puanı, duygusal ve cinsel istismar, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol ortalama puanlarının ise kadınlarda erkeklerden daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca; şiddet eğilimi, fiziksel ihmal ve cinsel istismar değişkenlerinin cinsiyet ile ilişkisi anlamlı iken, duygu düzenleme güçlüğü, çocukluk çağı travmaları genel, duygusal istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve aşırı koruma kontrol değişkenlerinin ise cinsiyet ile ilişkisi anlamlı bulunamamıştır.

7. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçları ışığında diğer araştırmacılara ve klinik uygulamalara yönelik çeşitli öneriler sunulmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

- Çalışma kapsamında ortaya konulan modelde yer alan değişkenlerle şiddet eğiliminin belirli yaklaşık %28'i açıklanmıştır. Araştırmada ortaya konulan modele yeni değişkenler eklenerek şiddet eğilimi açıklama oranı arttırılabilir.
- Bu çalışmada örneklem seçimi yöntemi olarak araştırma sınırlılıklarından ötürü kolayda örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Gelecek araştırmalarda farklı demografik ve sosyo-ekonomik özellikler dikkate alınarak örneklem seçimi gerçekleştirilerek sonuçların daha iyi genellenebilirliği sağlanabilir.
- Çalışmaya dahil edilen katılımcıların çocukluk çağı travma puanları ilgili her alt boyuttan alınabilecek orta düzey puanlardan düşük ya da oldukça düşüktür. Gelecek çalışmalarda çocukluk çağı travmalarının farklı alt boyutlarında travma geçmişi olduğu bilinen bireylerle gerçekleştirilecek çalışmalar modelin değerlendirilmesine daha fazla katkı sağlayabilir.
- Çalışmada örneklem sayısının sınırlılığından ötürü araştırma modelinin cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi gibi farklı demografik özellikler açısından nasıl değiştiği incelenememiştir. Geniş örneklemeler ile modeldeki değişkenlerin farklı demografik özellikler açısından şiddet eğilimini nasıl etkilediği araştırılabilir.
- Araştırma bulguları, çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının duygu düzenleme ve şiddet eğilimini farklı yönlerde etkileyebileceğini göstermektedir. Bu durum, araştırmalarda çocukluk çağı travma değişkeninin bir bütün olarak değil, alt boyutları ile çalışılmasının daha açıklayıcı ve doğru sonuçlar ortaya çıkartabileceğini göstermektedir.

- Sonuçlar duygu düzenlemenin doğrudan ya da çocukluk ağı travmasının bazı alt boyutları ve yaşı değişkenine aracılık ederek -dolaylı olarak- şiddet eğilimini tahmin etmede önemli bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum duygu düzenlemeye yönelik terapi çalışmalarının şiddet eğilimini azaltmada etkili olabileceğini göstermektedir. Gelecek çalışmalarda deneysel bir tasarımla duygu düzenleme terapilerinin şiddet eğilimini azaltmadaki rolü daha iyi kanıtlar sağlayabilir. Bu durum özellikle çocukluk ağı travma geçmişi olduğu bilinen bireylerde klinik uygulamalar açısından katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Akkaş, İ., & Uyanık, Z.** (2016). Kadına yönelik şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32–42.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nevsosbilen/issue/19741/211291> adresinden erişildi.
- Aksel, Ş., & Yılmaz Irmak, T.** (2005). Review of child abuse and neglect literature in Turkey. *10th ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect*.
- Aktepe, E.** (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 95–119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pgy/issue/11165/133462>
- Alp, H., & Ergül, K. O.** (2018). Şiddet eğilimli ergenlerin saldırgan davranışlarına fiziksel aktivite ve sportif oyunların etkisi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 66, 1–11.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhssbd/issue/36996/423771> adresinden erişildi.
- Aral, N., & Gürsoy, F.** (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/aral_gursoy.htm adresinden erişildi.
- Arıkan, Ç.** (2016). *Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Önerileri*. Sasam Yayınları.
- Arsan Tokar, G., & Sözer Çapan, A.** (2018). Anne baba tutumlarından kaynaklanan, ihmal ve duygusal istismara maruz kalmış çocukların en çok kullandığı savunma mekanizmaları üzerine bir literatür taraması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1794–1816.
doi:10.26466/opus.480595
- Association American Psychiatric.** (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders DSM-III* (3rd ed.).
- Ay, R., & Kılınçel, O.** (2020). Panik bozukluğu olan hastalarda çocukluk çağı travması ile duygusal işlev bozukluğu arasındaki ilişki. *Cukurova Medical Journal*, 45(4), 1587–1597. [doi:10.17826/cumj.742665](https://doi.org/10.17826/cumj.742665) adresinden erişildi.

- Ayan, S.** (2006). Şiddet ve fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 191–209.
<https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0004284&lng=0> adresinden erişildi.
- Balcı Akpınar, R., Küçükoğlu, S., Ejder Apay, S., Karaca, N., & Balcı, A.** (2019). Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları, toplumsal cinsiyet algıları, şiddet eğilimleri ve şiddetle karşılaşma durumları. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 62, 409–430.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniefd/issue/46375/583324> adresinden erişildi.
- Ballı, Ö.** (2010). *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesine Başvuran Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularının Değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi.
- Banducci, A. N., Hoffman, E. M., Lejuez, C. W., & Koenen, K. C.** (2014). The impact of childhood abuse on inpatient substance users: Specific links with risky sex, aggression, and emotion dysregulation. *Child Abuse & Neglect*, 38(5), 928–938. doi:10.1016/j.chiabu.2013.12.007
- Baum, W. M.** (2016). *Understanding Behaviorism: Behavior, Culture, and Evolution*. John Wiley & Sons, Inc. doi:10.1002/9781119143673
- Baysan Arabacı, L., & Uygun, T.** (2021). Şiddet uygulayan ve şiddet uygulanan bireylerin özellikleri. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 5(1), 38–46.
doi:10.54189/hbd.948973
- Beck, A. T., & Dozois, D. J. A.** (2011). Cognitive Therapy: Current Status and Future Directions. *Annual Review of Medicine*, 62(1), 397–409.
doi:10.1146/annurev-med-052209-100032
- Bekçi, B.** (2020). Duygu düzenlemenin nöral temelleri. In G. Cesur Soysal & E. Öncel Arı (Eds.), *Duygu düzenleme* (1st ed.). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Berking, M., & Wupperman, P.** (2012). Emotion regulation and mental health. *Current Opinion in Psychiatry*, 25(2), 128–134.
doi:10.1097/YCO.0b013e3283503669
- Bilgin, Ö., & Erdem, N.** (2019). Türkiye’de Çocukların Koruma Altına Alınma Süreçleri. *Qualitative Studies*, 14(4), 50–66.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsaqual/issue/49790/627906> adresinden erişildi.
- Birrell, P. J., Bernstein, R. E., & Freyd, J. J.** (2017). With the Fierce and Loving Embrace of Another Soul. In *Reconstructing Meaning After Trauma* (ss. 29–

- 43). Elsevier. doi:10.1016/B978-0-12-803015-8.00003-6
- Bowlby, J.** (1973). *Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger*. The Hogarth press and the institute of psycho-analysis.
- Bridges, L. J., Denham, S. A., & Ganiban, J. M.** (2004). Definitional Issues in Emotion Regulation Research. *Child Development*, 75(2), 340–345. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00675.x
- Bronfenbrenner, U.** (1981). *The Ecology of Human Development Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Brustenghi, F., Mezzetti, F. A. F., Sarno, C. Di, Giulietti, C., Moretti, P., & Tortorella, A.** (2019). Eating disorders: the role of childhood trauma and the emotion dysregulation. *Psychiatria Danubina*, 31(3), 509–511. <https://hrcak.srce.hr/file/383662> adresinden erişildi.
- Budak, S.** (2019). *Psikoloji sözlüğü* (5th ed.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulut Ateş, F., & Çeçen-Eroğlu, A. R.** (2017). Ergenlerde görülen kuraldışı davranışların yordanmasında anne-baba evlilik çatışması ve çocukluk örselenme yaşantılarının rolü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 171–183. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/33225/372233> adresinden erişildi.
- Bushman, B. J., & Anderson, C. A.** (2001). Is it time to pull the plug on hostile versus instrumental aggression dichotomy? *Psychological Review*, 108(1), 273–279. doi:10.1037/0033-295X.108.1.273
- Büyüktaş Gayır, G., & Özçelik, Z.** (2021). Sağlık profesyonellerinin maruz kaldıkları fiziksel şiddetin demografik değişkenler itibariyle dağılımına yönelik bir araştırma. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 227–253. doi:10.53092/duibfd.901010
- Can, N.** (2022). Çocuğun sanal cinsel istismarı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 0(50), 115–138. doi:10.54049/taad.1093111
- Cantürk, M., Faraji, H., & Tezcan, A.** (2021). The relationship between childhood traumas and crime in male prisoners. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 22, 1. doi:10.5455/apd.111825
- Castro, S. A., Infurna, F. J., Lemery-Chalfant, K., Waldron, V., & Zautra, E.** (2019). Can an online curriculum improve the daily socio-emotional lives of middle-aged adults exposed to childhood Trauma? *Behaviour Research and Therapy*, 118, 65–76. doi:10.1016/j.brat.2019.03.012

- Cepuch, G., Liber, P., & Kruszecka-Krówka, A.** (2022). “Child maltreatment” – sexual, physical, and emotional abuse and neglect as potential predictors of suicidal behaviour among adolescents – an acute problem in Poland. *Medical Studies*, 38(1), 74–79. doi:10.5114/ms.2022.115150
- Chester, D. S., & DeWall, C. N.** (2017). Combating the sting of rejection with the pleasure of revenge: A new look at how emotion shapes aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 112(3), 413–430. doi:10.1037/pspi0000080
- Chester, D. S., DeWall, C. N., & Enjaian, B.** (2019). Sadism and Aggressive Behavior: Inflicting Pain to Feel Pleasure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(8), 1252–1268. doi:10.1177/0146167218816327
- Çak Esen, T.** (2020). Akran zorbalığı. *Turkish Journal of Pediatric Disease*, 14(2), 101–101. doi:10.12956/tchd.704963
- Çalışkan, H., & Çevik, E. İ.** (2018). Kadına yönelik şiddetin belirleyicileri: Türkiye örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 218–233.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bsbd/issue/38666/449297> adresinden erişildi.
- Çamurdan, A. D., Yalın, A., Gökler, B., Çolak, B., Ulukol, B., Dedeoğlu, C., Öztop, D., Foto, D., İşeri, E., Yağmur, F., Karadağ, F., Pash, F., Şahin, F., Yılmaz, G., Dokgöz, H., Kaynak, H., Kezer, İ., İnanıcı, M. A., Çekin, N., ... Beyazova, U.** (2011). *Hastane Temelli Çocuk Koruma Müdahaleleri, İçin Başvuru Kitabı* (T. Dağlı & M. A. İnanıcı (eds.)). Fersa Ofset Matbaacılık.
- Çetin, Ö. İ., & Erdoğan, S.** (2017). Violence tendency on male adolescents and the relations with their psychological status. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 25(2), 77–84. <https://dergipark.org.tr/en/pub/fnjn/issue/30823/333465>
- Çetiner, Ş. G.** (2006). *Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda cinsel sorunlar ve intihar olasılığı*. Ankara Üniversitesi.
- Çevik, Ö.** (2021). Şiddeti önlemede pozitif davranış desteğinin rolü. *Humanistic Perspective*, 3(1), 12–26. doi:10.47793/hp.842138
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş.** (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (3rd ed.). Pegem Akademi.
- Çolak, B., Kokurcan, A., & Özsan Hüseyin, H.** (2010). DSM’ler boyunca travma kavramının seyri. *Kriz Dergisi*, 18(3), 19–25. doi:10.1501/Kriz_0000000322
- Danese, A.** (2020). Annual Research Review: Rethinking childhood trauma-new research directions for measurement, study design and analytical strategies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 236–250.

doi:10.1111/jcpp.13160

Dégeilh, F., Viard, A., Guénolé, F., Gaubert, M., Egler, P.-J., Egret, S., Gerardin, P., Baleyte, J.-M., Eustache, F., Dayana, J., & Guillery-Girard, B. (2017). Functional brain alterations during self-reference processing in adolescents with sexual abuse-related post-traumatic stress disorder: A preliminary report. *Neurocase*, 23(1), 52–59.

doi:10.1080/13554794.2017.1290807

Demir, Ü. (2000). Kadına yönelik aile içi şiddet. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3(1), 57–61. <https://nursing-ataunipress.org/Content/files/sayilar/26/9.pdf> adresinden erişildi.

Demirel, P. (n.d.). *Hapishanelerde şiddet*.

https://www.kriminoloji.com/Hapishanelerde_Siddet-Puren_Demirel.pdf

Dinleyici, M., & Dağlı, F. (2016). Duygusal ihmal, istismar ve çocuk hekiminin rolü. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 38(2), 18–27.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/otd/issue/26939/218060> adresinden erişildi.

Dubowitz, H., Pitts, S. C., & Black, M. M. (2004). Measurement of Three Major Subtypes of Child Neglect. *Child Maltreatment*, 9(4), 344–356.

doi:10.1177/1077559504269191

Dugal, C., Godbout, N., Bélanger, C., Hébert, M., & Goulet, M. (2018).

Cumulative Childhood Maltreatment and Subsequent Psychological Violence in Intimate Relationships: The Role of Emotion Dysregulation. *Partner Abuse*, 9(1), 18–40. doi:10.1891/1946-6560.9.1.18

Dünya Sağlık Örgütü. (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900> adresinden erişildi.

Dünya Sağlık Örgütü. (2013). *Responding to Intimate Partner Violence and Sexual Violence Against Women- WHO Clinical and Policy Guidelines*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85240/9789241548595_eng.pdf adresinden erişildi.

Dye, H. (2018). The impact and long-term effects of childhood trauma. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28(3), 381–392.

doi:10.1080/10911359.2018.1435328

Ekrem, E. C., & Er Güneri, S. (2021). Kadına yönelik şiddetin dijital dünyaya yansması. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 362–370. doi: 10.35235/uicd.974250

- Eksi, H., & Okan, N.** (2021). Gençlerde maneviyat ve şiddet eğilimi arasındaki ilişkide erken dönem uyum bozucu şemaların moderatör etkisi. *Bilimname*, 2021(44), 521–546. doi:10.28949/bilimname.845575
- Ellis, A., & Dryden, W.** (Eds.). (2007). *The Practice of Rational Emotive Behavior Therapy* (2nd ed.). Springer Publishing Company.
- Ender Sarıçalı, Z.** (2020). *Duygu düzenleme programının ön ergenlerin duygu düzenleme stratejileri üzerindeki etkisi*. Anadolu Üniversitesi.
- Eraslan, M., Karafil, A. Yavuz, Akgül, M. H., & Korkmaz, S.** (2017). Üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan muay thai sporcularının şiddet eğilimlerinin değerlendirilmesi - Assessment of violence tendency of muay thai athletes participating in intercollegiate sport competitions. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22), 404–412. doi:10.20875/makusobed.359528
- Erickson, M. F., & Egeland, B.** (2002). Child neglect. In J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny, & T. A. Reid (Eds.), *The APSAC handbook on child maltreatment* (pp. 3–20). Sage Publications, Inc.
- Ersoy, A. F.** (2018). Sosyal medya kullanımının annelerin annelik rolü üzerindeki etkisi. *The Journal of Academic Social Sciences*, 81(81), 14–20. doi:10.16992/ASOS.14279
- Eseryel, D., Law, V., Ifenthaler, D., Ge, X., & Miller, R.** (2014). An investigation of the interrelationships between motivation, engagement, and complex problem solving in game-based learning. *Journal of Educational Technology & Society*, 17(1), 42–53.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H.** (2012). Extract: How to design and evaluate research in education. In *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill.
- Freud, S.** (1959). *Collected papers. (5 Vols.)*. Basic Books.
- Genç, Y., Altıparmak, İ. B., & Ustabaşı Gündüz, D.** (2019). Kadına yönelik şiddetin erkekler tarafından değerlendirilmesi: Sakarya örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 391–408. doi:10.32709/akusosbil.537650
- Gendlin, E. T.** (1996). Focusing-oriented psychotherapy: A manual of the experiential method. In *The practicing professional*. (1st ed.). The Guilford Press.

http://proxy.wi.edu/login?url=http://search.proquest.com/docview/619020241?accountid=25365%5Cnhttp://hc5sr7np7d.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info:ofi/enc:UTF-8&rft_id=info:sid/PsycINFO&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:book&rft

- Gershoff, E. T.** (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539–579. doi:10.1037/0033-2909.128.4.539
- Glaser, D.** (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 26(6–7), 697–714. doi:10.1016/S0145-2134(02)00342-3
- Gratz, K. L., & Roemer, L.** (2004). Multidimensional Assessment of Emotion Regulation and Dysregulation: Development, Factor Structure, and Initial Validation of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41–54. doi:10.1023/B:JOBA.00000007455.08539.94
- Gross, J. J.** (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. In *Handbook of emotion regulation* (pp. 3–20). The Guilford Press.
- Gross, James J., Carstensen, L. L., Pasupathi, M., Tsai, J., Götestam Skorpen, C., & Hsu, A. Y. C.** (1997). Emotion and aging: Experience, expression, and control. *Psychology and Aging*, 12(4), 590–599. doi:10.1037/0882-7974.12.4.590
- Gu, W., Zhao, Q., Yuan, C., Yi, Z., Zhao, M., & Wang, Z.** (2022). Impact of adverse childhood experiences on the symptom severity of different mental disorders: a cross-diagnostic study. *General Psychiatry*, 35(2), e100741. doi:10.1136/gpsych-2021-100741
- Gül, S.** (2021). Men at the focus of gender motivation and triggering factors in violence tendencies in Turkey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1–9. doi:10.1111/ppc.12969
- Gülec, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., & Altıntaş, M.** (2012). Violence as a Vicious Cycle. *Psikiyatri Guncel Yaklasimlar - Current Approaches in Psychiatry*, 4(1), 112–137. doi:10.5455/cap.20120408
- Gülgez, Ö., & Gündüz, B.** (2016). Diyalektik davranış terapisi temelli duygu düzenleme programının üniversite öğrencilerinin duygu düzenleme güçlüklerini azaltmadaki etkisi. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 44(2),

191–208. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuefd/issue/26972/283527> adresinden erişildi.

Gumus, A., Sipkin, S., Tuna, A., & Keskin, G. (2015). The relationship between problematic internet use, violence trend and some demographic variables among university students. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(6), 460. doi:10.5455/pmb.1-1433229022

Güneş Aslan, G. (2020). Türkiye’de adli değerlendirilmeden geçen çocuğa yönelik cinsel istismar vakaları hakkında bir değerlendirme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(73), 48–68. doi:10.17755/esosder.560212

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe – Yöntem – Analiz* (5th ed.). Seçkin Yayınları.

Gürhan, N., Erdoğan, G., & Seyran, F. (2020). Cinsel şiddet. *MEYAD Akademi*, 1(1), 59–65. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/meyadakademi/issue/62718/949175>

Haskan Avcı, Ö., & Yıldırım, İ. (2015). Prevalence of violence tendency in adolescents. *Kuramsal Eğitimbilim*, 8(1), 106–124. doi:10.5578/keg.7406

Haskan, Ö. (2009). *Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek*. Hacettepe Üniversitesi.

Haskan, Ö., & Yıldırım, İ. (2012). Şiddet eğilimi ölçeği’nin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).

<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/1000> adresinden erişildi.

Haslam, Z., & Taylor, E. P. (2022). The relationship between child neglect and adolescent interpersonal functioning: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 125, 105510. doi:10.1016/j.chiabu.2022.105510

Hayes, S. C. (2004). Physical violence between siblings a theoretical and empirical analysis. *Behavior Therapy*, 35(4), 639–665. doi:10.1016/S0005-7894(04)80013-3

Heise, L. L. (1998). Violence against women: an integrated, ecological framework. *Violence Against Women*, 4(3), 262–290. doi:10.1177/1077801298004003002

Helvacı Çelik, F. G., & Hocaoglu, Ç. (2018). Çocukluk Çağı Travmaları: Bir Gözden Geçirme. *Sakarya Medical Journal*, 8(4), 695–711. doi:10.31832/smj.454535

Herman, J. (2016). *Travma ve İyileşme* (T. Tosun (Trans.); 10th ed.). Literatür Yayıncılık.

- Hisli Şahin, N.** (2020). Duygularımız ve düzenlemesi. In G. Cesur Soysal & E. Öncel Arı (Eds.), *Duygu düzenleme* (1st ed.). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Hıdır, M., & Kılınc, F. E.** (2020). Çocukluk döneminde cinsel istismar üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23–40. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tjhr/issue/57079/769237> adresinden erişildi.
- Hodny, F., Prasko, J., Ociskova, M., Vanek, J., & Holubova, M.** (2021). Attachment in patients with an obsessive compulsive disorder. *Neuro Endocrinol Lett*, 42(5), 283–291.
- Hoffman, K. L., Kiecolt, K. J., & Edwards, J. N.** (2005). Physical Violence Between Siblings A Theoretical and Empirical Analysis. *Journal of Family Issues*, 26(8), 1103–1130. doi:10.1177/0192513X05277809
- Hosie, J., Dunne, A. L., Meyer, D., & Daffern, M.** (2022). Aggressive script rehearsal in adult offenders: Relationships with emotion regulation difficulties and aggressive behavior. *Aggressive Behavior*, 48(1), 5–16. doi:10.1002/ab.22000
- Howes, C., & Eldredge, R.** (1985). Responses of abused, neglected, and non-maltreated children to the behaviors of their peers. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 6(2–3), 261–270. doi:10.1016/0193-3973(85)90062-0
- Huesmann, L. R.** (1998). The Role of Social Information Processing and Cognitive Schema in the Acquisition and Maintenance of Habitual Aggressive Behavior. In *Human Aggression* (pp. 73–109). Elsevier. doi:10.1016/B978-012278805-5/50005-5
- Huh, H. J., Kim, K. H., Lee, H.-K., & Chae, J.-H.** (2017). The relationship between childhood trauma and the severity of adulthood depression and anxiety symptoms in a clinical sample: The mediating role of cognitive emotion regulation strategies. *Journal of Affective Disorders*, 213, 44–50. doi:10.1016/j.jad.2017.02.009
- Hustedde, C.** (2021). Adverse Childhood Experiences. *Primary Care: Clinics in Office Practice*, 48(3), 493–504. doi:10.1016/j.pop.2021.05.005
- Infurna, F. J., Rivers, C. T., Reich, J., & Zautra, A. J.** (2015). Childhood Trauma and Personal Mastery: Their Influence on Emotional Reactivity to Everyday

- Events in a Community Sample of Middle-Aged Adults. *PLOS ONE*, 10(4), e0121840. doi:10.1371/journal.pone.0121840
- İşiloğlu, B.** (2006). *İşiloğlu, B. (2006). Anksiyete ve Depresyon Tanısı ile İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyo Demografik Faktörler, Çift Uyum ve Hastalıkla İlişkisi.*
http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tez/pdf/psikiyatri/dr_baris_isiloglu.pdf
- İlgar, M. Z., & Coşgun İlgar, S.** (2018). Şiddet eğiliminde bağlanmanın rolü. *Biruni Üniversitesi*, 11(4).
- İnci, R.** (2020). Çalışan Kadınlarda Şiddet Algısı ve Bu Algıda Ekonomik Şiddetin Yeri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 189–206.
doi:10.33712/mana.594761
- İşeri, E.** (2008). Cinsel istismar. In F. Çuhadaroğlu, A. Coşkun, E. İşeri, S. Miral, N. Motavallı, B. Pehlivan Türk, T. Türkbay, R. Uslu, & F. Ünal (Eds.), *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Hekimler Yayın Birliği.
- Jakupcak, M., Lisak, D., & Roemer, L.** (2002). The role of masculine ideology and masculine gender role stress in men's perpetration of relationship violence. *Psychology of Men & Masculinity*, 3(2), 97–106. doi:10.1037/1524-9220.3.2.97
- Kalaycı, İ., Özbek Yazıcı, S., & Şenkaynağı, A.** (2015). Yaşlı yakınlarının şiddet algısı (Süleyman Demirel Hastanesi örneği). *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 8(1). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasad/issue/21800/234273> adresinden erişildi.
- Kandemir, H.** (2021). *Üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerine göre reddedilme duyarlılığı ve şiddet eğiliminin incelenmesi*. Çağ Üniversitesi.
- Kaplan, S., Pelcovitz, D., & Labruna, V.** (1999). Child and Adolescent Abuse and Neglect Research: A Review of the Past 10 Years. Part I: Physical and Emotional Abuse and Neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214–1222. doi:10.1097/00004583-199910000-00009
- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S.** (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140–151.
- Karakaya, I.** (2014). Trauma-focused cognitive-behavior therapy among children and adolescents. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 15(4), 350.
doi:10.5455/apd.48432
- Karakuş, C., & Yılmaz, T.** (2019). Klinik Psikoloji Bağlamında Kadına Yönelik

- Aile İçi Şiddetin Değerlendirilmesi: Kadın, Çocuk ve Meslek Elemanlarının Psikolojisi Üzerine Bir Gözden Geçirme Çalışması. *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(2), 573–587. doi:10.13114/MJH.2019.511
- Karasu, F., & Bilgen, F. G.** (2017). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12), 22–34.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kilissbd/issue/30840/313582> adresinden erişildi.
- Kaya, H.** (2022). *Duygu ifadesi psikoeğitim programının üniversite öğrencilerinin öfke ifadesi ve öfke kontrolü üzerine etkisinin incelenmesi: karma desende kontrol gruplu bir çalışma*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Kayaalp, G. T., Güney, M. Ç., & Cebeci, Z.** (2015). Çoklu doğrusal regresyon modelinde değişken seçiminin zootekniye uygulaması. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1–8.
- Kessler, R. C., McLaughlin, K. A., Green, J. G., Gruber, M. J., Sampson, N. A., Zaslavsky, A. M., Aguilar-Gaxiola, S., Alhamzawi, A. O., Alonso, J., Angermeyer, M., Benjet, C., Bromet, E., Chatterji, S., de Girolamo, G., Demyttenaere, K., Fayyad, J., Florescu, S., Gal, G., Gureje, O., ... Williams, D. R.** (2010). Childhood adversities and adult psychopathology in the WHO World Mental Health Surveys. *British Journal of Psychiatry*, 197(5), 378–385. doi:10.1192/bjp.bp.110.080499
- Kivrak, Y., Gey, N., Kivrak, H., Kokacya, M., Copoglu, M., & Ari, M.** (2015). Partner violence against women, childhood trauma, depression and quality of life: A population based-study. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 16(5), 314. doi:10.5455/apd.1418797985
- Kızmaz, Z.** (2006). Şiddetin sosyo - kültürel kaynakları üzerine sosyolojik bir yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 247–267.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/71995> adresinden erişildi.
- Kline, & Rex, B.** (2011). Principles and Practice of Structural Equation Modeling. In *The Guilford Press New York London* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Kocadayı, A., & Yeşilyurt, Y.** (2022). Okullarda şiddetin ayak izleri ve alınabilecek önlemler. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 5(1), 128–137. doi:10.55150/apjec.1102016
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R.** (2002). *World Report on Violence and Health*.

http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=7FFBC2E4F1E5515FD1E97BBB593B7692?sequence=1 adresinden erişildi.

- Kumari, V., Uddin, S., Premkumar, P., Young, S., Gudjonsson, G. H., Raghuvanshi, S., Barkataki, I., Sumich, A., Taylor, P., & Das, M. (2014).** Lower anterior cingulate volume in seriously violent men with antisocial personality disorder or schizophrenia and a history of childhood abuse. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(2), 153–161. doi:10.1177/0004867413512690
- Kütük, M. Ö., & Bilaç, Ö. (2017).** Çocuklarda ve adölesanlarda duygusal istismar ve ihmal. *Türkiye Klinikleri Çocuk Psikiyatrisi*, 3(3), 181–187.
- Lee, J., Sunghee, O., Chung, T., Park, Y. S., & Ha, T. (2018).** Interplay of Childhood Trauma and Emotional Regulation in Mood Disorders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 57(10), 147–148. doi:10.1016/j.jaac.2018.09.054
- Lee, M., Lee, E.-S., Jun, J. Y., & Park, S. (2020).** The effect of early trauma on North Korean refugee youths' mental health: Moderating effect of emotional regulation strategies. *Psychiatry Research*, 287, 112707. doi:10.1016/j.psychres.2019.112707
- Lew-Starowicz, M., Lewczuk, K., Nowakowska, I., Kraus, S., & Gola, M. (2020).** Compulsive Sexual Behavior and Dysregulation of Emotion. *Sexual Medicine Reviews*, 8(2), 191–205. doi:10.1016/j.sxmr.2019.10.003
- Lewis, M. (2008).** Self-Conscious Emotions: Embarrassment, Pride, Shame, Guilt, and Hubris. In L. F. Barrett, M. Lewis, & J. M. Haviland-Jones (Eds.), *Handbook of emotions* (4th ed., pp. 792–814). Guilford Press.
- Liu, Y., Zhou, B., & Yang, B. (2022).** How does emotion shape aggressive behavior of violent offenders? An explanation based on emotion regulation theory. *Acta Psychologica Sinica*, 54(3), 270–280. doi:10.3724/SP.J.1041.2022.00270
- McFarlane, A. C., & van der Kolk, B. A. (1996).** Trauma and Its Challenge to Society. In B. A. van der Kolk, C. A. McFarlane, & L. Weisaeth (Eds.), *Traumatic Stress: The Effects of Overwhelming Experience on Mind, Body, and Society* (1st ed.). Guilford Press.
- McGuigan, W. M., Luchette, J. A., & Atterholt, R. (2018).** Physical neglect in childhood as a predictor of violent behavior in adolescent males. *Child Abuse &*

Neglect, 79, 395–400. doi:10.1016/j.chiabu.2018.03.008

Mennin, D. S., Heimberg, R. G., Turk, C. L., & Fresco, D. M. (2002). Applying an emotion regulation framework to integrative approaches to generalized anxiety disorder. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 9(1), 85–90. doi:10.1093/clipsy.9.1.85

Moreno-Manso, J. M., García-Baamonde, M. E., de la Rosa Murillo, M., Blázquez-Alonso, M., Guerrero-Barona, E., & García-Gómez, A. (2022). Differences in Executive Functions in Minors Suffering Physical Abuse and Neglect. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(5–6), NP2588–NP2604. doi:10.1177/0886260520944528

Moutsiana, C., Fearon, P., Murray, L., Cooper, P., Goodyer, I., Johnstone, T., & Halligan, S. (2014). Making an effort to feel positive: insecure attachment in infancy predicts the neural underpinnings of emotion regulation in adulthood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(9), 999–1008. doi:10.1111/jcpp.12198

Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying Behaviors Among US Youth. *JAMA*, 285(16), 2094. doi:10.1001/jama.285.16.2094

Ochsner, K. N., Ray, R. R., Hughes, B., McRae, K., Cooper, J. C., Weber, J., Gabrieli, J. D. E., & Gross, J. J. (2009). Bottom-Up and Top-Down Processes in Emotion Generation. *Psychological Science*, 20(11), 1322–1331. doi:10.1111/j.1467-9280.2009.02459.x

Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N., Cetin, G., Miral, S., Hanci, H., Ersahin, Y., Tepeli, N., Bulguc, A. ., & Tiras, B. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse & Neglect*, 25(2), 279–290. doi:10.1016/S0145-2134(00)00241-6

Orbay, İ. (2021). Görünmeyene Işık Tutmak: Psikolojik Şiddet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 267–290. doi:10.33417/tsh.975139

Öksüz Kanbur, N. (2010). Adölesanlarda cinsel istismar ve pediatriğin rolü. *Katkı Pediatri Dergisi*, 4, 491–501.

Özerkmen, N. (2012). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, 28, 1–19. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868082.pdf>

Özgider, C., & Akgün, O. (2021). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin şiddet ve

- saldırganlık düzeyleri üzerine bir incelenme. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(3), 24–35.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/seder/issue/65261/997059> adresinden erişildi.
- Özişli, Ö.** (2022). Sağlıkta şiddetin nedenleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 8(1), 62–68.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaysad/issue/69679/1072269> adresinden erişildi.
- Öztürk, A. B.** (2014). *Erkeklik ve kadına yönelik aile içi şiddet: eşine şiddet uygulayan erkekler*. Hacettepe Üniversitesi.
- Paivio, S. C., & Laurent, C.** (2001). Empathy and emotion regulation: Reprocessing memories of childhood abuse. *Journal of Clinical Psychology*, 57(2), 213–226.
doi:10.1002/1097-4679(200102)57:2<213::AID-JCLP7>3.0.CO;2-B
- Parker, G.** (1983). Parental “Affectionless Control” as an Antecedent to Adult Depression. *Archives of General Psychiatry*, 40(9), 956.
doi:10.1001/archpsyc.1983.01790080038005
- Parkhill, M. R., & Pickett, S. M.** (2016). Difficulties in Emotion Regulation as a Mediator of the Relationship Between Child Sexual Abuse Victimization and Sexual Aggression Perpetration in Male College Students. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(6), 674–685. doi:10.1080/10538712.2016.1205161
- Pedersen, S. H., Poulsen, S., & Lunn, S.** (2014). Affect regulation: Holding, containing and mirroring. *The International Journal of Psychoanalysis*, 95(5), 843–864. doi:10.1111/1745-8315.12205
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S.** (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49–62.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1496/18096> adresinden erişildi.
- Polat, O.** (2001). *Çocuk ve Şiddet*. Der Yayınları.
- Polat, O.** (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15–34.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290653>
- Polat, S., Çevik Güner, Ü., & Güngör, S.** (2022). A different aspect of neglect: Smoking mothers. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 10(1), 163–179. doi:10.33715/inonusaglik.1044811
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A.** (2008). An Introduction to applied multivariate analysis. In *An Introduction to Applied Multivariate Analysis*. Routledge.
doi:10.4324/9780203809532
- Rees, C. A.** (2010). Understanding emotional abuse. *Archives of Disease in*

Childhood, 95(1), 59–67. doi:10.1136/adc.2008.143156

Riediger, M., & Raters, A. (2014). Do everyday affective experiences differ throughout adulthood?: A review of ambulatory-assessment evidence. In P. Verhaeghen & C. Hertzog (Eds.), *The Oxford handbook of emotion, social cognition, and problem solving in adulthood* (pp. 61–79). Oxford University Press.

Rüfenacht, E., Pham, E., Nicastro, R., Dieben, K., Hasler, R., Weibel, S., & Perroud, N. (2021). Link between History of Childhood Maltreatment and Emotion Dysregulation in Adults Suffering from Attention Deficit/Hyperactivity Disorder or Borderline Personality Disorder. *Biomedicines*, 9(10), 1469. doi:10.3390/biomedicines9101469

Rugancı, R. N., & Gençöz, T. (2010). Psychometric properties of a Turkish version of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Clinical Psychology*, 66(4), n/a-n/a. doi:10.1002/jclp.20665

Sadock, B. J., & Sadock, V. A. (2004). Problems related to abuse and neglect. In R. Cancro (Ed.), *Kaplan & Sadock's Concise Textbook of Clinical Psychiatry* (9th ed., pp. 370–376). Lippincott Williams & Wilkins.

Salokangas, R. K. R. (2021). Emotional neglect in childhood is common and associates with adult mental ill health. *Nordic Journal of Psychiatry*, 75(sup1), S25–S25. doi:10.1080/08039488.2021.2019939

Salzmann, S., Salzmann-Djufri, M., & Euteneuer, F. (2022). Childhood Emotional Neglect and Cardiovascular Disease: A Narrative Review. *Frontiers in Cardiovascular Medicine*, 9. doi:10.3389/fcvm.2022.815508

Sari, S. V., & Camadan, F. (2016). The new face of violence tendency: Cyber bullying perpetrators and their victims. *Computers in Human Behavior*, 59, 317–326. doi:10.1016/j.chb.2016.02.027

Sarıcı, H., & Tagay, Ö. (2019). Üniversite öğrencilerinin bilişsel duygu düzenlemelerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 3(3), 23–38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jmse/issue/49521/573106> adresinden erişildi.

Scannapieco, M., & Connell-Carrick, K. (2005). Focus on the first years: Correlates of substantiation of child maltreatment for families with children 0 to 4. *Children and Youth Services Review*, 27(12), 1307–1323. doi:10.1016/j.childyouth.2005.01.005

- Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006).** Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323–338. doi:10.3200/JOER.99.6.323-338
- Sedlak, A. J., Mettenburg, J., Basena, M., Petta, I., McPherson, K., Greene, A., & Li, S. (2010).** *Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (NIS-4): Report to Congress.*
https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/opre/nis4_report_congress_full_pdf_jan2010.pdf adresinden erişildi.
- Segal, U. A. (1992).** Child abuse in India: An empirical report on perceptions. *Child Abuse & Neglect*, 16(6), 887–908. doi:10.1016/0145-2134(92)90090-E
- Shanahan, M. E., Runyan, D. K., Martin, S. L., & Kotch, J. B. (2017).** The within poverty differences in the occurrence of physical neglect. *Children and Youth Services Review*, 75, 1–6. doi:10.1016/j.childyouth.2017.02.014
- Siegel, D. J. (2007).** *The mindful brain: Reflection and attunement in the cultivation of well-being (Norton series on interpersonal neurobiology).* WW Norton & Company.
- Siegel, J. P. (2013).** An Expanded Approach to Batterer Intervention Programs Incorporating Neuroscience Research. *Trauma, Violence, & Abuse*, 14(4), 295–304. doi:10.1177/1524838013495982
- Singh, P. (2022).** Emotion regulation difficulties, perceived parenting and personality as predictors of health-risk behaviours among adolescents. *Current Psychology*. doi:10.1007/s12144-021-02536-3
- Spiegel, D., Hunt, T., & Dondershine, H. E. (1988).** Dissociation and hypnotizability in posttraumatic stress disorder. *American Journal of Psychiatry*, 145(3), 301–305. doi:10.1176/ajp.145.3.301
- Stevens, N. R., Gerhart, J., Goldsmith, R. E., Heath, N. M., Chesney, S. A., & Hobfoll, S. E. (2013).** Emotion Regulation Difficulties, Low Social Support, and Interpersonal Violence Mediate the Link Between Childhood Abuse and Posttraumatic Stress Symptoms. *Behavior Therapy*, 44(1), 152–161. doi:10.1016/j.beth.2012.09.003
- Stickley, A., Waldman, K., Sumiyoshi, T., Narita, Z., Shirama, A., Shin, J. Il, & Oh, H. (2021).** Childhood physical neglect and psychotic experiences: Findings from the National Comorbidity Survey Replication. *Early Intervention in*

Psychiatry, 15(2), 256–262. doi:10.1111/eip.12932

Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & van IJzendoorn, M. H.

(2013). The neglect of child neglect: a meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(3), 345–355.

doi:10.1007/s00127-012-0549-y

Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Fatih, P., & Türk-Kurtça, T. (2021). A Revised

And Expanded Version Of The Turkish Childhood Trauma Questionnaire

(CTQ-33): Overprotection-Overcontrol As Additional Factor. *Journal of*

Trauma & Dissociation, 22(1), 35–51. doi:10.1080/15299732.2020.1760171

Şar, V., Öztürk, E., & İkikardes, E. (2012). Validity and Reliability of the Turkish

Version of Childhood Trauma Questionnaire. *Turkiye Klinikleri Journal of*

Medical Sciences, 32(4), 1054–1063. doi:10.5336/medsci.2011-26947

Şar, V., Öztürk, E., & İkikardes, E. (2012). Validity and Reliability of the Turkish

Version of Childhood Trauma Questionnaire. *Turkiye Klinikleri Journal of*

Medical Sciences, 32(4), 1054–1063. doi:10.5336/medsci.2011-26947

Şenkal Ertürk, İ., Kahya, Y., & Gör, N. (2020). Childhood Emotional

Maltreatment and Aggression: The Mediator Role of the Early Maladaptive

Schema Domains and Difficulties in Emotion Regulation. *Journal of*

Aggression, Maltreatment & Trauma, 29(1), 92–110.

doi:10.1080/10926771.2018.1541493

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, & Hacettepe Üniversitesi. (2015).

Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması.

http://ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/28_1.pdf adresinden erişildi.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (1998). *Aile içinde ve*

Toplumsal Alanda Şiddet.

Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta*

Medica, 35(2), 82–86.

Taşkesen, O. (2011). *Güzel sanatlar ve spor liselerinin resim bölümleri ile genel*

liselerde verilen görsel sanatlar eğitiminin öğrencilerin şiddete yönelik

davranışlarına etkileri üzerine bir araştırma. Gazi Üniversitesi.

TDK. (n.d.). *Travma.* <https://sozluk.gov.tr/>

Tekin, H. H., & Karakuş, Ö. (2019). The Relationship Between Childhood Trauma,

Emotion Regulation Difficulties and Marriage Satisfaction in Pregnant

Adolescents. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 13(4),

500–507. doi:10.21763/tjfmpe.519969

Thomasgard, M., & Metz, W. P. (1993). Parental overprotection revisited. *Child Psychiatry and Human Development*, 24(2), 67–80. doi:10.1007/BF02367260

Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76–80.

https://www.bibliomed.org/mnsfulltext/1/khb_003_04_76.pdf?1665594298 adresinden erişildi.

Türk Dil Kurumu. (n.d.). *Şiddet*. <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Kurtça, T. (2022). Çocuk Cinsel İstismarını Önleme Programlarında Ebeveyn Eğitimi. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler - Current Approaches in Psychiatry*, 14(2), 247–254. doi:10.18863/pgy.983264

Türk Kurtça, T., & Demirci, İ. (2022). Psychopathy, impulsivity, and internet trolling: role of aggressive humour. *Behaviour & Information Technology*, 1–12. doi:10.1080/0144929X.2022.2133635

Türkçapar, M. H., & Sargın, A. E. (2012). Cognitive behavioral psychotherapies: history and development. *Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research*, 1(1), 7–14. <https://www.jcbpr.org/fulltext/77-1334216734.pdf?1665595154> adresinden erişildi.

UNICEF. (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/turkiyede-çocuk-istismari-ve-aile-içi-şiddet-araştırmasi-özet-raporu-2010> adresinden erişildi.

UNICEF. (2017). *A familiar face: Violence in the lives of children and adolescents*. <https://data.unicef.org/resources/a-familiar-face/> adresinden erişildi.

Uysal, A., & Bayık Temel, A. (2010). Şiddet karşıtı eğitim programının öğrencilerin çatışma çözüm, şiddet eğilimi ve şiddet davranışlarına yansıması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 20–30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunihem/issue/2644/34010> adresinden erişildi.

Üstündağ, A. (2020). Duygusal ihmal ve istismara uzmanların bakış açısı. *Journal of Economy Culture and Society*, 61(1), 125–140. doi:10.26650/JECS2019-0038

VandenBos, G. R. (Ed.). (2015). *APA dictionary of psychology* (2nd ed.). American Psychological Association. doi:10.1037/14646-000

Varol, N. (2020). Okulda Şiddet. *Alanyazın*, 1(2), 99–107. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/alanyazin/issue/60649/893888> adresinden erişildi.

Wang, Y., Chen, X., Zhou, K., & Zhang, H. (2022). A Meta-Analysis of the

- Effects of Childhood Maltreatment on Elderly Depression. *Trauma, Violence, & Abuse*, 152483802110738. doi:10.1177/15248380211073838
- Wen, Y.-J., Li, X.-B., Zhao, X.-X., Wang, X.-Q., Hou, W.-P., Bo, Q.-J., Zheng, W., Pao, C., Tan, T., & Wang, C.-Y.** (2019). The effect of left-behind phenomenon and physical neglect on behavioral problems of children. *Child Abuse & Neglect*, 88, 144–151. doi:10.1016/j.chiabu.2018.11.007
- Werner, K., & Gross, J. J.** (2009). Emotion Regulation and Psychopathology: A Conceptual Framework. In A. M. Kring & D. M. Sloan (Eds.), *Emotion Regulation and Psychopathology: A Transdiagnostic Approach to Etiology and Treatment*. Guilford Press.
- Yaşar, Z. F., & Akduman, G. G.** (2007). Çocuk ihmali-istismarı ve adli dış hekimliği. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(5), 389–394. https://www.bibliomed.org/mnsfulltext/1/khb_006_05-389.pdf?1665595828 adresinden erişildi.
- Yıldırım, R.** (2012). Akran zorbalığı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 39–51. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/4066/53631> adresinden erişildi.
- Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü., & Öner, A.** (2003). Bir çocuk istismarı vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 295–298. http://www.cshd.org.tr/uploads/pdf_CSH_70.pdf adresinden erişildi.
- Zara Page, A.** (2004). Çocuk cinsel istismarı: Cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları-TPD*, 7(13), 103–113.
- Zhou, X., & Zhen, R.** (2022). How do physical and emotional abuse affect depression and problematic behaviors in adolescents? The roles of emotional regulation and anger. *Child Abuse & Neglect*, 129, 105641. doi:10.1016/j.chiabu.2022.105641
- Zoroğlu, S., Tüzün, Ü., Şar, Ü., Öztürk, M., Kora, E., & Alyanak, B.** (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69–78.

EKLER

EK 1 : Gönüllü Bilgilendirme ve Onay Formu

EK 2 : Demografik Bilgi Formu

EK 3 : Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Türk çocukluk Çağı Travma Anketi (CTQ-33)

EK 4 : Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği

EK 5 : Şiddet Eğilimi Ölçeği

EK 6 : Etik Kurul İzni

EK 1: Gönüllü Bilgilendirme ve Onay Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN danışmanlığında, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Selin KARA BAHÇEKAPILI tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın Adı “Çocukluk çağı travmaları ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğüünün aracı rolü”dür.

Bu çalışmada yetişkin bireylerin çocukluk çağı travması ve duygu düzenleme güçlüğüünün şiddet eğilimine olan doğrudan ve dolaylı etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın literatüre katkının yanında duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi yoluyla şiddeti önleme uygulamalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma, bir demografik bilgi formu ve ilgili değişkenleri inceleyen üç ölçekten oluşmaktadır. Ölçeklerde çocukluk yaşantılarınızla, duygu, düşünce ve davranışlarınızla ilgili çeşitli sorular bulunmaktadır. Araştırmaya Türkiye’de yaşayan 18-65 yaş arasındaki bireyler katılım sağlayabilir. Bu çalışmaya katılmanız tamamen gönüllülük esaslarına bağlıdır. Sorularda rahatsızlık oluşturacak bir unsur bulunmamaktadır ancak rahatsızlık yaşadığınız herhangi bir nokta olursa, devam etmek istemezseniz, sistemden çıkabilirsiniz. Formlar aracılığıyla vereceğiniz bilgiler gizli tutulacak ve kimliğinizi açığa çıkarıcı bir bilgi istenmeyecektir.

Ayrıca; çalışmanın sonuçları yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır.

Araştırmaya katılmayı kabul ettikten sonra sizden beklenen, ölçeklerdeki cümleleri okuyup, sizin yaşantınıza uygun olan seçeneği eksiksiz bir şekilde işaretlemenizdir. Doğru ya da yanlış bir yanıt bulunmamaktadır. Bu çalışmaya toplam 860 gönüllünün katılması beklenmektedir.

Ölçekleri yanıtlama süresi yaklaşık 30 dakikadır.

Araştırmayla ilgili daha fazla bilgi temin etmek isterseniz e-posta adresinden Selin KARA BAHÇEKAPILI’ya ulaşabilirsiniz. Çalışmamıza verdiğiniz destek ve katkı için teşekkür ederiz.

EK 2: Demografik Bilgi Formu

1- Yaşınız: _____

2- Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

3- Eğitim durumunuz:

☐ Okur-yazar değil

☐ İlkokul

☐ Ortaokul

☐ Lise

☐ Üniversite

☐ Lisansüstü eğitim

4- Aylık gelir düzeyiniz (Türk lirası):

☐ 0-4500 ☐ 4501-7000 ☐ 7001-10000 ☐ 10001+

5- Suç işleme geçmişiniz var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

6- Ailenizde suç işleyen birey(ler) var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

7- Okul yıllarında disiplin cezası aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8- Daha önce psikiyatrik bir tanı aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

9- Nörolojik veya sistemik hastalığınız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır

EK 3: Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Türk çocukluk Çağı Travma Anketi (CTQ-33)

Aşağıdaki sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (18 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan seçeneği (1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık) olacak şekilde işaretleyerek yanıtlayınız. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

	1.Hiçbir Zaman	2.Nadiren	3.Kimi Zaman	4.Sık Olarak	5.Çok Sık
<i>Çocukluğumda ya da ergenliğimde ...</i>					
1. Yeterli yemeğim olurdu.					
2. Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.					
3. Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi.					
4. Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı.					
5. Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı					
6. Üst baş açısından bakımsızdım.					
7. Sevdiğimi hissediyordum					
8. Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu.					
9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.					
10. Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı.					
11. Ailemdekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.					
12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.					
13. Anne ya da babam fikirlerimi önemserdi.					
14. Ailemdekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.					
15. Fiziksel bakımdan hırpalanmış olduğuma inanıyorum.					
16.Çocukluğum mükemmeldi.					
17.Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.					
18.Ailemde birisi benden nefret ederdi.					
19.Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yakın hissedilerdi.					
20. Biri bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurmaya çalıştı.					
21. Kendisi ile cinsel ilişki kurmadığım takdirde bana zarar vermekle tehdit eden biri vardı.					
22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.					
23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.					
24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.					
25.Ailemdekiler bana karşı suçlayıcıydı.					
27. Cinsel istismara uğradığım kanısındayım.					
28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.					
29.Ailemdekiler yaşitlarımla ve arkadaşlarımla görüşmemi kısıtlardı.					
30.Ailemdekiler her şeye karışırdı.					
31.Anne ve babam bir işi kendi başıma yapmama fırsat verirdiler.					
32.Ailemdekiler rahat vermeyecek derecede peşimdediler.					
33.Anne ya da babam beni kontrol etmek için kişisel eşyalarımı benden habersiz karışırdı.					

EK 4: Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği

Aşağıda insanların duygularını kontrol etmekte kullandıkları bazı yöntemler verilmiştir. Lütfen her durumu dikkatlice okuyunuz ve her birinin sizin için ne kadar doğru olduğunu içtenlikle değerlendiriniz. Değerlendirmenizi uygun cevap önündeki yuvarlak üzerine çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

	1- Hi çbi r za ma n	2- Na dir en	3- Ba zen	4- Sık lıkl a	5- He r za ma n
1. Ne hissettiğim konusunda netimdir.					
2. Ne hissettiğimi dikkate alırım.					
3. Duygularım bana dayanılmaz ve kontrolsüz gelir.					
4. Ne hissettiğim konusunda net bir fikrim vardır.					
5. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.					
6. Ne hissettiğime dikkat ederim.					
7. Ne hissettiğimi tam olarak bilirim.					
8. Ne hissettiğimi önemserim.					
9. Ne hissettiğim konusunda karmaşa yaşarım.					
10. Kendimi kötü hissettiğimde, bu duygularımı kabul ederim.					
11. Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için kendime kızarım.					
12. Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için utanırım.					
13. Kendimi kötü hissettiğimde, işlerimi yapmakta zorlanırım.					
14. Kendimi kötü hissettiğimde, kontrolümü kaybederim.					
15. Kendimi kötü hissettiğimde, uzun süre böyle kalacağıma inanırım.					
16. Kendimi kötü hissettiğimde, sonuç olarak yoğun depresif duygular içinde olacağıma inanırım.					
17. Kendimi kötü hissettiğimde, duygularımın yerinde ve önemli olduğuna inanırım.					
18. Kendimi kötü hissettiğimde, başka şeylere odaklanmakta zorlanırım.					
19. Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi kontrolden çıkmış hissederim.					
20. Kendimi kötü hissettiğimde, halen işlerimi sürdürebilirim.					
21. Kendimi kötü hissettiğimde, bu duygumdan dolayı kendimden utanırım.					
22. Kendimi kötü hissettiğimde, eninde sonunda kendimi daha iyi hissetmenin bir yolunu bulacağımı bilirim.					
23. Kendimi kötü hissettiğimde, zayıf biri olduğum duygusuna kapılırım.					
24. Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarımı kontrol altında tutabileceğimi hissederim.					
25. Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için suçluluk duyarım.					
26. Kendimi kötü hissettiğimde, konsantre olmakta zorlanırım.					
27. Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarımı kontrol etmekte zorlanırım.					
28. Kendimi kötü hissettiğimde, daha iyi hissetmem için yapacağım hiçbir şey olmadığına inanırım.					
29. Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum.					
30. Kendimi kötü hissettiğimde, kendim için çok fazla endişelenmeye başlarım.					
31. Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi bu duyguya bırakmaktan başka yapabileceğim bir şey olmadığına inanırım.					
32. Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarım üzerindeki kontrolümü kaybederim.					
33. Kendimi kötü hissettiğimde, başka bir şey düşünmekte zorlanırım.					
34. Kendimi kötü hissettiğimde, duygumun gerçekte ne olduğunu anlamak için zaman ayırırım.					
35. Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi daha iyi hissetmem uzun zaman alır.					
36. Kendimi kötü hissettiğimde, duygularım dayanılmaz olur.					

EK 5: Şiddet Eğilimi Ölçeği

Aşağıda bir insanın yaşamındaki çeşitli tepkilerini ve düşüncelerini ifade eden cümleler yer almaktadır. Her tepkinin sizin düşüncenize uygun olup olmadığını size en uygun seçeneği (1-Hiç Uygun Değil, 2-Biraz Uygun, 3-Uygun 4-Çok Uygun) belirtiniz.

	1. Hiç uygun değil	2. Biraz uygun	3. Uygun	4. Çok uygun
<i>Soru</i>				
1. Hoşuma gitmeyen bir olayla karşılaştığımda hemen sinirlenirim.				
2. Doğru olduğuna inandığım konularda eleştirilmek beni sinirlendirir.				
3. Rahatsız olduğum durumlar karşısında sinirlendiğimde kendimi kontrol edemiyorum.				
4. Duygusal ya da fiziksel olarak rahatsız edildiğimde fiziksel olarak karşılık verme isteği duyarım.				
5. Sınırlı olduğumda bir şeyleri kırma isteği duyarım.				
6. Arkadaşlarım, annem, babam vb. insanlarla çok sık tartışmaya girerim.				
7. Hak etmiş olanlara layık oldukları ceza verilmelidir.				
8. Eğer beğenmediğim bir şey olursa en yakınım ile bile tartışırım.				
9. Bence hayvanların av maksadıyla vurulmasında sakınca yoktur.				
10. Diğerlerinin saldırılarına karşı güçlü bir arkadaş grubu mutlaka olmalıdır.				
11. Eğer saldırıya uğramışsam aradan geçen zamana bakmaksızın aynı şekilde karşılık veririm.				
12. İnsan çevreden gelen tehditlere her zaman hazır olmalıdır.				
13. Bu dünyada en önemli şey diğerlerinden güçlü olmaktır.				
14. Sık sık kavga ederim.				
15. Bazı insanlara karşı zor kullanılabileceğine inanırım.				
16. Bazı hallerde insanlara karşı zor kullanılabileceğine inanırım.				
17. Kavgaları seyretmek beni rahatsız etmez.				
18. İnsanların benden korkması hoşuma gider.				
19. Bazen başkalarına zarar verme isteği duyarım.				
20. Sokakta başıboş dolaşan hayvanlar ortadan kaldırılmalıdır				

EK 6: Etik Kurul İzni

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Tarih: 23.02.2022

Sayı: 32

Konu: Etik Kurulu İzni

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN,

Yapmış olduğunuz başvuru Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup, danışmanlığını üstlendiğiniz Selin KARA BAHÇEKAPILI 'nın yürüteceği "Çocukluk Çağı Travmaları İle Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü" başlıklı çalışmanız kurulumuzun 23.02.2022 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Melek Güneş Yavuzer
Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanı

Ek: Etik Kurulu Kararı

Güzeltepe Mahallesi, 15 Temmuz Şehitler Caddesi,
No:14/12 34060 Eyüpsultan – İSTANBUL
Tel: (0 212)-924-24-44, Faks: (0 212)-999-78-52
e-mail: etikkurul@halic.edu.tr www.halic.edu.tr

ÖZGEÇMİŞ

2005 yılında Gemlik Lisesi'nden, 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra çalışma hayatına bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde başlamıştır. 2011 Şubat ayından beri Trabzon'da bir eğitim araştırma hastanesinde psikolog olarak çalışmaktadır. Selin KARA BAHÇEKAPILI evli ve 2 çocuk annesidir.

